

STICHTING BEDRIJFSTAKPENSIOENFONDS VOOR
DE HANDEL IN BOUWMATERIALEN

JAARVERSLAG

2019

G4

→ INHOUDSOPGAVE

1.	VOORWOORD	5	7.6	Voornaamste risico's 2019	39	
2.	KERNGEGEVENS BPF HIBIN	6	7.7	Risicogevolgen boekjaar 2019	40	
	2.1	Overzicht/kerngegevens 2019	6	7.8	Toelichting in jaarrekening	40
	2.2	Uitvoeringskosten	7	7.9	Financieel crisisplan	40
3.	KARAKTERISTIEKEN EN PENSIOENREGELING	11	8.	FINANCIEEL BELEID	41	
	3.1	Karakteristieken van het fonds	11	8.1	Beleidsdekkingsgraad, actuele dekkingsgraad en solvabiliteit	41
	3.2	Kenmerken pensioenregeling en uitvoering	13	8.2	Premiebeleid	41
	3.3	Pensioen binnen de sector handel in bouwmaterialen	14	8.3	Technische voorziening voor risico fonds	42
4.	ORGANISATIE	15	8.4	Ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad in het verslagjaar	43	
	4.1	Inleiding	15	8.5	Ontwikkeling van de rentetermijnstructuur	43
	4.2	Bestuur van het fonds	15	8.6	Toeslagbeleid en toeslagambitie	43
	4.3	Bestuurscommissies	16	8.7	Z-score en performancetoets	44
	4.4	Sleutelfuncties	16	9.	BELEGGINGEN	45
	4.5	Verantwoordingsorgaan	17	9.1	Terugblik economie en financiële markten	45
	4.6	Intern toezicht	17	9.2	Beleggingsbeginselen (Investment beliefs)	46
	4.7	Bestuursbureau	18	9.3	Prudent Person	47
	4.8	Klachten- en geschillencommissie	19	9.4	Maatschappelijk verantwoord beleggen (ESG)	48
	4.9	Uitbesteding	19	9.5	Organisatie vermogensbeheer	49
	4.10	Externe controle	20	9.6	Strategisch beleggingsbeleid	49
5.	VERSLAG OVER HET BOEKJAAR	21	9.7	Derivaten	50	
	5.1	Inleiding	21	9.8	Renterisico	50
	5.2	Hoofdpijnen bestuursonderwerpen	21	9.9	Samenstelling belegd vermogen	51
	5.3	Ontwikkeling financiële positie	28	9.10	Beleggingsresultaten	51
	5.4	Herstelplan	30	9.11	Ontwikkeling matching beleggingen	52
	5.5	Prognosetafel en ervaringssterfte	31	9.12	Ontwikkelingen return beleggingen	52
	5.6	Overige ontwikkelingen wet- en regelgeving en overheidsbeleid	31	9.13	Vooruitzicht	54
6.	GOED PENSIOENFONDSBESTUUR (PENSION FUND GOVERNANCE)	32	10.	ACTUARIËLE PARAGRAAF	55	
	6.1	Inleiding	32	11.	TOEKOMSTPARAGRAAF	56
	6.2	Bestuurlijke effectiviteit, geschiktheid en deskundigheidsbevordering	32	12.	OORDEEL VERANTWOORDINGSORGAAN	58
	6.3	Compliance	32	13.	BEVINDINGEN RAAD VAN TOEZICHT	61
	6.4	Principes voor beheerst beloningsbeleid	33	14.	JAARREKENING	65
	6.5	Code pensioenfondsen 2018	33	15.	OVERIGE GEGEVENS	96
	6.6	Diversiteitsbeleid	34		BIJLAGEN	103
	6.7	Wijzigingen reglementen en actuariële en bedrijfstechnische nota	34			
	6.8	Communicatie	34			
	6.9	Klachten, geschillen en incidenten	35			
	6.10	Toezichthouder AFM en DNB	36			
7.	INTEGRAAL RISICOMANAGEMENT	37				
	7.1	Inleiding	37			
	7.2	Beheerste en integerebedrijfsvoering en integraal risicomanagement	37			
	7.3	Risicohouding	37			
	7.4	Risicoraamwerk	38			
	7.5	Risico-inventarisatie	38			

BESTUURSVERSLAG

1 VOORWOORD

Beste lezer,

Voor u ligt het bestuursverslag over 2019 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen (Bpf HiBiN). Het doel van dit verslag is het informeren van onze (gewezen) deelnemers, onze pensioengerechtigden, onze aangesloten werkgevers en de overige belanghebbenden over de financiële positie en belangrijkste gebeurtenissen bij Bpf HiBiN.

Korte terugblik 2019

In het derde jaar dat Bpf HiBiN de pensioenadministratie zelf uitvoert, heeft deze zelfadministratie zich opnieuw bewezen. Enerzijds is de kwaliteit van de pensioenadministratie en financiële administratie hoog en anderzijds zijn de kosten op een aanvaardbaar niveau.

Het jaar 2019 was een goed beleggingsjaar. De rendementen van alle beleggingscategorieën waren in 2019 positief met forse rendementen voor aandelen en risicovollere vastrentende categorieën. Ondanks de goede beleggingsresultaten is de beleidsdekkingsgraad van Bpf HiBiN in 2019 gedaald van 104,5% naar 97,5%. De oorzaak ligt vooral in een daling van de rente.

Het fonds voert een stringent beleid om haar eigen kosten, zowel die van het beheer van de pensioenen als de daaraan gekoppelde beleggingen, te beheersen. Toch zijn in het verslagjaar de kosten iets gestegen. De toename van wettelijke eisen en het tevens toenemen van de eisen van toezichthouders zijn daarvan een belangrijke reden. Zo heeft Bpf HiBiN conform het vereiste in gewijzigde wetgeving sleutelfunctiehouders en - vervullers in de governance geïmplementeerd. Schaalvergroting door operationele samenwerking met andere organisaties zien wij als een middel om de kosten voor onze deelnemers laag te houden.

In 2019 werd een pensioenakkoord, een principeakkoord, gesloten. Belangrijke punten hierin zijn de afschaffing van de doorsneesystematiek, het nieuwe pensioencontract en de AOW leeftijd die minder snel toeneemt. De details moeten nog worden uitgewerkt, wij houden de ontwikkelingen in de wet- en regelgeving nauwgezet in de gaten en stemmen deze zodra dat aan de orde is met sociale partners af.

Het bestuur heeft in 2019 moeten besluiten om voor het kalenderjaar 2020 de opbouw te verlagen van 1,625% naar 1,25% omdat sociale partners, ondanks veelvuldig overleg tussen het bestuur en sociale partners, het noodzakelijke premiebesluit niet namen om de premie te verhogen. Het bestuur betreurt het dat het op grond van wet- en regelgeving vervolgens genoodzaakt was te besluiten tot de verlaging van de opbouw. Het bestuur heeft goede hoop dat sociale partners in 2020 wel tot de noodzakelijke besluitvorming komen; het bestuur zal hierbij onverkort blijven streven naar een verbetering van de premiedekkingsgraad.

Korte vooruitblik 2020

Nadat COVID-19 (het Coronavirus) in eerste instantie in China is uitgebroken, is het virus wereldwijd verspreid. De economische gevolgen zijn verstrekend en de getroffen maatregelen in Nederland kennen geen precedent. De Nederlandse overheid heeft aangekondigd dat haar beleid er onder andere op is gericht de economische gevolgen van het virus zoveel mogelijk te beperken.

Desalniettemin zal de impact in maatschappelijke en financiële zin zowel nationaal als internationaal, en dus ook voor ons fonds, ongekend zijn.

Bestuursverslag

Het verslag is onderverdeeld in een verslag van het bestuur, een verslag van de raad van toezicht en de reactie van het bestuur op dat verslag, het oordeel van het verantwoordingsorgaan en de reactie van het bestuur op dat oordeel, de jaarrekening en overige gegevens. In het verslag van het bestuur worden het profiel van Bpf HiBiN, de organisatie en de beleidsmatige zaken die in 2018 hebben gespeeld, zowel op het gebied van pensioenen als op het gebied van beleggingen weergegeven.

In de jaarrekening presenteren wij het fondsvermogen, de mutaties daarin gedurende 2018, een toelichting op de grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling en de mutaties in de beleggingsportefeuille. Bij overige gegevens geven wij de actuariële verklaring, de controleverklaring van de onafhankelijke accountant en de gebeurtenissen na balansdatum met belangrijke financiële gevolgen voor Bpf HiBiN weer.

Met vriendelijke groet,

Mr Gijs Alferink
Voorzitter

Chris Lonsain
Vicevoorzitter

2.1 OVERZICHT / KERNGEGEVENS 2018

De kerncijfers worden in het vervolg van het de jaarrekening nader toegelicht.

	2019	2018	2017	2016	2015
Ondernemingen en aantallen					
Aangesloten ondernemingen	882	874	868	859	845
Deelnemers	9.461	8.874	8.445	8.006	7.672
Gewezen deelnemers	18.128	17.875	16.728	17.463	16.114
Pensioengerechtigden					
Ouderdomspensioen	4.005	3.607	3.707	3.701	3.796
Nabestaandenpensioen	1.446	1.421	1.433	1.406	1.566
Pensioenuitkeringen en premies					
Pensioenuitkeringen (incl. afkoop)	€ 12.319.000	€ 11.716.000	€ 11.859.000	€ 11.773.000	€ 11.567.000
Premiebijdrage basisregeling	€ 40.931.000	€ 37.084.000	€ 33.431.000	€ 30.764.000	€ 28.851.000
Premiebijdrage Anw-hiaatverzekering	€ 319.000	€ 454.000	€ 401.000	€ 370.000	€ 275.000
Kostendekkende premie basisregeling	€ 57.909.000	€ 50.898.000	€ 46.572.000	€ 39.849.000	€ 38.030.000
Gedempte kostendekkende premie	€ 38.110.000	€ 35.482.000	€ 31.966.000	€ 30.689.000	€ 29.805.000
Totale premie per jaar (in % pensioengrondslag)	22,2%	22,2%	22,2%	22,2%	22,2%
Waarvan werknemersdeel	7,4%	7,4%	7,4%	7,4%	7,4%

	2019	2018	2017	2016	2015
Beleggingen					
Belegd vermogen (actuele waarde)	€ 1.155.526.000	€ 929.976.000	€ 872.854.000	€ 820.122.000	€ 723.099.000
Pensioenvermogen	€ 1.103.698.000	€ 914.309.000	€ 882.646.000	€ 825.367.000	€ 725.914.000
Gemiddeld belegd vermogen	€ 1.022.129.000	€ 886.200.000	€ 836.631.000	€ 802.580.000	€ 740.363.000
Opbrengst belegd vermogen	€ 157.942.000	€ 5.557.000	€ 39.504.000	€ 84.702.000	-€ 15.422.000
Rendement	17,5%	0,8%	4,8%	11,9%	-1,9%
Zscore	-0,14%	0,26%	0,83%	0,50%	0,01%
Performancetoets	1,92%	1,78%	1,56%	1,66%	2,33%
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen	€ 1.126.838.000	€ 905.177.000	€ 839.403.000	€ 827.346.000	€ 718.278.000
Financiële positie					
Dekkingsgraad (actueel)	97,9%	100,5%	104,9%	99,8%	101,1%
Beleidsdekkingsgraad	97,5%	104,5%	103,4%	97,5%	105,3%
Reële dekkingsgraad	77,7%	84,1%	83,0%	79,0%	83,8%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,3%	104,3%	104,3%	104,4%	104,7%
Dekkingsgraad vereist vermogen	115,9%	116,8%	117,0%	115,2%	115,8%

	2019	2018	2017	2016	2015
Kosten					
Pensioenuitvoeringskosten	€ 2.182.000	€ 1.953.000	€ 2.453.000	€ 3.556.000	€ 3.375.000
Kosten per deelnemer	€ 146	€ 141	€ 181	€ 267	€ 259
Kosten uitgedrukt als percentage premie	5,29%	5,20%	7,30%	11,40%	11,60%
Beleggingskosten	€ 2.769.095	€ 2.553.425	€ 2.631.602	€ 2.766.082	€ 4.403.372
Beleggingskosten in % van vermogen	0,27%	0,29%	0,31%	0,34%	0,59%
Pensioengegevens					
Opbouw ouderdomspensioen per jaar	1,625%	2%	2%	2%	2%
Franchise	€ 12.712	€ 12.712	€ 12.279	€ 12.279	€ 11.919
Maximum salaris	€ 44.284	€ 44.284	€ 42.774	€ 42.774	€ 41.520
Toeslag per 1 januari					
Voor de actieve deelnemers	0%	0%	0%	0%	0%
Voor de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	0%	0%	0%	0%	0%
Grens toekomst bestendig indexeren*	125,4%	124,2%	124,6%	123,4%	125,7%

* De beleidsdekkingsgraad gedeeld door de benodigde beleidsdekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening kan plaatsvinden (reële dekkingsgraad)

2.2 UITVOERINGSKOSTEN

Voor het uitvoeren van de pensioenregeling worden kosten gemaakt. Deze bestaan op hoofdlijnen uit de kosten voor administratieve uitvoering (het pensioenbeheer) en voor het vermogensbeheer en transactiekosten.

2.2.1 Administratieve uitvoeringskosten

Tot de administratieve pensioenuitvoeringskosten worden gerekend:

- kosten voor de werkgevers- en deelnemersadministratie, zoals premie-incasso, administratie van de pensioenaanspraken, kosten voor het uitkeren van pensioenen, maar ook kosten van het verwerken van een waardeoverdracht, afkoop kleine pensioenen en communicatie;
- bestuurskosten, zoals vergoedingen voor leden van de fondsorganen en opleidingskosten;
- kosten bestuursbureau;
- overige kosten zoals advieskosten, kosten verbonden aan toezicht van DNB en AFM, adviserend en certificerend actuaris, accountant en juridische kosten.

De administratieve uitvoeringskosten zijn in onderstaande tabel opgenomen.

	2019	2018
Uitvoeringskosten	€ 2.182.000	€ 1.953.000
Aantal deelnemers/pensioengerechtigden	14.912	13.902
Kosten per deelnemer/pensioengerechtigde	€ 146	€ 141
Aantal actieve/ gewezen deelnemers/pensioengerechtigden	33.040	31.777
Kosten berekend over alle deelnemers	€ 66	€ 62

Toelichting uitvoeringskosten

De totale uitvoeringskosten zijn in 2019 in absolute zin iets gestegen ten opzichte van het jaar 2018. De stijging is te verklaren door het in gebruik nemen van het deelnemersportaal, wat gepland stond voor het jaar 2018 en hogere juridische kosten vanwege handhaving verplichtstelling. Daarnaast zijn de uitvoeringskosten gestegen door aanvullende wettelijke maatregelen. Als voorbeelden worden genoemd het invoeren van de zogenaamde sleutelfuncties (zie paragraaf 4.4) en de verplichting voor pensioenuitvoerders om in de communicatie over het te bereiken pensioen de Uniforme Rekenmethodiek (URM) toe te passen.

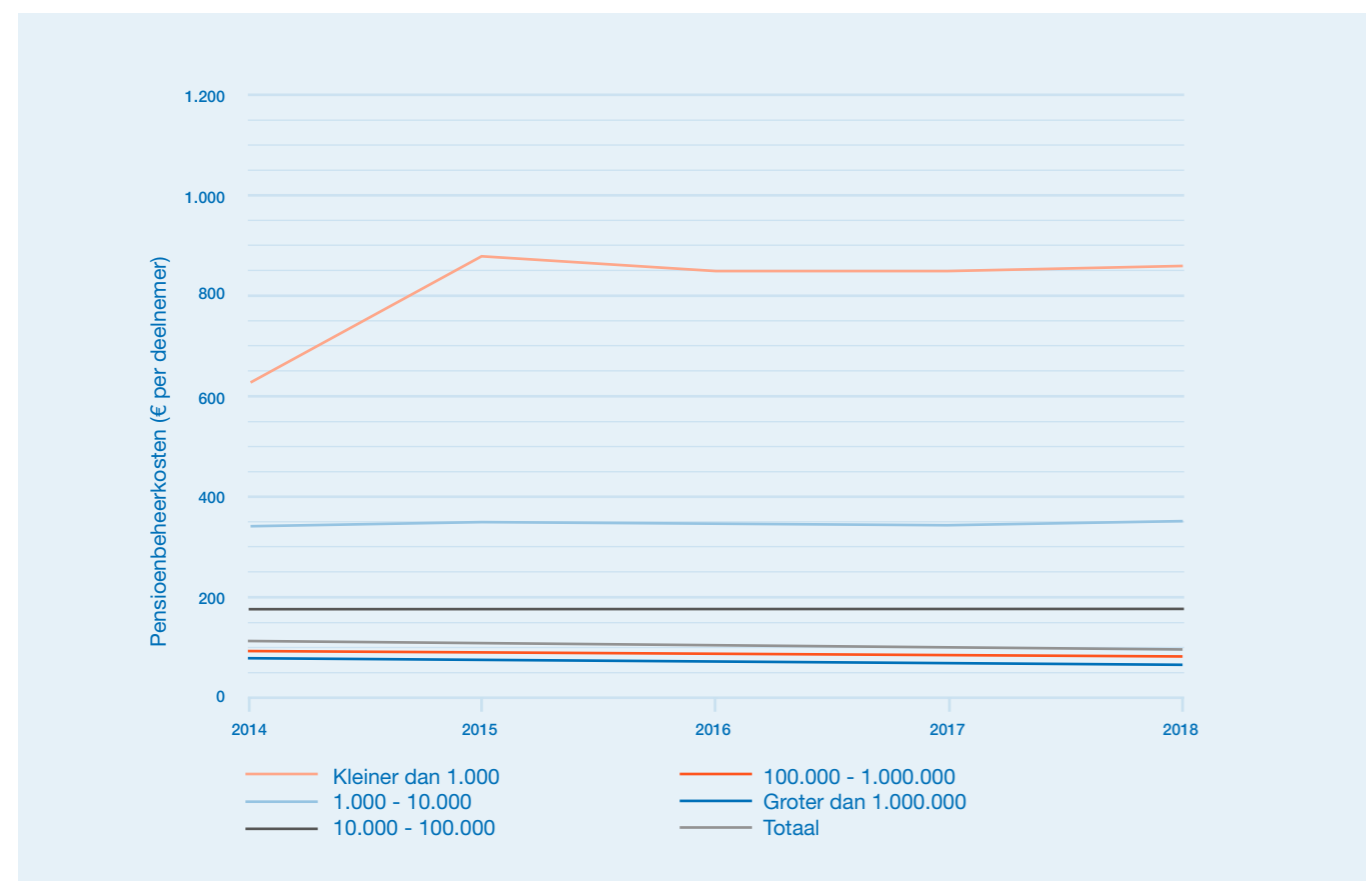
De kosten per deelnemer/pensioengerechtigde komen uit op € 146, een stijging van € 5 ten opzichte van 2018. Worden de kosten berekend inclusief gewezen deelnemers (slapers) dan zijn de kosten € 66, een stijging van € 4 ten opzichte van 2018.

Benchmark uitvoeringskosten

Onderdeel van de missie van Bpf HiBiN is dat de uitvoering van de pensioenregeling van de sector op integere wijze plaats vindt, kostenefficiënt is en dat de communicatie begrijpelijk en transparant is. Dit betekent dat naast de kosten ook de kwaliteit van de dienstverlening van belang is. Dit zijn de overwegingen geweest van het bestuur om over te gaan op zelfadministratie.

Het streven van het bestuur is om uiterlijk in het jaar 2020 uit te komen op een stabiel kostenniveau per deelnemer tussen € 150 en € 160. Voor het jaar 2019 is deze doelstelling gehaald.

Uit de beschikbare informatie van DNB blijkt dat voor fondsen met een deelnemersaantal tussen 10.000 en 100.000 deelnemers (actieven en pensioengerechtigden) deze uitvoeringskosten in het jaar 2019 rond de € 180 bedragen. Voor alle fondsen gezamenlijk zijn de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer sinds 2014 afgenomen van € 115 naar € 106. Deze daling wordt vooral veroorzaakt door de (heel) grote fondsen, met meer dan 100.000 deelnemers. Voor kleinere pensioenfondsen stegen deze kosten per deelnemer juist. Zie onderstaande grafiek met een overzicht van de kosten per deelnemer, gerelateerd aan het aantal deelnemers.

Grafiek: Pensioenuitvoeringskosten gerelateerd aan het aantal deelnemers per pensioenfonds

2.2.2 Kosten uitvoering vermogensbeheer en transactiekosten

De kosten van het vermogensbeheer bestaan uit verschillende componenten. Naast de kosten van de beleggingen zelf, de zogenaamde beheerkosten of management fees, is er ook sprake van administratieve kosten. Dit zijn custodian kosten, broker kosten, eventuele belastingen, bestuurs- en adviseurskosten, en kosten die gepaard gaan met bijvoorbeeld het afdekken van risico's en transactiekosten.

Direct zichtbare kosten

Kosten die bijvoorbeeld gemaakt worden voor het uitvoeren van transacties, de zogenaamde brokerkosten, of kosten die gemaakt worden voor het bewaren van de beleggingen, het bewaarloon, zijn direct zichtbaar.

Niet direct zichtbare kosten

Transactiekosten zijn niet direct zichtbaar. De transactiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de effectentransactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze transactiekosten zijn veelal op basis van een schatting tot stand gekomen, omdat er bijvoorbeeld bij transacties in de categorie vastrentende waarden niet separaat kosten in rekening worden gebracht. Deze uit zich in het verschil tussen de bied- en laatkoersen.

Daarnaast is het bij een participatie in beleggingsfondsen niet altijd exact te bepalen welke transactiekosten er zijn gemaakt. Daarvoor is een schatting gemaakt van de 'turnover' (ofwel omzet) in de portefeuille en op basis van gemiddelde transactie kosten in de markt zijn vervolgens de transactiekosten bij benadering bepaald. De Pensioenfederatie heeft aanbevelingen gepubliceerd over uitvoeringskosten vermogensbeheer (waaronder transactiekosten). De aanbevelingen geven een gezamenlijke richting voor de sector, maar de rapportage van transactiekosten is nog niet gestandaardiseerd, waardoor deze kosten niet altijd goed vergelijkbaar zijn.

Overzicht kosten vermogensbeheer

De totale kosten van het vermogensbeheer bedragen € 2.769.095. In een percentage van het totale gemiddeld belegd vermogen bedragen de kosten 0,27% per jaar. De kosten worden in onderstaand overzicht weergegeven.

	2018		2017	
	Euro	%	Euro	%
Beleggingskosten*)				
Total Expense Ratio (beheerkosten, belastingen, administratie en custodykosten fondsen, kosten central clearing, overige kosten)	€ 1.724.187	0,17%	€ 1.710.017	0,19%
Kosten advies en bestuur	€ 329.909	0,03%	€ 346.657	0,04%
Kosten custodian	€ 131.169	0,01%	€ 94.089	0,01%
Transactiekosten	€ 583.830	0,06%	€ 402.661	0,05%
Totale beleggingskosten	€ 2.769.095	0,27%	€ 2.553.425	0,29%
Gemiddeld belegd vermogen	€ 1.022.128.911		€ 886.199.854	

*) Waar relevant inclusief btw

Ontwikkeling beleggingskosten

In de afgelopen jaren heeft het bestuur veel aandacht besteed aan het beheersen van de beleggingskosten en is er door de Balansmanagement- & Vermogensbeheer Commissie actief aan kostenverlaging gewerkt. De afgelopen vijf jaren zijn de kosten, uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen, gereduceerd van 0,59% naar 0,27%. Deze besparing is vooral bereikt door een aantal wijzigingen door te voeren in zowel de organisatie van het vermogensbeheer als de invulling van de beleggingsportefeuille. Daarnaast is met vermogensbeheerders onderhandeld over de beheervergoedingen met als resultaat een reductie van deze vergoeding.

In absolute zin zijn de beleggingskosten over het jaar 2019 gestegen met € 215.850. Dit komt door de stijging van het belegd vermogen.

Aansluiting met jaarrekening

De toelichting op de vermogensbeheerkosten in het bestuursverslag wijkt op onderdelen af van de kosten gepresenteerd in de jaarrekening. De toelichting in het bestuursverslag gaat uit van de 'Aanbevelingen Uitvoeringskosten' van de Pensioenfederatie, de kosten die worden verrekend binnen de beleggingsfondsen en de transactiekosten. In de jaarrekening zijn de kosten verantwoord overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

3

KARAKTERISTIEKEN EN PENSIOENREGELING

3.1 KARAKTERISTIEKEN VAN HET FONDS

Profiel

Bpf HiBiN (het fonds) is opgericht op 30 juni 1958. De op balansdatum geldende statuten dateren van 15 januari 2016. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Doelstelling

Bpf HiBiN is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds voor de sector Handel in Bouwmaterialen. Het doel van het fonds staat omschreven in de statuten. Samengevat heeft het fonds ten doel, overeenkomstig de bepalingen van de statuten en van het (de) pensioenreglement(en) van het fonds, werknemers en gewezen werknemers, en hun nagelaten betrekkingen te beschermen tegen geldelijke gevolgen van ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Het bestuur heeft als taak het fonds zodanig te besturen dat deze doelstelling wordt gerealiseerd.

Missie

Bpf HiBiN voert op professionele wijze en zonder winstoogmerk de door sociale partners van de sector van de handel in bouwmaterialen gemaakte afspraken over pensioen uit.

Daarbij zijn de volgende kernwaarden van belang:

- evenwichtige belangenafweging;
- voldoen aan wet- en regelgeving;
- kostenefficiënt;
- maatschappelijke betrokkenheid;
- eenvoud en begrijpelijkheid.

Visie

Bpf HiBiN wil voor alle (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers binnen de sector handel in bouwmaterialen een betrouwbaar, toekomstbestendig en klantgericht fonds zijn met een kwalitatief hoog niveau van dienstverlening. De kosten voor het uitvoeren van de pensioenregeling zijn zowel voor het vermogensbeheer als het pensioenbeheer zo laag mogelijk.

Het bestuur van Bpf HiBiN kan zich voorstellen dat een pensioenfonds 'Groothandel' wordt gevormd. Schaalvergroting (door samenwerkingsmogelijkheden) om de kosten op lange termijn verder te verlagen worden daarom periodiek onderzocht, met als voorwaarde dat de kwaliteit van de dienstverlening minimaal gelijk blijft.

De transparante communicatie aan (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers is gericht om realistische verwachtingen te scheppen, en pensioenbewustzijn te ontwikkelen.

Strategie

Om de missie en visie te realiseren hanteert Bpf HiBiN de volgende strategie voor onderstaande drie aandachtsgebieden.

Dienstverlening en klantgerichtheid

- streven naar een hoogwaardige (data)kwaliteit van de pensioenadministratie en dienstverlening, waarbij klachten en geschillen tot een minimum worden beperkt;
- juiste, herkenbare en duidelijke (digitale) communicatie aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden;
- beperking van de administratieve werkzaamheden en goede ondersteuning voor werkgevers.

Professionele organisatie

- bestuur en bestuursbureau van Bpf HiBiN zijn en blijven op hun taak berekend om de doelstellingen van het fonds te realiseren. Daarvoor moeten het bestuur en het bestuursbureau adequaat en met voldoende

diversiteit bemenst zijn. Naast de zelfadministratie voor het pensioenbeheer, is dit tevens van belang om de uitbestedingspartijen voor het vermogensbeheer aan te sturen en hun prestaties te monitoren;

- uitbestedingspartijen worden zorgvuldig uitgekozen en periodiek geëvalueerd;
- het jaarlijks toetsen van de kosten met vergelijkbare (bedrijfstaking)pensioenfondsen;
- de besluiten van Bpf HiBiN zijn gebaseerd op solidariteit, evenwichtige belangenafweging en maatschappelijke gevolgen;
- op basis van vastgestelde investement beliefs streven naar een optimale verhouding tussen risico, kosten en passende beleggingsopbrengsten om het vermogen te laten renderen;
- waar nodig blijven innoveren met om tot een betere uitvoering van de pensioenregeling te komen.

Toekomst

- samenwerking met sociale partners om op korte en lange termijn de betaalbaarheid, de veranderingen en vereenvoudigingen van de pensioenregeling te kunnen sturen;
- periodiek evalueren of het huidige paritaire bestuursmodel en uitvoeringsmodel van Bpf HiBiN toekomstbestendig is;
- (periodiek) onderzoek naar schaalvergroting of samenwerkingsmogelijkheden om de kosten zo laag mogelijk te houden.

Beleid en verantwoording

Het fonds geeft uitvoering aan het pensioenreglement zoals overeengekomen in het met de sociale partners vastgestelde uitvoeringsreglement, met inachtneming van de bepalingen vastgelegd in de Pensioenwet. Deze uitvoering bestaat uit het beleggen van het beschikbare vermogen, het verlenen van pensioenaanspraken aan (gewezen) deelnemers, het verstrekken van uitkeringen aan pensioengerechtigden en het informeren van belanghebbenden. In de statuten is vastgelegd dat het fonds de dekking van de pensioenaanspraken en rechten op pensioen in eigen beheer zal houden.

In het uitvoeringsreglement zijn afspraken vastgesteld tussen het fonds en sociale partners over de uitvoering van het pensioenreglement. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de uitvoering en houdt als 'goed huisvader' de regie over de werkzaamheden van het fonds.

In de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn) zijn de opzet van het fonds, het risicomanagement en de wijze van uitvoering van de pensioenregeling vastgelegd.

Het pensioenreglement is beschikbaar op de site van het fonds: www.bpfhibin.nl.

Het is uitgangspunt bij het handelen van ieder individueel bestuurslid en het bestuur als geheel, dat wordt gehandeld in het belang van alle belanghebbenden van het fonds, rekening houdend met de korte- en langetermijneffecten van de genomen maatregelen. Het bestuur streeft te allen tijde naar zorgvuldige en integere besluitvorming.

Sociale partners

De onderstaande partijen zijn de sociale partners die verbonden zijn aan het fonds:

- werkgeversvereniging Koninklijke Hibin;
- vakvereniging CNV Vakmensen;
- vakvereniging FNV;
- vakvereniging De Unie.

Behalve in het geval van vakvereniging De Unie, zijn deze partijen vertegenwoordigd in het bestuur van het fonds. Vakvereniging De Unie heeft zijn zetel in het bestuur opgegeven in het jaar 2014.

3.2 KENMERKEN PENSIOENREGELING EN UITVOERING

Pensioenregeling

De hoofdkenmerken van de pensioenregeling per 1 januari 2019 zijn als volgt:

Pensioensysteem

De pensioenregeling is een verplichte pensioenregeling voor alle werknemers van 21 jaar en ouder. De jaarlijkse pensioenopbouw vindt plaats op basis van de pensioengrondslag in het betreffende jaar (middelloonregeling). Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling zich als een *uitkeringsovereenkomst*.

Hoogte pensioenpremie

De pensioenpremie is 22,2% van de pensioengrondslag.

Pensioenrichtleeftijd

De pensioenrichtleeftijd is de leeftijd waarmee het fonds rekt. De pensioenrichtleeftijd is de eerste dag van de maand volgend op het bereiken van de 67-jarige leeftijd. Keuzemogelijkheden ten aanzien van vervroeging en uitstel van de pensioenrichtleeftijd zijn onderdeel van het reglement. Deelnemers en gewezen deelnemers kunnen ervoor kiezen hun pensioen eerder te laten ingaan; de aanspraken worden dan actuarieel herrekend. Onder voorwaarden kunnen deelnemers de pensioeningang ook uitstellen tot uiterlijk de leeftijd van 70 jaar.

Pensioengevend salaris

Vaste jaarsalaris vermeerderd met vakantietoeslag en vaste toeslagen van structurele aard (voor zover schriftelijk overeengekomen). Het pensioengevend salaris is gemaximeerd en bedraagt € 44.284 in 2019.

Pensioengrondslag

Pensioengevend salaris minus de franchise (€ 12.712 in 2019). Hierover vindt de opbouw van pensioenaanspraken plaats (gecorrigeerd voor het geldende deeltijdpercentage).

Opbouwpercentage

De opbouw voor het ouderdomspensioen bedraagt per jaar 1,625% van de pensioengrondslag.

Levenslang partnerpensioen

Voor deelnemers met een echtgenoot of partner wordt een partnerpensioen opgebouwd ter grootte van 70% van het ouderdomspensioen. Vanaf 1 juli 2001 tot en met 31 december 2018 was het partnerpensioen op risicobasis verzekerd. Voor actieve deelnemers heeft per 31 december 2018 een verplichte uitruil plaats gevonden van een deel van het opgebouwde ouderdomspensioen naar een partnerpensioen ter grootte van 70% van het verlaagde opgebouwde ouderdomspensioen.

Wezenpensioen

Voor deelnemers met kinderen is een wezenpensioen meeverzekerd ten bedrage van 14% van het ouderdomspensioen voor elk kind.

Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

De pensioenopbouw wordt voor arbeidsongeschikte deelnemers voortgezet onder vrijstelling van premiebetaling.

Toeslagverlening

De pensioenregeling van Bpf HiBiN kent een voorwaardelijke toeslagverlening (indexatie) van de opgebouwde pensioenaanspraken. Bpf HiBiN streeft er daarbij naar de opgebouwde pensioenaanspraken zoveel mogelijk waarde vast te houden. Deze toeslagverlening is voorwaardelijk, er is geen recht op toekomstige toeslag. Bpf HiBiN betaalt de toekomstige toeslagverlening uit beleggingsrendementen en er wordt geen voorziening voor gevormd. De laatste jaren heeft Bpf HiBiN door de financiële situatie geen toeslag verleend. In hoofdstuk 8.6 wordt de toeslagverlening uitgebreider besproken.

Anw-hiaatregeling

De vrijwillige Anw-hiaatregeling zorgt voor een aanvulling op de Anw-uitkering van de overheid. Deze regeling voor actieve deelnemers is in een afzonderlijk reglement opgenomen.

Waardeoverdrachten

Bij de administratieve en financiële afwikkeling van waardeoverdrachten is per 31 december 2019 sprake van een achterstand. Deze achterstand is te wijten aan het 'opschorten' van waardeoverdrachten. Pensioenfondsen mogen volgens de Pensioenwet alleen meewerken aan een waardeoverdracht indien de beleidsdekkingsgraad minimaal 100% bedraagt. Sinds 30 september 2019 is de beleidsdekkingsgraad lager dan 100%. Vanaf 1 oktober 2019 zijn er zijn geen nieuwe verzoeken tot waardeoverdracht in behandeling genomen.

3.3 PENSIOEN BINNEN DE SECTOR HANDEL IN BOUWMATERIALEN

Inleiding

De verplichtstelling geldt voor de aangesloten ondernemingen en haar werknemers. Hiertoe wordt voor de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden ultimo 2019 ongeveer € 1,1 miljard belegd.

Verplichtstelling voor bedrijven in de sector

Bpf HiBiN is het verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds voor de sector Handel in Bouwmaterialen. Het zijn sociale partners (cao-partijen) die een verzoek tot verplichtstelling, een wijziging of intrekking van de verplichtstelling doen. De verplichtstelling is vastgelegd in een verplichtstellingsbesluit. De werkgevers die onder de reikwijdte van de verplichtstelling vallen moeten zich aan sluiten bij Bpf HiBiN.

In een beperkt aantal gevallen is het voor een werkgever mogelijk vrijstelling te krijgen van de verplichtstelling. Bpf HiBiN heeft beleid ontwikkeld ten aanzien van het verlenen van vrijstellingen. Dit beleid is gepubliceerd op de website www.verplichtstellingbpfhibin.nl. Bpf HiBiN dient voor vrijgestelde ondernemingen minstens eenmaal in de vijf jaar te controleren of de betreffende onderneming nog voldoet aan de eisen van de verleende vrijstelling.

Uitvoeringsreglement

De rechten en verplichtingen tussen de bij Bpf HiBiN aangesloten werkgevers zijn vastgelegd in het uitvoeringsreglement. Het uitvoeringsreglement vermeldt onder andere de afspraken over de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling.

Oprachtverstreking en opdrachtaanvaarding

Artikel 102a van de Pensioenwet draagt het bestuur van het fonds op te zorgen voor de formele opdrachtaanvaarding van de door sociale partners aan het fonds opgedragen pensioenregeling.

Het bestuur toetst bij de opdrachtaanvaarding voor het fonds als geheel en voor de relevante beleidsgebieden de (financiële) uitvoerbaarheid van de pensioenregeling aan de doelstellingen en uitgangspunten van het fonds. Het bestuur en sociale partners hebben de doelstellingen en uitgangspunten opgenomen in een verklaring opdrachtverstreking en opdrachtaanvaarding. In 2015 heeft hier overleg tussen bestuur en sociale partners over plaatsgehad en is geconcludeerd dat de regeling bij de gegeven financiering uitvoerbaar is. Deze verklaring is begin 2016 ondertekend door sociale partners en bestuur van het fonds.

Jaarlijks wordt met sociale partners de opdrachtaanvaarding geëvalueerd.

4

ORGANISATIE

4.1 INLEIDING

De Wet versterking bestuur pensioenfondsen schrijft een aantal bestuursmodellen voor. Deze modellen zijn erop gericht om de evenwichtige belangenbehartiging in de besturing van een pensioenfonds te versterken en de rolverdeling tussen de verschillende organen in de structuur van het pensioenfonds te optimaliseren.

Bpf HiBiN heeft drie organen. Naast het bestuur is ook een verantwoordingsorgaan en een raad van toezicht aanwezig. Meer informatie over de organen van Bpf HiBiN vindt u in de volgende paragrafen.

4.2 BESTUUR VAN HET FONDS

Het bestuur van het fonds hanteert het paritaire bestuursmodel met maximaal twee onafhankelijke leden. In het paritaire model worden de bestuursleden voorgedragen door de werkgevers- en werknemersorganisaties. Het bestuur bestaat uit:

- drie leden namens de werkgevers (op voordracht van de werkgeversvereniging Koninklijke Vereniging van Handelaren in Bouwmaterialen in Nederland);
- twee leden namens de werknemers (waarvan één op voordracht van FNV en één op voordracht van CNV Vakmensen);
- één lid namens de pensioengerechtigden (op voordracht van de geleding van pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan) en
- minimaal één en maximaal twee onafhankelijke leden die geen directe vertegenwoordiger is of zijn van de belanghebbenden van het fonds (voor te dragen door de leden van het bestuur zelf).

Het bestuur benoemt haar leden, na goedkeuring door de raad van toezicht. Een benoeming is pas definitief nadat De Nederlandsche Bank (DNB) als toezichthouder schriftelijk met de voorgenomen benoeming heeft ingestemd. Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter en vicevoorzitter.

Aan de werving en selectie van kandidaat- bestuursleden ligt een functieprofiel ten grondslag. Het bestuur, maar ook DNB en de raad van toezicht van het fonds toetsen of een kandidaat voldoet aan dit profiel.

Een bestuurslid wordt benoemd voor een termijn van vier jaar. De maximale zittingstermijn bedraagt twaalf jaar. Een bestuurslid kan overeenkomstig het bepaalde in de wet en/of de statuten van het fonds worden geschorst of ontslagen.

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor het fonds en is per 31 december 2019 als volgt samengesteld:

Naam	Vertegenwoordigd lid	Leeftijd	Datum toetreding	Actuele termijn	Einde termijn
De heer G. Alferink	Werkgeversbestuurslid (voorzitter)	50	6 juli 2015	2e	5 juli 2023
De heer J. Warbroek	Werknemersbestuurslid (namens FNV)	39	21 januari 2019	1e	20 januari 2023
De heer G.F. Vermeulen	Werkgeversbestuurslid	58	20 november 2017	2e	30 juni 2022
De heer C. Lonsain	Werknemersbestuurslid (namens CNV Vakmensen)	62	1 februari 2011	3e	30 juni 2022
De heer H.J.J. Schoon	Werkgeversbestuurslid	63	29 januari 2015	2e	28 januari 2023
De heer M.J.J. Vaes	Bestuurslid namens pensioengerechtigden	74	24 juni 2014	2e	23 juni 2022
De heer M.P. Vijver	Onafhankelijk bestuurslid	51	5 augustus 2014	2e	4 augustus 2022

Mutaties en herbenoemingen bestuur in 2019

De heer J. Warbroek heeft de vacature werknemersbestuurslid namens FNV ingevuld. De bestuursleden G. Alferink en H.J.J. Schoon zijn tijdens de bestuursvergadering van 11 maart 2019, na akkoord door de raad van toezicht, herbenoemd voor een volgende termijn.

4.3 BESTUURSCOMMISSIES

Het bestuur werkt met drie commissies, te weten:

- Communicatie, Contracten, Pensioenzaken Commissie (CCPC);
- Actuarieel, Risicobeheer en Governance Commissie (ARGC);
- Balansmanagement- en Vermogensbeheer Commissie (BVC).

Binnen de commissies worden de werkzaamheden verdeeld naar dossiers. Met de commissiestructuur wordt beoogd om bepaalde dossiers op een meer structurele basis aandacht binnen de commissies te geven.

Alle commissies zijn adviescommissies. Het voltallige bestuur is het enige orgaan dat (bestuurs-)besluiten kan en mag nemen. De bestuurscommissies bezitten geen mandaat om zelfstandig besluiten te nemen, met uitzondering van de CCPC voor besluiten inzake de verplichtstelling. Dit mandaat is gepubliceerd in de Staatscourant.

Hieronder een overzicht van de verschillende commissies, met de samenstelling op 31 december 2019 en de primaire doelstelling. Alle commissies worden ondersteund door medewerkers van het bestuursbureau.

Communicatie, Contracten, Pensioenzaken Commissie (CCPC)

De CCPC bereidt het communicatiebeleid voor en de uitwerking daarvan. Daarnaast heeft deze commissie aandacht voor de pensioenaangelegenheden met name de voorbereiding van strategische onderwerpen, gerelateerd aan wijzigingen in de pensioenregeling. Ook het dossier verplichtstelling behoort tot deze commissie.

De CCPC bestaat uit de leden Lonsain (voorzitter) en Warbroek. De heer Vaes heeft in 2019 tijdelijk de vacature, ingevuld door de heer Warbroek waargenomen.

Actuarieel, Risicobeheer en Governance Commissie (ARGC)

De ARGC is belast met het risicomangement van het fonds. Deze bestuurscommissie bereidt aanpassingen in de structuur en de invulling van risicomangement voor en zorgt voor de periodieke toetsing (of beoordeling) van de effectiviteit van risicobeheersingsmaatregelen en de rapportage aan het bestuur. Tevens beoordeelt deze commissie de structuur en organisatie van besturing van, medezeggenschap bij en toezicht op het fonds. De ARGC bestaat uit de leden Schoon (voorzitter) en Vaes.

Balansmanagement en Vermogensbeheer Commissie (BVC)

De BVC heeft een voorbereidende en adviserende rol inzake het strategisch beleggingsbeleid richting het bestuur. Daarnaast is de commissie verantwoordelijk voor de nadere invulling en uitvoering van het strategisch beleggingsbeleid.

Deze commissie bestaat uit de leden Vijver (voorzitter) en Vermeulen. Er zijn adviseurs verbonden aan deze commissie:

- mevrouw N. Houwaart (operationeel adviseur van het bestuursbureau, werkzaam bij Montae);
- de heer M. Euverman (strategisch adviseur van de BVC, werkzaam bij Sprenkels & Verschuren).

4.4 SLEUTELFUNCTIES

Sinds 13 januari 2019 zijn de wijzigingen in de Pensioenwet uit hoofde van de Europese Richtlijn IORP II effectief. Het doel van IORP II is het bevorderen van de verdere harmonisatie van pensioenen in de Europese Unie. De Richtlijn bevat nadere regels rondom grensoverschrijdende collectieve waardeoverdrachten, governance, risicobeheer, beloningsbeleid en informatieverstrekking aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

Ook bevat de Richtlijn regels ten aanzien van het toezicht op pensioenuitvoerders. Een nieuwe verplichting is dat er elke drie jaar een eigen-risicobeoordeling (ERB) dient te worden uitgevoerd en ingediend bij DNB.

Het fonds heeft naar aanleiding van IORP II de governance op een aantal punten aangepast. Een belangrijk onderdeel hiervan betreft de inrichting van de zogenoemde sleutelfuncties. Dit betreft de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie. IORP II maakt een onderscheid tussen de houder van een sleutelfunctie en de personele invulling van de daadwerkelijke uitvoering van de sleutelfunctie.

Het fonds heeft de opzet van de sleutelfuncties begin 2019 besproken met de toezichthouder DNB. Door Bpf HiBiN is er voor gekozen om de interne auditfunctie (houderschap en uitvoering) uit te besteden. DNB heeft medio mei 2020 voor deze opzet een goedkeuring gegeven. Dit betekent dat de sleutelfunctiehouders kunnen worden aangemeld bij DNB.

4.5 VERANTWOORDINGSORGAAN

Bpf HiBiN heeft een verantwoordingsorgaan als bedoeld in artikel 115 van de Pensioenwet. De leden van het verantwoordingsorgaan zijn (gewezen) deelnemer, pensioengerechtigde of vertegenwoordiger van een aangesloten onderneming.

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid. De raad van toezicht legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over de uitvoering van haar taken en de uitoefening van haar bevoegdheden. Het oordeel van het verantwoordingsorgaan is opgenomen in hoofdstuk 12.

Het verantwoordingsorgaan voorziet het bestuur van gevraagd advies. Het verantwoordingsorgaan bestaat uit maximaal zes leden:

- twee leden namens de deelnemers;
- twee leden namens pensioengerechtigden;
- één lid namens werkgevers;
- één lid namens gewezen deelnemers.

De benoeming van de vertegenwoordigers namens de pensioengerechtigden voor het verantwoordingsorgaan vindt plaats door verkiezingen. Vertegenwoordigers van de deelnemers en gewezen deelnemers worden benoemd door de werknemersverenigingen. De taken en bevoegdheden en wijze van benoeming zijn vastgelegd in de statuten en in het reglement voor het verantwoordingsorgaan. Een zittingstermijn van leden van het verantwoordingsorgaan is vier jaar. De maximale zittingstermijn bedraagt twaalf jaar.

Het verantwoordingsorgaan is per 31 december 2019 als volgt samengesteld:

Naam	Vertegenwoordigd lid	Leeftijd	Datum toetreding	Actuele termijn	Einde termijn
De heer R.F.M. van Scheijndel	Namens pensioengerechtigden	73	1 juli 2014	2e	30 juni 2021
De heer J. Krijt	Namens werknemers	67	1 juli 2014	2e	30 juni 2020
De heer H.K. Vink	Namens gewezen deelnemers (voorzitter)	34	1 juli 2014	2e	30 juni 2022
De heer H.G.M. Zaan	Namens werknemers	55	1 juli 2014	2e	30 juni 2021
Mevrouw A. Bieman	Namens werkgevers	50	1 februari 2017	1e	31 januari 2021

4.6 INTERN TOEZICHT

Het intern toezicht wordt uitgeoefend door de raad van toezicht. De raad van toezicht houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De raad van toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad van toezicht staat het bestuur met gevraagd en ongevraagd advies ter zijde. Bepaalde besluiten van het bestuur zijn aan haar goedkeuring onderworpen, waaronder het vaststellen van het bestuursverslag en de jaarrekening. De raad van toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van haar taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Het verslag van de raad van toezicht is opgenomen in hoofdstuk 13.

De instelling, samenstelling en taken en bevoegdheden van de raad van toezicht zijn vastgelegd in statuten van het fonds. Daarnaast is een reglement van de raad van toezicht opgesteld.

De statuten vindt u terug op de website www.bpfhibin.nl.

Het bestuur benoemt de leden van de raad van toezicht op voordracht door het verantwoordingsorgaan. Een benoeming is pas definitief nadat DNB schriftelijk met de voorgenomen benoeming heeft ingestemd. De zittingstermijn van leden van de raad van toezicht is vier jaar. Zij kunnen eenmaal worden herbenoemd. Een lid van de raad van toezicht kan overeenkomstig het bepaalde in de wet en/of de statuten van het fonds worden geschorst of ontslagen.

De raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke en deskundige personen, en is per 31 december 2019 als volgt samengesteld.

Naam	Leeftijd	Datum toetreding	Actuele termijn	Einde termijn volgens rooster van aftreden
De heer P.J.M. Akkermans (voorzitter)	64	1 juli 2014	2e	30 juni 2022
De heer A.M.J. de Bekker	73	1 juli 2014	2e	30 juni 2020
De heer A.A. van Hienen	71	1 juli 2014	2e	30 juni 2021

4.7 BESTUURSBUREAU

Bpf HiBiN heeft een bestuursbureau. De beleidsmedewerkers van het bestuursbureau ondersteunen het bestuur primair bij het uitvoeren van zijn bestuurstaken. Daarnaast geeft het bestuursbureau ondersteuning bij het invullen van de regiefunctie (geschiktheid, processen, rapportages) om als bestuur voldoende 'countervailing power' te bieden tegen de vermogensbeheerders, custodian, softwareleveranciers, adviseurs en overige derden.

Pensioenadministratie en financiële administratie

Tevens behoort tot het takenpakket van het bestuursbureau het onderdeel pensioenadministratie en financiële administratie. Dit betekent dat de werkzaamheden behorende bij de werkgeversadministratie en deelnemersadministratie van het fonds door medewerkers van het bestuursbureau worden gedaan.

Directeur

Het bestuursbureau wordt aangestuurd door een directeur. Door het bestuur is de heer drs. R.J.M. Hendrickx MFP CPE als directeur bestuursbureau aangesteld. Zijn taken en bevoegdheden zijn vastgelegd in een directiereglement. De directeur is niet medebeleidsbepalend als bedoeld in de Pensioenwet. Hiervoor is gekozen vanwege de bestuurlijke commissiestructuur waarbij beleidsvoorbereiding en -sturing meer binnen de commissies wordt ingebed.

Samenstelling bestuursbureau

Het bestuursbureau bestaat uit 10 medewerkers (8,8 voltijdmedewerkers). De samenstelling op 31 december 2019 is als volgt:

Naam	Functie
De heer R. Hendrickx	Directeur
Mevrouw V. Roelandt	Beleidsmedewerker/teamleider pensioenadministratie
De heer J. Nijland	Beleidsmedewerker
Vacature	Beleidsmedewerker
De heer J. Braspenning	Pensioenadministrateur
Mevrouw T. Kurasu	Pensioenadministrateur
De heer J. van der Star	Pensioenadministrateur
De heer R. van Leperen	Pensioenadministrateur
De heer M. de Nennie	Controller financiële administratie
Mevrouw A. van Zanten	Notulist
Mevrouw I. Boereboom	Office management/financiële administratie

4.8 KLACHTEN- EN GESCHILLENCOMMISSIE

Belanghebbenden kunnen zich tot het bestuur wenden indien er een geschil is gerezen over de inhoud van de pensioenregeling of er een klacht is over de uitvoering van de pensioenregeling. Dit is geregeld in de klachten- en geschillenregeling. Het bestuur heeft een Klachten- en Geschillencommissie ingesteld. Omdat het bestuur eindverantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling, brengt de Klachten- en Geschillencommissie een niet-bindend advies uit.

4.9 UITBESTEDING

Bpf HiBiN heeft ervoor gekozen bepaalde werkzaamheden niet zelf uit te voeren maar uit te besteden aan andere partijen. Uitgangspunt hierbij is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk blijft voor de juiste uitvoering van de uitbestede werkzaamheden en de risico's die hieraan verbonden zijn adequaat beheerst. Het fonds heeft een uitbestedingsbeleid vastgesteld, dat medio 2018 is geactualiseerd.

Het fonds heeft uitbestedingsovereenkomsten en/of Service Level Agreements (SLA's) gesloten met de partijen waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed. In die overeenkomsten is niet alleen vastgelegd welke werkzaamheden zijn uitbesteed, maar zijn ook afspraken gemaakt over de kwaliteit van de dienstverlening en eventuele beëindigingsvoorwaarden. Jaarlijks ontvangt het fonds zogeheten ISAE (International Standard for Assurance Engagements) of soortgelijke verklaringen over (de kwaliteit van) werkzaamheden welke zijn uitbesteed door het fonds aan derde serviceorganisaties. Met de ISAE 3402-verklaring worden de interne beheersmaatregelen en de effectiviteit daarvan beschreven en toont de serviceorganisatie aan in hoeverre zij voldoet aan de kwaliteitseisen van het fonds. Deze informatie is van belang voor het fonds om vast te stellen in hoeverre zij in control is over de uitbestede activiteiten. Deze verklaringen worden geanalyseerd door het bestuursbureau en worden besproken in de commissies Balansmanagement en Vermogensbeheer (BVC) respectievelijk Actuarieel, Risicobeheer en Governance (ARGC). Hierover wordt gerapporteerd aan het bestuur.

Alle uitbestedingspartijen worden periodiek conform het uitbestedingsbeleid geëvalueerd. Indien de uitkomsten hiertoe aanleiding geven, kan het bestuur besluiten na een zorgvuldig selectietraject een andere uitbestedingspartij aan te stellen.

Hieronder volgt een overzicht van de (uitbestede) werkzaamheden.

Deelnemers- en werkgevers administratie (pensioenadministratie)

Met de softwareleverancier Visma|Idella (onderdeel Visma Group) is een Service Level Agreement afgesloten voor het pensioenadministratiesysteem.

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een aantal vermogensbeheerders, te weten:

- Black Rock;
- Syntrus Achmea Real Estate & Finance;
- Standard Life Investments/Aberdeen;
- Wells Fargo;
- Legal & General;
- Northern Trust Asset Management.

Met de vermogensbeheerders zijn vermogensbeheerovereenkomsten afgesloten, welke maandelijks opzegbaar zijn.

Custodian

Het fonds heeft Northern Trust Global Services aangesteld als custodian. De afspraken zijn vastgelegd in een master custody agreement, ofwel bewaarovereenkomst, welke maandelijks opzegbaar is. De bewaarovereenkomst is in het voorjaar van 2017 op verzoek van het bestuur verduidelijkt. Tevens zijn duidelijke Key performance indicators (kritieke prestatie-indicatoren) opgenomen om de geleverde prestaties te analyseren.

Herverzekeringscontract

Met ingang van 1 januari 2019 worden zowel de Anw-hiaatregeling als het niet-gefinancierde nabestaanden- en arbeidsongeschiktheidsrisico herverzekerd bij ZwitserLeven. Dit contract eindigt op 31 december 2021.

Compliance officer

Het bestuur heeft de heer T. Otten van KPMG Risk & Integrity Services B.V. aangesteld als compliance officer van het fonds. De belangrijkste taak van de compliance officer is het toezien op het naleven van de gedragscode en de insiderregeling.

Externe adviseurs

Het bestuur laat zich, naast het bestuursbureau, bijstaan door externe adviseurs:

- adviserend actuaire: Triple A Risk Finance;
- balansmanagement- en vermogensbeheer: Sprenkels & Verschuren, Montae;
- ondersteuning risicomanagement: Montae;
- juridisch advies: Blom Veugelers Zuiderman Advocaten.

De afspraken met adviseurs zijn vastgelegd in overeenkomsten. Tenminste eenmaal per jaar vindt een evaluatiegesprek met de adviseurs plaats. Indien de uitkomsten hiertoe aanleiding geven, kan het bestuur besluiten een andere adviseur aan te stellen.

4.10 EXTERNE CONTROLE

Accountant

Het bestuur heeft Ernst & Young (EY) Accountants LLP (kantoor Den Haag) als extern accountantsbureau aangesteld. De accountant controleert jaarlijks het jaarverslag/jaarrekening en de staten voor DNB en doet verslag van zijn werkzaamheden in de vorm van een controleverklaring en een verslag aan het bestuur. Jaarlijks voert de externe accountant een controle uit op de jaarrekening en de daaraan ten grondslag liggende administratieve processen (in relatie tot de materialiteit voor de jaarrekening). De opdracht aan de accountant wordt jaarlijks vastgelegd in een schriftelijke opdrachtbevestiging.

Certificerend actuaire

Het bestuur heeft Towers Watson Netherlands B.V. aangesteld als externe certificerend actuaire. De certificerend actuaire beoordeelt de financiële positie van het fonds volgens de eisen van DNB. De certificerend actuaire rapporteert eenmaal per jaar aan het bestuur door middel van een actuariële rapport en een actuariële verklaring. De werkzaamheden die worden uitgevoerd door de certificerend actuaire zijn vastgelegd in een schriftelijke opdrachtbevestiging.

5

VERSLAG OVER HET BOEKJAAR

5.1 INLEIDING

Het bestuur brengt verslag uit over het jaar 2019. In dit verslag wordt informatie gegeven over de ontwikkelingen van het fonds over het boekjaar en de financiële stand van zaken per 31 december 2019 en inzicht gegeven in de voornaamste risico's en onzekerheden. Met het uitbrengen van dit jaarverslag legt het bestuur verantwoording af over het gevoerde beleid in het verstreken boekjaar.

De jaarrekening is door het bestuur opgesteld in overeenstemming met de van toepassing zijnde verslaggevingsregels. De jaarrekening is door de accountant EY gecontroleerd. De controleverklaring van de accountant is in dit verslag opgenomen.

5.2 HOOFDLIJNEN BESTUURSONDERWERPEN

Het jaar 2019 kenmerkte zich door de speciale bestuurlijke aandacht voor twee onderwerpen. Het eerste onderwerp betreft het opnieuw vaststellen van de methodiek voor de kostendekkende premie en daarmee ook de feitelijke pensioenpremie vanaf 1 januari 2020. Dit vanwege het feit dat het bestuur vanwege de gekozen premiemethodiek een keer in de vijf jaar, de kostendekkende premie opnieuw moet vaststellen. Het tweede onderwerp met speciale bestuurlijke aandacht was de dalende rente gedurende het jaar en de gevolgen voor de rente-afdekking van de pensioenverplichtingen.

Daarnaast vraagt een aantal onderwerpen extra bestuurlijke aandacht. Zo heeft het bestuur de (kwaliteit van de) zelfadministratie, het raamwerk economische scenario's, de actualisatie van het herstelplan 2019, de haalbaarheidstoets, de verplichtstelling, het aanpassen van de missie en visie en de evaluatie premiereserve uitvoerig behandeld en daarover besluiten genomen. Ook volgt het bestuur de ontwikkelingen op het gebied van het in juni 2019 gesloten Pensioenakkoord. De genoemde onderwerpen worden in de volgende paragrafen toegelicht.

Evenwichtige belangenafweging is een bijzonder aspect bij het besturen van pensioenfondsen. Pensioenfondsen krijgen opdracht van sociale partners om pensioenregelingen uit te voeren voor grote groepen belanghebbenden. In de loop van de tijd veranderen omstandigheden en uitgangspunten die gelden voor de pensioenregelingen, zoals (fiscale) wet- en regelgeving, een financiële crisis, kenmerken van de arbeidsmarkt en ontwikkeling van levensverwachtingen. Ook zitten in de pensioenregelingen elementen die om deze weging vragen, bijvoorbeeld het toepassen van doorsneepremie bij de financiering van pensioenregelingen en een gemeenschappelijk beleggingsbeleid voor mensen uit alle leeftijdsgroepen.

Bij de besluitvorming heeft het bestuur van Bpf HiBiN, indien van toepassing, rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging.

5.2.1 Kostendekkende premie vanaf 1 januari 2020

Op grond van artikel 128 lid 1 Pensioenwet dienen pensioenfondsen in beginsel een (zuivere) kostendekkende premie in rekening te brengen bij de aangesloten ondernemingen en de deelnemers. Bpf HiBiN maakt sinds 1 januari 2015 gebruik van de mogelijkheid om een gedempte kostendekkende premie te hanteren op basis van verwacht rendement (artikel 128 lid 2 Pensioenwet en artikel 4 Besluit FTK).

Nieuwe gedempte kostendekkende premie

Met ingang van 1 januari 2020 dient door Bpf HiBiN een nieuwe (gedempte) kostendekkende premie te worden vastgesteld bij een opbouwpercentage van 1,625% voor het ouderdomspensioen.

Het bestuur van Bpf HiBiN heeft de kostendekkendheid en de (lage) premiedekkingsgraad van de pensioenregeling de voorgaande jaren tijdens de reguliere overleggen met de sociale partners telkens aan de orde gesteld.

Tijdens een studiedag met de adviserend actuaire in het begin van het kalenderjaar, zijn de diverse mogelijkheden voor het vaststellen van de (gedempte) kostendekkende premie behandeld. Niet alleen vanwege de eigen bestuurlijke verantwoordelijkheid, maar ook ter voorbereiding van de door het bestuur wenselijk geachte begeleiding en advisering van de sociale partners voor de premievaststelling vanaf 1 januari 2020.

Om de sociale partners een advies te kunnen geven over de hoogte van de premie, heeft het bestuur in eerste instantie een voorgenomen besluit genomen, om de gedempte kostendekkende premie te koppelen aan een minimaal percentage premiedekkingsgraad. Dit vanwege de lage beleidsdekkingsgraad van Bpf HiBiN in relatie tot evenwichtige belangenafweging en de financierbaarheid van de huidige pensioenregeling.

Het argument voor het hanteren van de methodiek van een gedempte kostendekkende premie is dat deze het meest passend is bij de lange termijn(visie) voor een pensioenfonds. Daarbij hoort een premie die gebaseerd is op het verwachte rendement op de lange termijn en niet de huidige rente, die een momentopname is. Tevens is een premie op basis van verwacht rendement meer stabiel over meerdere jaren. Het voordeel van het (aanvullend) hanteren van een minimale premiedekkingsgraad, is een directe link tussen premie en pensioenopbouw waardoor sturing mogelijk is. Een nadeel van het hanteren van een minimale premiedekkingsgraad als beleidsvariabele, is dat rentewijzigingen invloed hebben op de premiedekkingsgraad. Een (op de toetsdatum) gedaalde rente kan leiden tot het verlagen van het opbouwpercentage in een bepaald jaar.

Feitelijke premie en sociale partners

De sociale partners hebben, vanaf de maand april 2019, diverse berekeningen voor de premie 2020-2025, ontvangen van Bpf HiBiN. Tevens heeft de adviserend actuaire hierover aan sociale partners diverse toelichtingen gegeven. Dit om te komen tot een tijdige besluitvorming over de feitelijke pensioenpremie voor de periode 2020-2025.

De sociale partners hebben in de zomer aangegeven dat zij gefaseerd maatregelen willen nemen om de premiedekkingsgraad te laten stijgen. Vervolgens hebben de sociale partners tijdens de herfst, op basis van de meest recente berekeningen door de actuaire, opnieuw overlegd over de nieuwe (kostendekkende) premie per 1 januari 2020. Door de gedaalde rente, was de kostendekkende premie aanzienlijk gestegen.

Overleg bestuur en sociale partners

Een delegatie van het bestuur heeft, samen met de adviserend actuaire van Bpf HiBiN, in oktober een gesprek gehad met sociale partners over de premie 2020-2025.

De conclusie van dit gesprek was dat sociale partners niet konden/wilden bewegen. De werknemersorganisaties gaven aan alleen in gesprek te willen gaan over een verhoging van de werkgeverspremie en het behouden van het huidige opbouwpercentage van 1,625%. Voor de werkgeversorganisatie was een verhoging van alleen de werkgeverspremie onbespreekbaar.

Dit betekent voor Bpf HiBiN dat de huidige feitelijke premie van 22,2% voor het jaar 2020 blijft gehandhaafd. De sociale partners hebben tijdens het overleg uitdrukkelijk te kennen gegeven dat zij begrijpen dat het bestuur in deze kwestie de (eigen) verantwoordelijkheid neemt.

Verlagen opbouwpercentage voor het jaar 2020

Vanwege de patstelling bij de sociale partners, heeft het bestuur noodgedwongen moeten besluiten het opbouwpercentage voor het jaar 2020 zodanig te verlagen dat voldaan wordt aan de kostendekkendheid van de premie conform artikel 128 PW. Het opbouwpercentage 2020 is door het bestuur vastgesteld op 1,25%. Het verlagen van het opbouwpercentage is het enige instrument dat het bestuur van Bpf HiBiN (noodgedwongen) kan hanteren, hoe nadelig ook voor de actieve deelnemers.

De verlaging van het opbouwpercentage geldt in principe alleen voor 2020. Het bestuur van Bpf HiBiN zal in het jaar 2020 opnieuw in overleg treden met de sociale partners om een plan te maken voor de toekomst.

5.2.2 ALM-studie 2019 en rente-afdekking

Vanwege de forse daling van de markrentes halverwege het jaar (de 20-jaars swaprente bedroeg in 2018 1,4% versus 0,1% in 2019), heeft het fonds samen met de strategisch adviseur in het najaar opnieuw een ALM-studie uitgevoerd. Het doel van de ALM-studie was om te onderzoeken of het bestaande beleidskader op hoofdlijnen

nog voldoende aansluit bij de doelstellingen en risicohouding van het fonds. Een specifieke vraag in de studie was of het huidige rente afdekkingsbeleid nog passend is gezien de ontwikkelingen in de markt en financiële positie en of bijsturing nodig is. Daarnaast zijn verschillende varianten onderzocht op het huidige beleidskader. Het fonds heeft gedurende deze periode besloten de renteafdekking, die inmiddels door de ondergrens van de bandbreedte was gezakt, niet bij te sturen.

De resultaten en conclusies van de ALM studie zijn samengevat als volgt:

- het is noodzakelijk dat het fonds risico neemt om te kunnen herstellen. Bij een volledige risicovrije belegging zal het fonds niet herstellen en gegarandeerd stevig moeten korten;
- de stochastische analyse die is uitgevoerd geeft nauwelijks verschil in resultaten tussen de varianten. Dit is in lijn met de verwachting omdat de aanname in de stochastische analyse is dat de forwards worden gevolgd;
- de deterministische analyses laten zien dat de varianten met een lagere renteafdekking significant beter presteren dan het huidige beleid indien er een zekere vorm van 'mean reversion' optreedt en de 20-jaars swaprente stijgt naar circa 2%. De dekkingsgraad na vijf jaar is dan 5%-10% hoger bij een afdekking van 30%;
- in het stagflatie scenario (waarin de rente sterk stijgt gedreven door inflatie), presteren de strategieën met een lagere afdekking eveneens significant beter. De korting is minder groot en de dekkingsgraad is 10%-20% hoger dan bij voortzetting van het huidige beleid;
- de doorgerekende rentestaffels geven een vertekend beeld in de deterministische analyse, omdat de rentes heel ver doorstijgen en de doorgerekende staffels de renteafdekking dan sterk verhogen. Het pensioenfonds wenst echter bij een 20-jaars swaprente van 1,5% de strategische portefeuille opnieuw te beoordelen;
- in de scenario's waarin de 20-jaars swaprente verder daalt (naar respectievelijk -0,5% voor het laag rentescenario en -1,5% voor het deflatie scenario) leidt 30% afdekking tot een additionele korting van circa 7% ten opzichte van het huidige beleid. Dat acht het fonds een te groot verschil en daarom acht ze een renteafdekking van 40% meer passend bij de huidige financiële positie van het fonds.

Het bestuur heeft op basis van de resultaten als volgt geconcludeerd. Het fonds:

- acht het uitlegbaar dat de renteafdekking hoger is bij een hogere rente en lager is bij een lagere rente;
- wenst gezien de lage rentestand van dit moment een verlaging van de renteafdekking van 50 naar 40%;
- het hanteren van een beleidsstaffel voor de renteafdekking acht het pensioenfonds onnodig ingewikkeld;
- onderzoekt het strategisch beleid opnieuw bij een actuele dekkingsgraad lager dan 90% of hoger dan het minimaal vereist eigen vermogen (104,3%) en bij een 20-jaars swap rentestand lager dan -0,5% of hoger dan 1,5%.

5.2.3 Economische scenario's

Het fonds heeft afgelopen jaar een raamwerk voor macro-economische scenario's opgesteld. Het doel van de economische scenario's is het verkrijgen van inzicht in de macro-economische kansen en bedreigingen voor het fonds alsmede in de beoordeling van bestaande en nieuw beleggingscategorieën. De aanpak hierbij is om een aantal lange en korte termijn trends te vertalen in een scenario. De lange termijn scenario's worden meegenomen in de driejaarlijkse ALM-cyclus. De korte termijn scenario's worden meegenomen in de jaarlijkse risicobudgetteringsstudie.

Het fonds heeft de volgende lange en korte termijn scenario's geformuleerd:

- Lange termijn (15 jaar of langer):
  - de verschuiving van invloed en macht van west naar oost;
  - de klimaatontwikkeling;
  - technologische ontwikkeling; en
  - demografische ontwikkeling.
- Korte termijn (een tot 3 jaar):
  - uitstel van normalisering van het monetaire beleid van centrale banken (EU en VS);
  - de handelsoorlog tussen de VS en China escaleert, na herverkiezing van Donald Trump;
  - stijgende arbeidsproductiviteit, technologische ontwikkeling en groei van investeringen in de komende jaren; en
  - wereldwijde toenemende spanning tussen landen.

Aan alle vermogensbeheerders van het fonds is in dit kader het verzoek gedaan om de eigen trends en scenario's met het fonds te delen. Hieruit is geconcludeerd dat de verwachting van de vermogensbeheerders goed aansluiten bij de veronderstellingen van het fonds. Als vervolgstap hierop kan gekeken worden naar hoe de trends

gekoppeld kunnen worden aan specifieke beleggingscategorieën om daarmee te bepalen welke sectoren en/of regio's door het fonds onderwogen of juist overwogen zouden kunnen worden op basis van kwantitatieve studies. Dit wordt in 2020 verder uitgewerkt.

5.2.4 Zelfadministratie

Het bestuur kan inmiddels terug kijken op een periode van ruim drie jaren waarin het bestuursbureau van Bpf HiBiN de pensioenadministratie en financiële administratie heeft uitgevoerd.

Service Level Agreement

Het bestuur heeft afgelopen jaar vier keer de Service Level Agreement (SLA) rapportages ontvangen van het bestuursbureau. De bevindingen zijn consistent vergeleken met het jaar 2018. Er zijn, behoudens de waardeoverdrachten, geen achterstanden in de werkzaamheden. Het aantal klachten over de dienstverlening of geschillen over de inhoud van de pensioenregeling is nog steeds laag, en er is een vergelijkbaar aantal vragen en telefoongesprekken en e-mailverkeer met deelnemers en werkgevers. Ook is het betaaldedrag van de aangesloten werkgevers wederom goed.

Implementatie wetgeving

De invoering van een aantal wettelijke maatregelen, waaronder het hanteren van een uniforme rekenmethodiek, is tijdig en correct verlopen. Ook heeft het fonds er voor gekozen om mee te werken aan waardeoverdrachten voor kleine pensioenen. De opgebouwde pensioenaanspraken voor gewezen deelnemers lager dan de afkoopgrens van € 484 worden automatisch overgedragen, mits aanwezig, naar de nieuwe pensioenuitvoerder. De systemen en processen zijn hierop aangepast.

Volgens wet- en regelgeving komen opgebouwde pensioenaanspraken van minder dan € 2 te vervallen. De waarde van deze vervallen pensioenaanspraken komen ten goede aan de algemene reserve van het fonds.

Interne audit op administratie

De IORP II-richtlijn schrijft voor dat pensioenfondsen over een drietal sleutelfuncties moeten beschikken. Dit zijn de risicobeheerfunctie, interne auditfunctie en actuariële functie.

De interne auditfunctie is belast met het uitvoeren van (interne) audits binnen de bedrijfsvoering van het fonds. Deze ziet vanaf een onafhankelijke positie toe op de opzet, het bestaan van en een adequate en doeltreffende werking van beheersmaatregelen ter waarborging van de integere en beheerste bedrijfsvoering.

Het bestuur van het fonds heeft een audit jaarplan vastgesteld waarbij de nadruk lag op de zelfadministratie. Zo hebben onder andere audits plaatsgevonden op de onderdelen administreren werkgevers (inclusief facturatie), administreren pensioenaanspraken deelnemers respectievelijk toekennen pensioenuitkeringen aan pensioengerechtigden.

De conclusie van de interne audit is dat het niveau van beheersing van risico's met betrekking tot de administratie voldoende tot goed is. Met een redelijke mate van zekerheid is door de interne audit vastgesteld dat de belangrijkste beheersmaatregelen in opzet bestaan en dat de werking effectief is.

Zoektocht naar onvindbare deelnemers

Bij de conversie van de gegevens vanuit de vorige pensioenuitvoerder naar het pensioenadministratiesysteem van het fonds, is geconstateerd dat er voor een grote groep gewezen (overleden) deelnemers en pensioengerechtigden met pensioenaanspraken geen burgerservicenummer (bsn) beschikbaar is. Het bestuursbureau heeft in eerste instantie via het aanleveren van bestanden aan de Basisregistratie Personen (BRP) geprobeerd het bsn te achterhalen. Dit heeft ertoe geleid dat slechts een beperkt aantal deelnemers is gevonden. Overigens betreft het in bijna alle gevallen personen met een pensioenaanspraak lager dan de afkoopgrens van €484.

Het bestuursbureau heeft in 2019 via een extern bedrijf geprobeerd meer gewezen deelnemers en pensioengerechtigden te traceren. Uit een analyse van dit bedrijf blijkt dat voor ruim 200 personen de beschikbare gegevens te verrijken zijn met extra informatie. Hierdoor kunnen deze personen via het BRP (eventueel) gevonden worden.

Helaas is voor het grootste deel van de aangeleverde deelnemers (ongeveer 800 personen) het ook voor het externe bedrijf niet mogelijk om deze te traceren. Voor deze groep zijn de mogelijkheden inmiddels nagenoeg uitgeput. De gevolgen voor de technische voorziening wordt in het jaar 2020 onderzocht.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (actieve deelnemers en pensioengerechtigden) zijn dit jaar iets gestegen. Van € 141 in 2018 naar € 146. De stijging is conform de verwachting van het bestuur, mede door het invoeren van wettelijke maatregelen.

Het bestuur is dan ook wederom zeer tevreden met het uiteindelijke resultaat behaald door de inspanningen van het bestuursbureau.

5.2.5 Actualisatie herstelplan en crisisplan 2019

Aangezien het fonds op 31 december 2018 een beleidsdekkingsgraad van 104,5% had, is voor 1 april 2019 de actualisatie van het herstelplan ingediend bij DNB. Op basis van deze actualisatie heeft het fonds geen aanvullende maatregelen hoeven te nemen en is het fonds naar verwachting binnen de gekozen hersteltermijn uit herstel. Meer informatie over dit onderwerp kunt u vinden in hoofdstuk 5.4.

Naast het herstelplan is ook het crisisplan geactualiseerd. De financiële cijfers in het crisisplan worden jaarlijks aangepast, op basis van de actualisatie herstelplan. Het doel van een financieel crisisplan is dat het bestuur van tevoren inzichtelijk heeft op welk moment het fonds 'in een crisissituatie' zit en welke keuzes het op dat moment heeft om uit deze situatie te komen. Het voordeel van een financieel crisisplan is dat het bestuur in crisissituaties besluiten kan nemen waar van tevoren al is over nagedacht en waarvan van tevoren al is besproken of deze naar verwachting ook inzetbaar zijn en de effectiviteit is geanalyseerd.

5.2.6 Jaarlijkse haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets is een stochastische toets die inzicht geeft in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. De economische scenario's zijn voorgeschreven. De haalbaarheidstoets heeft de continuïteitsanalyse en de consistentietoets vervangen. In de haalbaarheidstoets wordt een projectie van de financiële situatie van het fonds voor een lange periode (60 jaar) gemaakt voor een veelvoud aan door de toezichthouder voorgeschreven economische scenario's (stochastische analyse).

De haalbaarheidstoets heeft als doel inzicht te geven in de:

- gevolgen van de financiële opzet van het fonds;
- verwachtingen en risico's, met name ten aanzien van koopkrachtbehoud;
- consistentie en evenwichtigheid van het beleid;
- haalbaarheid en consistentie van het premiebeleid;
- herstelkracht van het fonds.

De belangrijkste uitkomst waarnaar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Dit is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Als gevolg van het per 1 januari 2015 gewijzigde FTK, heeft het fonds in overleg met sociale partners, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan de kwalitatieve risicohouding van het pensioenfonds vastgesteld.

In 2015 is de aanvangshaalbaarheidstoets (of wel de eerste haalbaarheidstoets) uitgevoerd en zijn grenzen vastgesteld waaraan in ieder geval moet worden voldaan. Het fonds dient jaarlijks vóór 1 juli een haalbaarheidstoets te laten uitvoeren en de resultaten ervan te evalueren. Met de jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt beoordeeld in hoeverre het verwachte pensioenresultaat nog steeds aansluit bij de oorspronkelijk gewekte verwachtingen. Jaarlijks wordt vanuit de feitelijk financiële positie van het fonds getoetst of het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau in voldoende mate aansluit bij de door het fonds gekozen ondergrens en of het pensioenresultaat op fondsniveau in het slechtweersscenario niet teveel afwijkt van het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau.

Het bestuur heeft vóór 1 juli 2019 de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd en besproken. De jaarlijkse haalbaarheidstoets heeft aangetoond dat het pensioenresultaat ten opzichte van 2018 verder is gedaald (78,4% versus 81,2%). Uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets 2019 blijkt dat niet wordt voldaan aan de risicohouding.

	Ondergrens	Uitkomst	Score
Mediaan pensioenresultaat vanuit feitelijke situatie	80%	78,4%	X
Maximale relatieve afwijking ten opzichte van mediaan in geval van slechtweers scenario	35%	31,4%	√

Het bestuur heeft de resultaten van de haalbaarheidstoets tijdens de besprekingen over de premie 2020 gedeeld met sociale partners. Dit heeft er niet toe geleid dat de premie vanaf 2020 is verhoogd.

5.2.7 Verplichtstelling

Op aanvraag van sociale partners kan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds verplichtstellen. Bpf HiBiN is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds en heeft zodoende de wettelijke taak de verplicht gestelde pensioenregeling voor de groothandel in bouwmaterialen uit te voeren. In het verplichtstellingsbesluit wordt de sector of branche gedefinieerd waarvoor de verplichte pensioenregeling geldt en daarmee de reikwijdte van de werkingssfeer. De tekst van de verplichtstelling is opgesteld door de sociale partners. Het doel van het verplichtstellen van een pensioenregeling is het creëren van solidariteit en schaalvoordeel ten behoeve van een goed en betaalbaar pensioen voor alle werknemers binnen de sector/branche.

Het systeem van de verplichtstelling werkt alleen indien ondernemingen, waarvan de bedrijfsactiviteiten onder de reikwijdte van de verplichtstelling vallen, zich bij Bpf HiBiN melden zodat zij kunnen worden aangesloten. Ondernemers hebben dan ook de plicht te onderzoeken of zij zich bij Bpf HiBiN moeten aansluiten. Indien dit onduidelijk is, behoort de ondernemer eveneens Bpf HiBiN te benaderen, zodat het fonds hierover duidelijkheid kan scheppen. Aan de andere kant heeft Bpf HiBiN, in het belang van alle deelnemers, een inspanningsplicht om ten onrechte niet aangesloten werkgevers op te sporen. Dergelijke werkgevers worden alsnog aangesloten en dienen met terugwerkende kracht premie te betalen. Bpf HiBiN dient deze premies te innen en desnoods de invordering daarvan met een bij wet bepaald dwangbevel af te dwingen. Op deze wijze waarborgt Bpf HiBiN de solidariteit en het schaalvoordeel van een goed en betaalbaar pensioen en wordt voorkomen dat werknemers in de toekomst pensioen kunnen claimen waarvoor geen premie is afgedragen.

Handhavingsactiviteiten verplichtstelling

De handhaving van de verplichtstelling is er op gericht om het risico van 'geen premie, wel recht' te verkleinen. Dit risico voor het fonds bestaat voor de (gewezen) deelnemer die recht heeft op pensioen, maar waarvan de werkgever onterecht niet aangesloten was bij het fonds en dus geen premie heeft afgedragen.

De werkzaamheden omtrent de verplichtstelling, worden door het bestuursbureau uitgevoerd. In het kader van de handhaving zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Bpf HiBiN gebruikt onder andere het Handelsregister van de Kamer van Koophandel om na te gaan of werkgevers onder de reikwijdte van de verplichtstelling vallen. In het jaar 2019 zijn 110 werkgevers benaderd in verband met een mogelijke aansluitplicht.
- Bpf HiBiN heeft één rechtszaak gevoerd, waarin de verplichte aansluiting door een werkgever werd aangevochten. De kantonrechter Zeeland/ West-Brabant heeft bij vonnis van 19 februari 2020, geoordeeld dat sprake is van een onderneming in de zin van het verplichtstellingsbesluit.
- voor de controle op juistheid en volledigheid van de aangeleverde gegevens door de werkgever zijn looncontroles uitgevoerd. Er zijn geen boetes opgelegd naar aanleiding van de looncontroles. Ook zijn er geen boetes opgelegd in verband met te late aanlevering van de loongegevens;
- voor een aantal ondernemingen is de discretionair verleende vrijstelling medio december ingetrokken per 1 maart 2020.

Verzoeken geen premie, wel recht

In 2019 heeft de Commissie Contracten, Communicatie en Pensioenzaken van het fonds geen concrete claims inzake 'geen premie, wel recht' ontvangen of behandeld.

Bepaling restrisico Traject Handhaving Verplichtstelling

In het jaar 2017 heeft het bestuur besloten om het 'Traject Handhaving Verplichtstelling' per 31 december 2017 af te sluiten.

Het bestuur heeft eind 2019 op basis van eventueel gemiste premie en claimgedrag van deelnemers, de hoogte van het eventuele restrisico bepaald. De hoogte van dit bedrag is dermate laag en daarmee niet materieel, dat het niet nodig is om een voorziening op de balans op te nemen.

5.2.8 Evaluatie evenwichtigheid premiereserve

Het bestuur van Bpf HiBiN heeft voor de periode 1 januari 2015 tot en met 31 december 2019 een gedempte kostendekkende premie vastgesteld. Tegelijkertijd heeft het bestuur besloten om vanaf 1 januari 2015 een

bestemde premiereserve te gaan vormen. Daaraan wordt een positieve premiemarge (het verschil tussen de vaste (feitelijke) doorsneepremie en de gedempte kostendekkende premie bij de geambieerde pensioenopbouw) ultimo jaar toegevoegd. Indien er sprake is van een negatieve premiemarge, wordt een gedeelte van de bestemde premiereserve onttrokken. De onttrekking is beschikbaar als feitelijke premie voor de financiering van de jaarlijkse pensioenopbouw.

De reden voor het hanteren van een premiereserve is dat fluctuaties in de uitvoeringskosten en de (leeftijds) opbouw van het deelnemersbestand konden leiden tot bewegingen in de gedempte kostendekkende premie (uitgedrukt in de pensioengrondslagsom). Dat zou kunnen betekenen dat er in het ene jaar een positieve premiemarge is terwijl in een ander jaar een premietekort zou resulteren in een korting van de pensioenopbouw.

Omdat een bestemde premiereserve niet dient ter financiering van bestaande pensioenaanspraken valt het bedrag van de premiereserve buiten de dekkingsgraad van het fonds.

Het bestuur heeft de huidige systematiek van de premiereserve in het algemeen en de evenwichtigheid daarvan in het bijzonder geëvalueerd. Dit mede gezien het gegeven dat de vijfjaarsperiode voor de premie is beëindigd per 31 december 2019.

Uit de evaluatie over de afgelopen vijf jaren blijkt dat jaarlijks een dotatie aan de bestemde premiereserve heeft plaatsgevonden. De verwachte onttrekking(en) vanwege de fluctuaties in de uitvoeringskosten en/of de (leeftijds) opbouw van het deelnemersbestand hebben niet (materieel) plaatsgevonden. Gezien die omstandigheden het niet evenwichtig is om de bestaande premiereserve te handhaven, heeft het bestuur besloten om de premiereserve af te schaffen en het saldo te laten vrijvallen ten behoeve van de algemene reserve.

5.2.9 Missie, visie en strategie

Bpf HiBiN dient als pensioenfonds een missie (waarom bestaan we), visie (waar willen we naar toe) en strategie (wat moeten we doen) vast te stellen. Tijdens de jaarlijkse integrale risicomanagementsessie is geconstateerd dat de strategie van Bpf HiBiN niet expliciet is opgenomen in huidige formulering maar impliciet in de visie en missie.

Het bestuur heeft daarom een nieuwe missie, visie en strategie vastgesteld. Deze zijn opgenomen in paragraaf 3.1 van dit jaarverslag.

5.2.10 Toekomstbestendigheid fonds

De toezichthouder DNB wil dat pensioenfondsen operationeel, organisatorisch en bestuurlijk wendbaar en weerbaar zijn ten aanzien van mogelijke veranderingen in hun omgeving.

Het bestuur van het fonds deelt dit standpunt. Het bestuur van Bpf HiBiN onderkent de tendens van fusies die leidt tot een steeds kleiner aantal pensioenfondsen, maar ziet voorsnog geen noodzaak voor Bpf HiBiN om te fuseren. Bpf HiBiN kan goed zelfstandig voortbestaan omdat het in control is ten aanzien van de kerntaken van het fonds (de pensioenadministratie en het vermogensbeheer) en deze kerntaken tegen, voor kleine en middelgrote pensioenfondsen, toonaangevend lage kosten kan uitvoeren.

In de (nieuwe) visie van het fonds is opgenomen dat het bestuur van Bpf HiBiN zich voorstellen dat een pensioenfonds 'Groothandel' wordt gevormd. Schaalvergroting (door samenwerkingsmogelijkheden) om de kosten op lange termijn verder te verlagen worden daarom periodiek onderzocht, met als voorwaarde dat de kwaliteit van de dienstverlening minimaal gelijk blijft.

Daarnaast is in de strategie van het fonds een onderdeel 'Toekomst' opgenomen.

5.2.11 Pensioenakkoord

Het kabinet, werkgeversorganisaties en vakbonden presenteerden op 5 juni 2019 een principeakkoord over vernieuwingen in het pensioenstelsel.

Het nieuwe pensioenstelsel moet een eerlijker verdeling geven tussen jong en oud van wat aan premie wordt betaald en pensioen wordt verkregen. Wie jong begint, betaalt pensioenpremie die langer belegd wordt en daardoor meer oplevert. In het nieuwe pensioencontract wordt niet de hoogte van de pensioenuitkering vastgelegd maar de ingelegde premie. De doorsneepremie wordt afgeschaft, er komt een leeftijdsonafhankelijke premie. De verplichtstelling blijft gehandhaafd. De premiedekkingsgraad moet altijd 100% zijn.

De pensioenuitkering wordt flexibeler en beweegt mee met goede en slechte beleggingstijden. Dat betekent dat de pensioenuitkering de ene keer omhooggaat en de andere keer daalt. Pensioenfondsen kunnen de pensioenen indexeren en verhogen bij een dekkingsgraad van meer dan 100 procent en verlagen als die onder de 100 procent uitkomt. De extra financiële buffers die fondsen nu moeten aanhouden, zijn dan niet meer nodig.

In een stuurgroep werken sociale partners gezamenlijk met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) aan de uitwerking van het pensioenakkoord. De minister van Sociale Zaken wil in het jaar 2021 de parlementaire behandeling van een wetsvoorstel in de Tweede Kamer en Eerste Kamer laten plaatsvinden en in het jaar 2022 in werking laten treden.

Het bestuur bespreekt de ontwikkelingen van het Pensioenakkoord tijdens iedere bestuursvergadering.

5.3 ONTWIKKELING FINANCIËLE POSITIE

5.3.1 Financiële doelstelling

De voornaamste financiële doelstellingen van het fonds zijn:

- waarborgen van de opbouw van de pensioenaanspraken overeenkomstig de in het reglement vastgelegde bepalingen;
- waarborgen van voldoende middelen voor het kunnen doen van de reglementair te verstrekken pensioenuitkeringen;
- minimaliseren van de kansen op een dekkings- en reservetekort, alsmede van de mate van dekkings- en reservetekort;
- onder de hiervoor genoemde doelstellingen / voorwaarden, maximaliseren van het beleggingsrendement om de voorwaardelijke toeslagen te kunnen realiseren.

5.3.2 Het Financieel Toetsingskader

Voor de berekening van de actuele dekkingsgraad wordt gebruik gemaakt van de rentetermijnstructuur zoals deze van toepassing is vanaf 1 januari 2015 onder het (aangepaste) Financieel Toetsingskader (FTK). De rentetermijnstructuur is gebaseerd op de UFR (forward rate).

Onder het FTK wordt het (strategisch) vereiste eigen vermogen (VEV) zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgelegde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het fonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan de technische voorzieningen voor de onvoorwaardelijke toezeggingen.

Door de zogenaamde solvabiliteitstoets wordt de strategisch vereiste dekkingsgraad berekend. Voor de berekening van de solvabiliteitstoets hanteert het fonds het standaardmodel van DNB. Voor de bepaling van de uitkomst van de solvabiliteitstoets bij de financiële positie op de balansdatum (31 december) is onder andere van belang hoe de beleggingen voor risico van het fonds feitelijk zijn verdeeld over de verschillende beleggingscategorieën.

5.3.3 Ontwikkeling dekkingsgraad

Voor pensioenfondsen is de hoogte van de dekkingsgraad een maatstaf voor de financiële positie van het fonds. De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de bezittingen (het vermogen) en de verplichtingen (de huidige en toekomstige pensioenbetalingen) van een pensioenfonds, uitgedrukt in een percentage. De dekkingsgraad kan op verschillende manieren worden vastgesteld. In 2019 gelden de volgende dekkingsgraden:

Beleidsdekkingsgraad

Pensioenfondsen zijn per 1 januari 2015 verplicht een beleidsdekkingsgraad te gebruiken. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over 12 maanden. De beleidsdekkingsgraad is voor de besluitvorming door het bestuur over toeslagen (indexatie) en kortingen (verlagen pensioenen) en de rapportage van belang. De beleidsdekkingsgraad is stabiel dan de niet-gemiddelde dekkingsgraad. Er wordt daardoor minder op dagkoersen gestuurd.

Actuele dekkingsgraad voor DNB (de UFR dekkingsgraad)

In de jaarverslaggeving en de verslaggeving naar de toezichthouder DNB wordt door het fonds tevens de actuele (DNB UFR) dekkingsgraad gehanteerd. Deze actuele dekkingsgraad is gebaseerd op de rentetermijnstructuur ('RTS') zoals die door DNB is vastgesteld en gepubliceerd.

De actuele dekkingsgraad wordt maandelijks samen met de beleidsdekkingsgraad aan DNB gerapporteerd.

Dekkingsgraad op marktwaarde

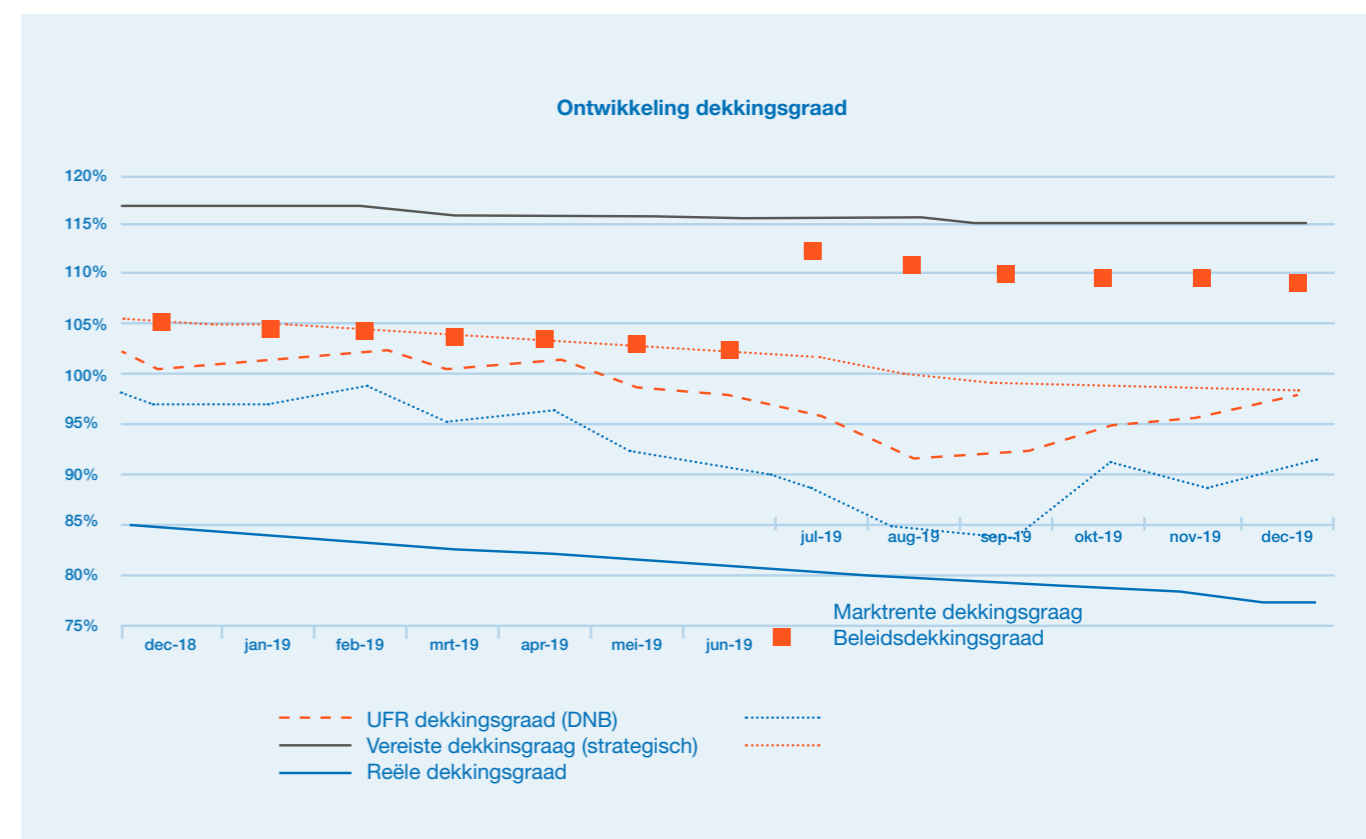
De beleidsdekkingsgraad en de actuele dekkingsgraad voor DNB worden berekend op basis van de voorgeschreven RTS, inclusief de UFR, van DNB. De daadwerkelijke marktrenten - ofwel de zuivere RTS - wijken hiervan af voor looptijden vanaf 20 jaar. De dekkingsgraad op marktwaarde voor het beleggingsbeleid en risicobeleid wordt bepaald op basis van de zuivere RTS. Het gebruik van de dekkingsgraad op marktwaarde geeft een actueel beeld van de financiële positie van het fonds.

Reële dekkingsgraad

Bij de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen als een pensioenverplichting. Een reële dekkingsgraad van 100% wil zeggen dat het fonds volledig toeslag kan verlenen (indexeren) met de prijsinflatie conform een toekomstbestendig toeslagbeleid. Een toekomstbestendig toeslagbeleid houdt in:

1. er mag toeslag worden verleend vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%;
2. toeslagverlening is alleen toegestaan als er voldoende vermogen is om deze toeslag ook in de toekomst te kunnen verlenen.

Onderstaande grafiek laat het verloop zien van de diverse dekkingsgraden in 2019.

Actuele dekkingsgraad per 31 december 2019

De actuele dekkingsgraad (DNB UFR) is in 2019 gedaald van 100,5% naar 97,9%. Aan de daling van de actuele dekkingsgraad per 31 december 2019 liggen verschillende oorzaken ten grondslag:

- De daling van de DNB rentetermijnstructuur (marktrente) heeft geleid tot een stijging van de voorziening pensioenverplichtingen met € 185.952.000. De rentetermijnstructuur ultimo 2019 voor de pensioenverplichtingen kwam overeen met een gemiddelde rente van 0,83%. Ultimo 2018 bedroeg deze rente gemiddeld 1,47%.
- Bpf HiBiN ontvangt een doorsneepremie van 22,2% van de pensioengrondslagsom. De onderliggende rekenrente is gebaseerd op een lange termijn verwachting ten aanzien van het reële fondsrendement en vastgesteld op 2,5% per jaar. De actuarieel benodigde premie die voor de pensioenopbouw aan de

voorziening wordt toegevoegd, is gebaseerd op de DNB UFR-rente. De DNB UFR-rente lag per 1 januari 2019 gemiddeld genomen aanmerkelijk lager dan de voor de premie gehanteerde rekenrente van 2,5% op jaarbasis. Daardoor is er een verlies op premie geleden van € 10.977.000.

- Een negatief resultaat op de beleggingsopbrengsten door de gedaalde rente, omdat Bpf HiBiN het renterisico niet volledig afdekt.

Beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de UFR-dekkingsgraad van de afgelopen twaalf maanden en is in 2019 gedaald van 104,5% naar 97,5%. Dit is het gevolg van de gedaalde actuele dekkingsgraden in de afgelopen maanden in het algemeen en in de maanden augustus en september 2019 in het bijzonder.

Dekkingsgraad op marktwaarde per 31 december 2019

De dekkingsgraad op marktwaarde (zonder UFR) is gedaald van 97,0% naar 91,0%. De gedaalde markttrente en het verlies op de premie zijn de voornaamste oorzaken.

Reële dekkingsgraad per 31 december 2019

De reële dekkingsgraad is in 2019 gedaald van 84,5% naar 77,7%.

5.4 HERSTELPLAN

Reservetekort of dekkingstekort

Als een pensioenfonds te weinig eigen vermogen heeft, dan is er sprake van een reservetekort (een dekkingsgraad lager dan de strategisch vereiste dekkingsgraad) respectievelijk dekkingstekort (een dekkingsgraad lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad). Risico's kunnen onvoldoende opgevangen worden en er kan geen toeslag worden verleend (pensioenen laten meegroeien met de inflatie).

Het FTK is erop gericht dat risico's van pensioenfondsen adequaat worden beheerd en beheerst. Een pensioenfonds moet op elk moment genoeg bezittingen hebben om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen. Daarnaast moet er een extra buffer aan eigen vermogen (het vereist eigen vermogen) aanwezig zijn om eventuele negatieve ontwikkelingen op de financiële markten op te kunnen vangen. De minimaal vereiste dekkingsgraad bedraagt 104,3%. De aan te houden extra buffer op basis van de strategische portefeuille, het strategisch vereist eigen vermogen, hangt af van het risicoprofiel van de beleggingsportefeuille. Dit komt overeen met een beleidsdekkingsgraad voor Bpf HiBiN eind 2019 van 115,9%.

Actualisatie herstelplan

Met de aanpassing van het FTK op 1 januari 2015 is het fonds per deze datum in een reservetekort is gekomen. Om deze reden is voor 1 juli 2015 een herstelplan ingediend bij DNB.

Herstelplan 2015

In het herstelplan, toont Bpf HiBiN aan op welke wijze binnen de daarvoor gekozen termijn te herstellen tot tenminste het vereist eigen vermogen. De hersteltermijn bedraagt maximaal 10 jaar. In 2015 geldt uit hoofde van een overgangsregeling een maximum van 12 jaar. Bpf HiBiN heeft voor het wettelijke maximum gekozen aangezien de leeftijdsopbouw in lijn ligt met het gemiddelde bij pensioenfondsen. Daarnaast geldt dat een eventueel benodigde korting niet in één keer hoeft te worden genomen maar mag worden gespreid over de duur van de hersteltermijn.

Op basis van de gehanteerde veronderstellingen komt het fonds naar verwachting tijdig uit het reservetekort. Het bestuur zag geen directe aanleiding om het beleid aan te passen. De belangrijkste maatregel uit het herstelplan is het strikt toepassen van het toeslagbeleid.

Actualisatie herstelplan 2019

Tot het moment dat het fonds het vereist eigen vermogen heeft bereikt, dient jaarlijks voor 1 april een actualisatie op het herstelplan te worden ingediend bij DNB. In dat geactualiseerde herstelplan werkt het fonds in beginsel met dezelfde hersteltermijn die gekozen is bij het voorgaande herstelplan.

Binnen de gestelde termijn van 1 april 2019 is de actualisatie van het herstelplan 2019 ingediend bij DNB. Op basis van het herstelplan is het fonds binnen de gekozen hersteltermijn uit het reservetekort en hoeft het bestuur geen aanvullende maatregelen te nemen.

5.5 PROGNOSETAFEL EN ERVARINGSSTERFTE

Het fonds heeft voor het jaar 2019 de prognosetafel niet aangepast. Het fonds hanteert met ingang van de maand oktober 2018 de AG-Prognosetafel 2018 en het Aon Hewitt Longevity Model voor de correctie op de prognosetafel (ervaringssterfte). De ervaringssterfte is in 2019 niet aangepast.

5.6 OVERIGE ONTWIKKELINGEN WET- EN REGELGEVING EN OVERHEIDSBELEID

Diverse toezichtmaatregelen en toezichtkosten

Om de toezichtdoelstellingen voor de middellangetermijn, zoals geschetst in de Visie op Toezicht 2018-2022, te realiseren publiceert DNB jaarlijks haar 'Toezicht vooruitblik'. Sommige thema's zijn sector overschrijdend en andere thema's zijn specifiek gericht op pensioenfondsen. Bij het toezicht door DNB stonden in het jaar 2019 specifiek voor pensioenfondsen de volgende thema's centraal:

1. nieuw pensioencontract;
2. implementatie IORP II;
3. duurzaam beleggen;
4. financiële positie en voorbereiden kortingen;
5. cyberrisico's en datakwaliteit in een digitaliserende omgeving;
6. integriteitstoezicht en Gedrag & Cultuur toezicht.

De wijze van bekostiging van het financieel toezicht is in 2019 gewijzigd. Dit wordt geregeld in artikel 13 van de Wet bekostiging financieel toezicht.

Naleving wet- en regelgeving

De ontwikkelingen in wet- en regelgeving worden door het bestuur nauwgezet gevolgd. Voor het fonds relevante wijzigingen worden geanalyseerd door het bestuursbureau en de opvolging wordt besproken in de commissie- en bestuursvergaderingen. In het bestuursverslag in deze jaarrekening worden de belangrijkste ontwikkelingen toegelicht. Aan het fonds zijn in het afgelopen jaar geen dwangsommen en/of boetes opgelegd.

GOED PENSIOENFONDSBESTUUR (PENSION FUND GOVERNANCE)

6.1 INLEIDING

De regels voor governance en medezeggenschap hebben in eerdere jaren geleid tot aanpassingen in de organisatie van Bpf HiBiN. In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de wijze waarop Bpf HiBiN goed pensioenfondsbestuur vorm geeft. Naast de Code Pensioenfondsen worden ook onderwerpen als bestuurlijke effectiviteit, deskundigheid en het beloningsbeleid besproken.

6.2 BESTUURLIJKE EFFECTIVITEIT, GESCHIKTHEID EN DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

Bestuurlijke zelfevaluatie

Bij zelfevaluatie gaat het om het functioneren van het bestuur als geheel, van de individuele bestuursleden afzonderlijk en het functioneren van de commissies. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en zo mogelijk te verbeteren. Het bestuur toetst periodiek haar geschiktheid, al dan niet met behulp van een externe partij.

In het jaar 2019 heeft een interne evaluatie van (de bezetting van) het bestuur, de bestuurscommissies, de individuele bestuursleden, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht plaatsgevonden.

Geschiktheidsmatrix

Bpf HiBiN beschikt over een geschiktheidsmatrix. In deze matrix is vastgelegd over welke deskundigheid de individuele bestuursleden en het bestuur als geheel (moeten) beschikken en op welke wijze de deskundigheid wordt bevorderd. Uitgangspunt is dat de bestuursleden over voldoende kennis, inzicht en oordeelsvorming beschikken om hun taken te volbrengen. Ook is er aandacht voor de competenties van de individuele bestuursleden en het bestuur als geheel.

De bestuursleden volgen specifieke (interne) pensioenopleidingen en wonen themabijeenkomsten bij van de Pensioenfederatie, DNB, de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en andere partijen.

Om de kwaliteit van zijn functioneren te kunnen waarborgen werkt Bpf HiBiN met functieprofielen voor bestuursleden, leden van de raad van toezicht en leden van het verantwoordingsorgaan. Deze profielen wordt verstrekt aan de voordragende, goedkeurende en benoemende organisaties en dienen als leidraad bij de voordracht en benoeming van nieuwe functionarissen. Potentiële kandidaten kunnen zich op basis van het functieprofiel vooraf een volledig beeld vormen van de functie, de gevraagde inzet en deskundigheid, functie-eisen en verantwoordelijkheden.

6.3 COMPLIANCE

Onder compliance wordt het geheel van maatregelen verstaan dat zich richt op de implementatie, handhaving en naleving van externe wet- en regelgeving, alsmede op interne procedures en gedragsregels om te voorkomen dat de reputatie en de integriteit van het fonds worden aangetast. Bpf HiBiN hecht groot belang aan een deugdelijk fondsbestuur en een goede naleving van interne en externe regels.

Het fonds ziet compliance als een belangrijke schakel in de missie om de belangen van deelnemers optimaal te behartigen. Het fonds heeft een gedragscode die wordt nageleefd door de leden van het bestuur, de raad van toezicht, het verantwoordingsorgaan en andere aan het fonds verbonden personen. Doel van deze gedragscode is het stellen van regels en richtlijnen teneinde belangenconflicten tussen het fonds en betrokkenen in bijvoorbeeld privésituaties te voorkomen. Daarnaast staat in de gedragscode hoe moet worden omgegaan met vertrouwelijke informatie van het fonds. De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle betrokkenen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en niet geoorloofd is. Elke betrokkene verklaart schriftelijk de gedragscode te zullen naleven.

Onderdeel van de gedragscode is een regeling melding onregelmatigheden (incidentenregeling) en een klokkenluidersregeling. Deze maken duidelijk hoe gedragingen en gebeurtenissen die aan het fonds schade kunnen toebrengen, moeten worden gemeld en hoe deze meldingen worden behandeld. Een klokkenluider zal geen schade ondervinden van het feit dat hij een onregelmatigheid meldt. Als vertrouwenspersoon is de compliance officer benoemd.

Sinds 2015 worden nevenfuncties van bestuursleden, raad van toezicht en verantwoordingsorgaan vastgelegd. In 2017 is de gedragscode van het fonds geactualiseerd. Dit betreft aanpassingen op grond van wet- en regelgeving.

De rol van de compliance officer wordt sinds medio 2016 vervuld door de heer T. Otten van KPMG. De compliance officer beoordeelt jaarlijks de correcte naleving van de gedragscode door alle betrokkenen een vragenlijst te verstrekken en te rapporteren over de naleving. Zijn rapport wordt binnen het bestuur beoordeeld. Waar nodig worden aanvullende maatregelen getroffen. De compliance officer heeft in mei 2020 aan het bestuur zijn bevindingen over de naleving van de gedragscode gerapporteerd. De compliance officer geeft in het rapport over 2019 aan dat de gedragscode is nageleefd.

Daarnaast heeft de compliance officer voor de insiderregeling, de privétransacties van de insiders van het fonds over 2019 vergeleken met de transacties in de beleggingen van het fonds. De compliance officer heeft hierover gerapporteerd in een rapport van mei 2020. Op basis van dit rapport concludeert het bestuur dat de insiderregeling correct is nageleefd.

6.4 PRINCIPES VOOR BEHEERST BELONINGSBELEID

Bpf HiBiN onderschrijft de Principes voor beheerst beloningsbeleid. Het doel van deze Principes is 'perverse beloningsprikkelers' bij financiële ondernemingen en pensioenfondsen tegen te gaan. Het bestuur heeft in het jaar 2018 het beloningsbeleid geëvalueerd en bijgesteld en vervolgens in 2019 vastgesteld.

6.5 CODE PENSIOENFONDSEN 2018

De Code Pensioenfondsen werkt volgens het 'pas toe of leg uit'-principe. Bpf HiBiN heeft bij de implementatie van de Wet versterking bestuur de Code Pensioenfondsen meegenomen bij haar besluitvorming en volgt de principes van de Code. Bepalend voor de werking van de Code is hoe de pensioenfondsen met de intenties van de Code omgaan, niet de mate waarin ze die naar de letter naleven. Dat betekent dat er ruimte is om af te wijken van de normen, mits dit weloverwogen gebeurt. Het volledig volgen van alle normen uit de Code is dus niet verplicht. Wel wordt ieder pensioenfonds geacht aan te kunnen geven waarom ze bepaalde afwijkende keuzes hebben gemaakt.

Het fonds past de normen van de (nieuwe) Code (2018) vrijwel volledig toe. Voor zover het fonds afwijkt van de normen van de Code 2018 wordt dit hierna per norm toegelicht.

Scheve stemverhouding

De Code kent als belangrijk principe bij besluitvorming dat elk bestuurslid stemrecht heeft. Dit is bij Bpf HiBiN eveneens het geval. Bij afwezigheid van een bestuurslid wordt, indien mogelijk, een volmacht gegeven aan een bestuurslid.

Echter, indien in een vergadering niet evenveel werkgeversbestuursleden en bestuursleden namens werknemers/ pensioengerechtigden aanwezig zijn, is er behoefte aan een 'gewogen stemverhouding' om recht te blijven doen aan het uitgangspunt van paritair samengesteld bestuur. Door een paritair gewogen stemverhouding hebben de werkgeversleden en bestuursleden die de werknemers/ pensioengerechtigden vertegenwoordigen in deze situatie evenveel 'stemkracht'.

Beloningsbeleid

Het beloningsbeleid voor het bestuur is niet van toepassing op de directeur van het bestuursbureau. De directeur is niet medebeleidsbepalend. Met de directeur is een arbeidsovereenkomst gesloten voor onbepaalde tijd.

Diversiteitsbeleid

Het fonds voldoet niet voor alle organen aan alle criteria die volgens de Code in het kader van diversiteitsbeleid worden gehanteerd. Zie hiervoor de volgende paragraaf.

Een overzicht van alle normen van de Code is opgenomen in bijlage 2 bij dit verslag.

6.6 DIVERSITEITSBELEID

De Code Pensioenfondsen stelt kwantitatieve normen aan de samenstelling van het bestuur en het verantwoordingsorgaan. In elk orgaan moeten zowel mannen als vrouwen plaats hebben en zowel personen onder als boven de 40 jaar. Ook al blijkt uit een onderzoek door de Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen dat deelnemers en pensioengerechtigden diversiteit niet heel belangrijk vinden, sluit het bestuur met het diversiteitsbeleid aan bij de Code Pensioenfondsen en streeft ernaar dit beleid ook (indien mogelijk) toe te passen op de samenstelling van de raad van toezicht. De doelstelling bij samenstelling van het bestuur en het verantwoordingsorgaan is dat rekening wordt gehouden met de opbouw van het deelnemersbestand van het fonds.

Uit het verslagjaar voldoet het bestuur aan de normen voor de samenstelling van een lid dat jonger is dan 40 jaar. Met het invullen van een vacature namens de werknemersgeleding, door een man jonger dan 40 jaar wordt aan dit criterium voldaan. Er wordt nog niet voldaan aan norm voor een vrouw in het bestuur. Het verantwoordingsorgaan van Bpf HiBiN voldoet aan de gestelde normen van het diversiteitsbeleid.

Dat geldt echter niet voor de huidige samenstelling van de raad van toezicht. Voor het invullen van de komende vacature zal door de raad van toezicht rekening worden gehouden met het diversiteitsbeleid. Het diversiteitsbeleid wordt door alle fondsorganen breed gedragen.

6.7 WIJZIGINGEN REGLEMENTEN EN ACTUARIËLE EN BEDRIJFSTECHNISCHE NOTA

Gedurende het jaar 2018 heeft het bestuur besloten om de sociale partners te adviseren om het pensioenreglement eenvoudiger te maken en per 1 januari 2019 te wijzigen. Tevens zijn de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn) en het uitvoeringsreglement gewijzigd.

Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement regelt de afspraken tussen het fonds en de werkgevers die zijn aangesloten bij het fonds. Het uitvoeringsreglement is voor het laatst gewijzigd per 1 januari 2019.

Pensioenreglement

Het pensioenreglement voor de basis pensioenregeling is per 1 januari 2019 aangepast op twee onderdelen. De eerste wijziging betreft de wijze van verzekeren van het partnerpensioen van risicobasis naar opbouwbasis. De tweede wijziging betreft het verhogen van de percentages premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid voor deelnemers welke arbeidsongeschikt worden vanaf 1 januari 2019.

Actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn)

De abtn van het fonds wordt jaarlijks geactualiseerd en is per 9 december 2019 opnieuw vastgesteld door het bestuur.

6.8 COMMUNICATIE

Het communicatiebeleid van het fonds ligt vast in het communicatiebeleidsplan 2018-2020. De schriftelijke communicatie naar (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden en de uitingen op de website van het fonds, voldoen aan de wettelijke eisen.

Het fonds wil de informatie voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden begrijpelijker en eenvoudiger te maken.

Per 1 januari 2019 is de pensioenregeling gewijzigd. De belangrijkste wijziging betrof de overgang van een nabestaandenpensioen op risicobasis naar een nabestaandenpensioen op opbouwbasis. Daarnaast is ook de premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid verruimd.

In het eerste half jaar stond de gewijzigde pensioenregeling centraal in de communicatie vanuit het fonds naar deelnemers en werkgevers. Alle actieve en arbeidsongeschikte deelnemers ontvingen een brief met een uitleg over de veranderingen. Ook in de Pensioen- en Werkgeversflits werd hier uitgebreid aandacht aan besteed. In september ontvingen alle actieve deelnemers een Uniform Pensioenoverzicht waarin de gevolgen van de overgang naar nabestaandenpensioen op opbouwbasis cijfermatig zichtbaar waren.

Vanaf september 2019 levert het fonds bereikbare (en uitkerende) pensioenaanspraken aan bij het pensioenregister in drie verschillende toekomstscenario's. Door in te loggen op mijnpensioenoverzicht.nl is het voor deelnemers inzichtelijk welk bedrag zij aan ouderdomspensioen kunnen verwachten bij pensionering. De bedragen worden berekend via de Uniforme Rekenmethodiek (URM volgens een pessimistisch, neutraal en optimistisch scenario).

In december 2019 kwamen de vernieuwde website en het deelnemersportaal online. Alle deelnemers hebben toegang tot het deelnemersportaal. Door een onjuiste voorstelling van zaken door de leverancier kwam dit portaal pas twee jaar na de geplande datum van oplevering beschikbaar. Hierin zijn opgebouwde en bereikbare aanspraken 'realltime' inzichtelijk. Via het deelnemersportaal wordt door een zogenaamde 'Customer Journey' in verschillende stappen uitgelegd wat het toetreden of beëindigen van de pensioenregeling voor de deelnemer betekent en welke keuzemogelijkheden de deelnemer heeft.

Alle UPO's vanaf het jaar 2017 worden in het portaal opgeslagen en zijn te allen tijden beschikbaar voor de deelnemer. Dit geldt ook voor belangrijke brieven zoals de start- en stopbrieven. Persoonlijke brieven over pensionering of overlijden worden voorlopig nog per post verstuurd.

Alle premievrije deelnemers ontvingen in de maand december een brief met daarin de boodschap dat het UPO digitaal beschikbaar is via het deelnemersportaal. Gepensioneerden deelnemers ontvingen het UPO nog per post. Gepensioneerden deelnemers hebben wel toegang tot het portaal waardoor het UPO ook digitaal beschikbaar is.

6.9 KLACHTEN, GESCHILLEN EN INCIDENTEN

Klachten en geschillen

Bpf HiBiN heeft een klacht versus geschil als volgt gedefinieerd. Een klacht is iedere vorm van ontevredenheid van klager over de uitvoering van de pensioenreglementen waarbij het kan gaan om de behandeling, bejegening of dienstverlening die door de klager als onjuist wordt ervaren. Een geschil is een verschil van mening tussen de partij die een geschil aanhangig wil maken en het bestuur over de inhoudelijke interpretatie van de pensioenregeling, uitvoeringsreglement of statuten.

Klachten

Het bestuursbureau heeft in totaal negen gegronde klachten ontvangen, een van een werkgever en acht van deelnemers. Zeven klachten gingen over de kwaliteit van de informatie, twee over de tijdigheid van de informatie.

Geschillen

In het jaar 2019 is er één gegronde geschil geweest over de onjuiste uitvoering van de pensioenregeling.

Incidenten in de uitvoering

Gedurende het jaar 2019 heeft het fonds bij de Autoriteit Persoonsgegevens geen gevallen van een (mogelijke) datalek gemeld.

6.10 TOEZICHTHOUDER AFM EN DNB

AFM

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten, waaronder het bewaken van de informatie die pensioenfondsen verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid. Het fonds is door de AFM (en DNB) geselecteerd voor de tweede uitvraag 'Financiële opzet en informatie'. Deze specifieke vragen gingen over de wijze waarop het fonds communiceert over (mogelijke) verlagingen van de pensioenen en toeslagverlening op de middellange termijn.

DNB

DNB is als toezichthouder belast met het prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Het fonds legt daarom structureel alle wijzigingen in statuten, reglementen, abtn en de jaarstukken voor aan DNB. Verder informeert het fonds DNB met de voorgeschreven rapportages periodiek over de financiële situatie van het fonds.

Reguliere correspondentie

Er is reguliere correspondentie met de toezichthouder geweest in 2019. Zo heeft het fonds van DNB verschillende algemene brieven ontvangen over op dat moment actuele thema's voor pensioenfondsen. Dit zijn onder andere de sectorbrief over de toezichtthema's 2019, de wijzigingen in het aanleveren van rapportages naar DNB (van e-Line naar Digitaal Loket) instructiebrieven over het indienen van het herstelplan en de haalbaarheidstoets.

Specifieke correspondentie

Specifieke brieven die het fonds heeft ontvangen zijn het akkoord op het door het fonds ingediende actualisatie herstelplan 2019 en het akkoord op de interne collectieve waardeoverdracht vanwege de wijziging van de pensioenregeling per 1 januari 2019.

Daarnaast heeft DNB een normenkader ontwikkeld van tien strategische risico's waar de pensioensector mee te maken heeft. Aan Bpf HiBiN is begin 2019 verzocht om een risico-inschatting te maken van deze tien strategische risico's, op basis van een inschaling in laag-midden-hoog risico, inclusief een korte toelichting waarom het risico zo door Bpf HiBiN is ingeschaald.

Dwangsommen en boetes

Er zijn in 2019 geen dwangsommen of boetes door toezichthouders opgelegd.

Gesprek met DNB

In het verslagjaar 2019 heeft het fonds een periodiek gesprek gehad met DNB.

7

INTEGRAAL RISICOMANAGEMENT

7.1 INLEIDING

Om de doelstelling van het fonds zoals beschreven in paragraaf 3.1 te realiseren, wordt het bestuur geconfronteerd met strategische, financiële en niet-financiële risico's. Strategische risico's hoeven niet alleen risico's te zijn die het fonds wil vermijden of mitigeren. Door op de toekomst voor te bereiden en nieuwe uitdagingen aan te gaan, bijvoorbeeld met innovatie van IT, worden ook nieuwe strategische risico's opgezocht.

Het bestuur neemt bewust beleggingsrisico's. Financiële risico's zijn bijvoorbeeld de ontwikkelingen in de rente, de waardeontwikkeling van aandelen en vastgoed en verzekeringstechnische situaties zoals overlijden en arbeidsongeschiktheid. Ook niet-financiële risico's kunnen van invloed zijn op de doelstellingen van Bpf HiBiN. Voorbeelden hiervan zijn uitvallende pensioenadministratiesystemen van het fonds, zodat pensioenuitkeringen niet (tijdig) gedaan kunnen worden of dat afgesproken processen niet juist gevolgd worden. Het bestuur kijkt integraal naar zowel financiële als niet-financiële risico's en de onderlinge samenhang hiertussen. Op deze manier worden risico's, die onder andere de doelstellingen van het fonds beïnvloeden, tijdig gesignaleerd, geanalyseerd en beheerst.

7.2 BEHEERSTE EN INTEGERE BEDRIJFSVOERING EN INTEGRAAL RISICOMANAGEMENT

Integraal risicomanagement is het proces waarmee richting wordt gegeven aan de risicobeheersing en geldt als basis voor het besluitvormingsproces van het bestuur van Bpf HiBiN. Het integraal risicomanagement van het fonds richt zich op drie aspecten:

- de doelstellingen van Bpf HiBiN;
- de activiteiten om de doelstellingen te realiseren;
- de (risico)cultuur.

7.3 RISICHOUDING

In het vanaf 1 januari 2015 geldende FTK neemt de risicohouding van het fonds een belangrijke plaats in. In september 2015 heeft het bestuur in overleg met sociale partners de risicohouding voor financiële risico's op korte en lange termijn vastgesteld.

De risicohouding voor de lange termijn komt tot uitdrukking in de gekozen ondergrenzen voor de haalbaarheidstoets en voor de korte termijn in de hoogte van het strategisch vereist eigen vermogen of een bandbreedte hiervoor. Op basis van het gekozen beleggingsbeleid is in het jaar 2015 een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd. Op basis van de uitkomsten heeft het bestuur de voorgeschreven ondergrenzen ten aanzien van het verwachte pensioenresultaat en de maximale afwijking vastgesteld. Voor een toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 5.2.6.

De risicohouding op korte termijn wordt vertaald in het strategisch vereist eigen vermogen en een bandbreedte daarom heen. Het strategisch vereist eigen vermogen bedraagt 15,9% van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2019. Gezien de risicobereidheid heeft het bestuur besloten beperkte beleggingsrisico's te accepteren. De belangrijkste doelstellingen zijn immers om de dekkingsgraad zo goed mogelijk op niveau te houden en de kans op korten van de opgebouwde pensioenen zo laag mogelijk te houden. Daarbij hoort een beperking van het beleggingsrisico hetgeen zich vertaalt in geringe bandbreedtes. Er is een bandbreedte voor het vereist eigen vermogen vastgesteld van 13% respectievelijk 18%. Per kwartaal wordt het vereist eigen vermogen op basis van het strategische beleggingsbeleid geschat en vergeleken met genoemde grenzen.

Ten aanzien van de niet-financiële risico's streeft het bestuur naar een kwalitatief hoogwaardige uitvoering, waarmee:

- minimaal voldaan wordt aan de wet- en regelgeving;
- gekeken wordt naar de best practices in de pensioensector;
- een beeld bestaat van een betrouwbare organisatie die streeft naar continuïteit, consistentie, transparantie en werkt in het belang van haar stakeholders;

- tevredenheid en vertrouwen van (gewezen) deelnemers geldt met betrekking tot de kwaliteit van de dienstverlening.

Het fonds stelt om deze reden hoge eisen aan de uitvoering van de pensioenadministratie en het vermogensbeheer.

Daarnaast is het fonds blootgesteld aan externe ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld politieke ontwikkelingen of ontwikkelingen bij de aangesloten ondernemingen, de zogenaamde omgevingsrisico's.

De risicobereidheid van het bestuur voor niet-financiële risico's is laag.

7.4 RISICORAAMWERK

Het bestuur hanteert een raamwerk, bestaande uit de volgende componenten:

- De risicostrategie: welke risicostrategie hanteert het fonds om haar doelstellingen te bereiken en wat is de risicobereidheid? Missie en visie van het fonds zijn gedefinieerd.
- Governance rondom risicomanagement: hoe is risicomanagement binnen het fonds georganiseerd en hoe neemt het bestuur haar verantwoordelijkheid?
- Risicobeleid: zijn alle gedefinieerde risico's uitgeschreven in beleid en zijn tolerantiegrenzen gedefinieerd?
- Risicomanagement processen: is er een proces om jaarlijks te evalueren en bij te sturen?
- Informatie: hoe wordt het risicobeleid gemonitord en geëvalueerd?

Binnen dit risicoraamwerk heeft het bestuur bepaald in welke ontwikkelingsfase zij zich bevindt en wat het ambitieniveau is. Het bestuur wenst op een geformaliseerde en gestructureerde wijze om te gaan met risico's en de beheersing hiervan en heeft daarom een aantal stappen gedefinieerd om integraal risicomanagement verder in te bedden in de bestuurlijke organisatie van Bpf HiBiN. Dit is een doorlopend proces, dat jaarlijks wordt geëvalueerd.

7.5 RISICO-INVENTARISATIE

In de maanden september en oktober is door het bestuursbureau samen met het bestuur een update van de risico-inventarisatie uitgevoerd. Naast de behandeling van de strategische risico's, is daarbij gevraagd naar de nieuwe financiële en niet-financiële risico's en de kwantificering daarvan op basis van 'kans maal impact'. Voor de definitie van 'impact' is voor de risico's de eventuele financiële schade gekoppeld aan de actuele dekkinggraad.

Het bestuur heeft eerst een bruto inschatting van de risico's gemaakt op basis van 'kans maal impact', de beheersmaatregelen van het specifieke risico en het netto risico na de beheersmaatregelen. Vervolgens heeft het bestuur bepaald of het netto (rest) risico in overeenstemming is met de risicohouding van Bpf HiBiN. Tevens zijn de eerder vastgestelde risico's op deze wijze gekwantificeerd. Daarnaast heeft ook de systematische integriteitsrisico-analyse plaatsgevonden.

Bpf HiBiN hanteert voor het in kaart brengen van de risico-omgeving als basis het FOCUS-model zoals gedefinieerd door De Nederlandsche Bank, aangevuld met fonds specifieke risico's.

FOCUS indeling risico's

Risk drivers	Risico's
Macro/sector	Krediet
Bedrijfsmodel en strategie	Markt
Gedrag, cultuur en governance	Matching/rente
Infrastructuur/IT	Operationeel Verzekeringstechnisch Liquiditeit Integriteit

De risico's worden nader beschreven in hoofdstuk 13 'risicobeheer en derivaten' in de jaarrekening.

7.6 VOORNAAMSTE RISICO'S 2019

Het bestuur heeft voor het jaar 2019 het balansrisico (strategisch risico), marktrisico en renterisico (financieel risico) en omgevingsrisico (niet financieel risico) als voornaamste risico's beoordeeld.

De risico's, de mogelijke impact van het risico op de doelstelling van het fonds, de genomen maatregelen en - voor zover al getoetst - de effectiviteit daarvan, worden hierna kort beschreven.

Balansrisico

Het balansrisico is het risico dat het rendement op de waarde van de verplichtingen verschilt van het rendement op de beleggingen waardoor er een potentieel (negatieve) impact op de dekkinggraad ontstaat.

Het fonds heeft indicatoren en beleid opgesteld om dit risico te beheersen respectievelijk te beperken. Het beleid is er op gericht dat er een strategische portefeuille met een tracking error, strategische normen en bandbreedtes zijn gedefinieerd. Er is een bandbreedte voor het vereist eigen vermogen vastgesteld van 13% respectievelijk 18%. Het vereist eigen vermogen hangt af van de beleggingsportefeuille.

De BVC en ARGC monitoren wekelijks via een compliance overzicht de ontwikkelingen van de strategische en feitelijke allocatie van de beleggingen. Indien een bandbreedte wordt overschreden, vindt in principe aan het einde van de maand een herbalancing plaats naar de norm. Op kwartaalbasis wordt door het bestuursbureau een kwartaalrapportage opgesteld. De rapportage wordt door de BVC gecontroleerd op juistheid, tijdigheid en volledigheid en vervolgens besproken door het bestuur.

Marktrisico

Het marktrisico is het risico op een daling van de marktwaarde van de beleggingen als gevolg van koerswijzigingen.

Het fonds heeft indicatoren en beleid opgesteld om dit risico te beheersen respectievelijk te beperken. De strategische allocatie van de beleggingen bedraagt 35% zakelijke waarden (aandelen en vastgoed). Tevens zijn er bandbreedtes vastgesteld. De strategische allocatie wordt periodiek herijkt via een ALM-studie of een portefeuilleconstructie studie (risicobudgetstudie). Tot slot hanteert Bpf HiBiN een 'passief, tenzij' model voor de beleggingen.

De BVC en ARGC monitoren op week, maand- en kwartaalbasis de strategische en feitelijke allocatie van de beleggingen via de rapportages van het bestuursbureau op basis van input door de custodian. Indien een bandbreedte wordt overschreden, vindt in principe aan het einde van de maand een herbalancing plaats naar de norm. Daarnaast worden alle beleggingsrichtlijnen periodiek door de BVC gemonitord op bijvoorbeeld tracking error limieten in geval van actief beheer.

Renterisico

Het renterisico is het risico op een daling van de dekkinggraad als gevolg van een daling in de (markt)rente.

Het fonds heeft indicatoren en beleid opgesteld om dit risico te beheersen respectievelijk te beperken. Het beleid van het fonds is dat binnen de portefeuille gestuurd wordt op een rente afdekking in een marktwaarde omgeving. Het renterisico op de waardeverandering van de nominale verplichtingen wordt voor 40% afgedekt. Er geldt een bandbreedte van 5%-punt voor zowel totaalniveau als per looptijdbucket.

De monitoring van de renteafdekking vindt op wekelijkse basis plaats door de BVC en ARGC. Hierbij wordt gekeken naar de hoogte van het afdekkingspercentage. Op kwartaalbasis wordt de de effectiviteit van de renteafdekking door de BVC beoordeeld. Het bestuur ontvangt maandelijks een overzicht waarin de renteafdekking wordt gerapporteerd. Per kwartaal ontvangt het bestuur een uitgebreide rapportage inclusief een gevoeligheidsanalyse voor renteschokken.

Omgevingsrisico

Onder omgevingsrisico wordt door het fonds verstaan het risico op schade als gevolg van veranderende externe omstandigheden zoals veranderingen in het toezicht, concurrentie, schaalvergroting en -verkleining, ontwikkelingen in de bedrijfstak en politieke ontwikkelingen. Kenmerken die het omgevingsrisico beïnvloeden zijn:

economische en politieke ontwikkelingen, ontwikkelingen sponsor(en), gedrag en verwachtingen deelnemers en wet- en regelgeving.

Voor Bpf HiBiN is de financierbaarheid van de pensioenregeling een belangrijk onderdeel voor evenwichtige belangenafweging. Het is aan sociale partners om naast de inhoud van de pensioenregeling het budget voor de arbeidsvoorwaarde pensioen vast te stellen. Dat budget vertaalt zich in de premie. Het feitelijk vaststellen van de kostendekkende premie is de verantwoordelijkheid van het bestuur van het fonds.

Er heeft in het jaar 2019 regelmatig overleg plaatsgevonden tussen het bestuur, vakbonden en de Koninklijke Hibin over de huidige premiedekkingsgraad en de pensioenpremie vanaf het jaar 2020 en/of het verlagen van het percentage voor de jaarlijkse pensioenopbouw. Echter zonder positief resultaat. Zie hiervoor een uitgebreide toelichting in paragraaf 5.2.1 van dit verslag.

7.7 RISICOGEVOLGEN BOEKJAAR 2019

De impact van de financiële risico's op de (beleids)dekkingsgraad wordt beschreven in de hoofdstuk 8.

In 2019 hebben geen incidenten conform de incidentenregeling plaatsgevonden.

7.8 TOELICHTING IN JAARREKENING

Een uitgebreide toelichting op het beleid van het beheersen van de fondsriscico's is in de jaarrekening opgenomen in onderdeel 'Risicobeheer en derivaten'. Bij dit onderdeel staat een overzicht van de omvang van financiële risico's voor het fonds. Een aantal van die risico's (zoals valutarisico en renterisico) wordt in de jaarrekening uitgebreid behandeld.

Het risicomanagement van het fonds bevat ook, zoals reeds aangegeven, immateriële risico's (bijvoorbeeld het communicatie- en integriteitsrisico). Die risico's zijn lastig tot niet te kwantificeren en niet apart gespecificeerd in de jaarrekening. Omgekeerd zijn alle risico's die genoemd worden in de jaarrekening onderdeel van het risicomanagement van het fonds.

7.9 FINANCIEEL CRISISPLAN

Het fonds heeft een financieel crisisplan opgesteld. Dit financieel crisisplan bevat een beschrijving van maatregelen die het bestuur op korte termijn effectief zou kunnen inzetten indien de beleidsdekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritische waarden waardoor het realiseren van de doelstelling van het fonds in gevaar komt.

Door vooraf duidelijk te maken hoe het bestuur voornemens is om te gaan met een crisissituatie wordt het (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden duidelijk hoe er met de pensioenen omgegaan wordt tijdens een crisis.

Overigens is het financieel crisisplan niet een plan dat in een crisissituatie kant-en-klaar uitgevoerd moet worden. Het bestuur zal de concrete maatregelen altijd afstemmen op de aard van de crisis en de omstandigheden van dat moment. Een financieel crisisplan is dus niet hetzelfde als een herstelplan.

Het financieel crisisplan van het fonds bevat de volgende onderdelen:

- wanneer is er naar de mening van het fonds sprake van een crisis;
- welke maatregelen heeft het fonds ter beschikking in geval van een crisis;
- tot welke kortingsgrenzen leiden de maatregelen van het fonds;
- wat is het verwachte financiële effect van de inzet van de maatregelen in geval van een crisis;
- hoe is bij deze maatregelen rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging.

Het financieel crisisplan is opgenomen in de abtn en te raadplegen via de website van het fonds. In het eerste kwartaal van 2019 is door het bestuur een aangepast crisisplan opgesteld.

8

FINANCIEEL BELEID

8.1 BELEIDSDEKKINGSGRAAD, ACTUELE DEKKINGSGRAAD EN SOLVABILITEIT

De certificerend actuaris heeft de financiële positie van het fonds conform de wettelijke solvabiliteitstoets beoordeeld. Hieruit komt naar voren dat voor het fonds sprake is van een situatie van een reservetekort en een dekkingstekort.

De reservepositie van het fonds is gedaald van € 4.935.000 positief ultimo 2018 tot € 23.140.000 negatief ultimo 2019. Per 31 december 2019 was sprake van een dekkingstekort. Dit betekent dat het eigen vermogen van het fonds minder is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

De actuele dekkingsgraad, uitgedrukt in een percentage van het totaal van de activa verminderd met de schulden en overlopende passiva ten opzicht van de voorziening pensioenverplichtingen, is ultimo het boekjaar gedaald van 100,5% naar 97,9%.

De beleidsdekkingsgraad (het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over 12 maanden) is in 2019 gedaald van 104,5% naar 97,5%.

8.2 PREMIEBELEID

Het fonds kent een drietal begrippen van premie. Het bestuur vindt het van belang helder aan te geven wat deze drie premies inhouden en waar zij voor gebruikt worden. De drie begrippen zijn:

- de feitelijke premie;
- de zuivere kostendekkende premie;
- de gedempte kostendekkende premie.

8.2.1 Feitelijke premie

In het uitvoeringsreglement is de relatie tussen het fonds en de aangesloten werkgevers geregeld, met inachtneming van de Pensioenwet. De pensioenregeling wordt gefinancierd door het jaarlijks heffen van premie voor iedere deelnemer (feitelijk verschuldigde premie).

De feitelijk verschuldigde premie is een doorsneepremie. De doorsneepremie is het in het geldende pensioenreglement opgenomen percentage van de pensioengrondslag van de betreffende deelnemer. Dit percentage is voor het jaar 2019 vastgesteld op 22,2%. De feitelijke (in rekening gebrachte) premie in het jaar 2019 bedraagt € 41.250.000. Hiervan heeft € 319.000 betrekking op premies voor de aanvullende Anw-verzekering en € 880.000 op gefactureerde premies uit voorgaande boekjaren.

8.2.2 Kostendekkende premie

Een pensioenfonds moet in principe voor de jaarlijkse pensioenopbouw een (zuiver) kostendekkende premie berekenen. De kostendekkende premie wordt berekend op basis van de rentetermijnstructuur per 31 december voorafgaand aan het boekjaar.

Kostendekkende premie	2019	2018
Actuarieel benodigde koopsom	€ 47.984.000	€ 42.096.000
Opslag voor uitvoeringskosten	€ 1.864.000	€ 1.646.000
Solvabiliteitsopslag	€ 8.061.000	€ 7.156.000
Totaal	€ 57.909.000	€ 50.898.000

De feitelijke premie was in 2019 lager dan de kostendekkende premie. Het verschil in 2019 op basis van de rentetermijnstructuur was € 16.659.000 negatief. De belangrijkste oorzaak is de lage rente.

De reguliere pensioenuitvoeringskosten bedroegen in 2019 € 2.182.000. De uitvoeringskosten zijn hiermee gestegen vergeleken met de uitvoeringskosten in 2018. De opslag op de premie bestaat uit de gemaakte kosten in het boekjaar (€ 2.182.000) minus de vrijgevallen excassokosten van de pensioenuitkeringen (€ 318.000). De opslag in de kostendekkende premie voor uitvoeringskosten kwam uit op € 1.864.000.

8.2.3 Gedempte kostendekkende premie

De zuivere kostendekkende premie geeft belangrijke informatie over de kracht van de premie in tijden van lage rente. De daling van de rente leidt tot een overeenkomstige verhoging van deze zuivere kostendekkende premie.

Juist omdat de voorgeschreven rentetermijnstructuur waarmee gerekend moet worden sterk kan bewegen, heeft de wetgever het mogelijk gemaakt dat pensioenfondsen de (zuivere) kostendekkende premie mogen dempen met een voortschrijdend gemiddelde van de rente of met het verwacht rendement.

Dit betekent dat de beoordeling van de kostendekkendheid van de premie plaatsvindt door vergelijking van de gedempte kostendekkende premie met de feitelijke premie.

De gedempte kostendekkende premie bestaat uit vier componenten:

- de inkooppremie voor pensioenopbouw;
- een opslag voor de uitvoeringskosten;
- een opslag voor solvabiliteit waarmee de dekkingsgraad op peil moet blijven;
- een opslag voor de voorwaardelijke toeslagverlening.

Het fonds heeft voor de berekening van de premie gekozen voor de methode van premiedemping op basis van verwacht fondsrendement. Het fonds heeft daarvoor als peildatum de rente per 31 oktober 2014 gebruikt. Op basis van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is het verwachte fondsrendement op 4,6% per jaar vastgesteld. Deze rentevoet geldt voor vijf jaar, van 1 januari 2015 tot en met 31 december 2019.

Gedempte kostendekkende premie	2019	2018
Actuarieel benodigde koopsom	€ 20.741.000	€ 20.092.000
Opslag voor uitvoeringskosten	€ 1.864.000	€ 1.646.000
Solvabiliteitsopslag	€ 3.443.000	€ 3.416.000
Voorwaardelijke onderdelen	€ 12.062.000	€ 10.328.000
Totaal	€ 38.110.000	€ 35.482.000

De totale gedempte kostendekkende premie wordt berekend op basis van een rekenrente van 2,5% per jaar, zonder toepassing van de opslag voor solvabiliteit. De opslag voor de voorwaardelijke toeslagverlening is een saldopost. In 2019 geldt een gedempte kostendekkende premie van € 38.110.000. De premiemarge ten opzichte van de in rekening gebrachte feitelijke premie voor 2019 is daarmee € 2.260.000 positief. In het verslagjaar is de premiereserve vrijgevallen ten gunste van de algemene reserve. Zie paragraaf 5.2.8.

8.3 TECHNISCHE VOORZIENING VOOR RISICO FONDS

De Technische Voorziening (voorziening pensioenverplichtingen) is op basis van het pensioenreglement versie geldend vanaf 1 januari 2019, door het fonds vastgesteld en gecontroleerd door de actuaris Towers Watson Netherlands B.V. met inachtneming van de bepalingen in de Pensioenwet en het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen. De actuariële verklaring over de voorziening pensioenverplichtingen en het oordeel omtrent de toereikendheid van de middelen voor de dekking van de over het verleden reglementair toegezegde aanspraken zijn in dit verslag opgenomen.

De Technische Voorziening is in 2019 gestegen van € 905.177.000 naar € 1.126.838.000. De voornaamste redenen van deze stijging zijn de kosten van de opbouw van nieuwe pensioenaanspraken door actieve deelnemers, de stijging van het aantal actieve deelnemers en de daling van de RTS.

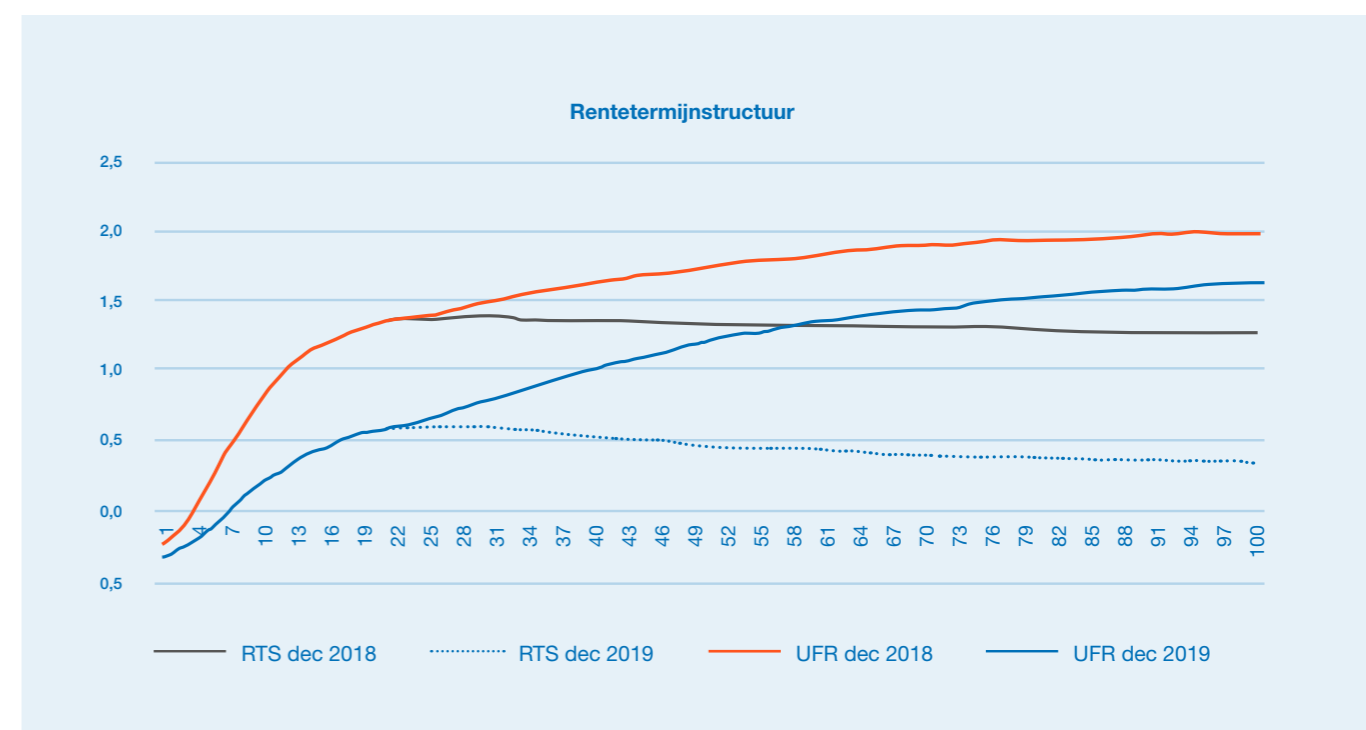
8.4 ONTWIKKELING VAN DE ACTUELE DEKKINGSGRAAD IN HET VERSLAGJAAR

In het jaar 2019 heeft de actuele dekkingsgraad zich, naar de bijdrage van de diverse elementen, als volgt ontwikkeld:

	2019	2018
Dekkingsgraad per 1 januari	100,5%	104,9%
Premie	-1,1%	-1,1%
Uitkering	0,0%	0,1%
Toeslagen	0,0%	0,0%
Wijzigingen in de rentetermijnstructuur	-16,9%	-5,4%
Overig resultaat beleggingen	17,9%	0,8%
Overige oorzaken	-2,5%	1,2%
Dekkingsgraad per 31 december	97,9%	100,5%

8.5 ONTWIKKELING VAN DE RENTETERMIJNSTRUCTUUR

In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van de verschillende rentetermijnstructuren (DNB UFR en markt RTS) in de jaren 2018 en 2019 opgenomen. Hieruit blijkt dat de rente in het jaar 2019 is gedaald.

8.6 TOESLAGBELEID EN TOESLAGAMBITIE

De toeslagverlening (ook wel toeslag of indexatie genoemd) en mate van toeslagverlening hangt af van de beleidsdekkingsgraad van Bpf HiBiN. Het gevoerde toeslagbeleid is een beleidsmaatregel van het bestuur. Het bestuur heeft de mogelijkheid om hiervan af te wijken, binnen de kaders van de geldende wet- en regelgeving.

Onder het aangepaste FTK per 1 januari 2015 worden strengere voorwaarden gesteld aan het verlenen van toeslagen op pensioenaanspraken en pensioenrechten. Toeslagverlening mag alleen indien de toeslag toekomstbestendig is.

Het fonds mag alleen de pensioenen verhogen indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%. Bij een beleidsdekkingsgraad vanaf 110%, kan een reguliere toeslag worden verleend. Voorwaarde is dat de reguliere toeslagverlening toekomstbestendig is. Dit betekent dat bij de bepaling van de mate van toeslagverlening de omvang van het vereist eigen vermogen boven de toeslagdrempel van 110% (de toeslagruimte) zodanig hoog moet zijn dat hieruit naar verwachting naar de toekomst toe een permanente toeslagverlening van diezelfde hoogte zou kunnen worden gefinancierd. Bij een verwacht gemiddelde volledige toeslagverlening van 2% per jaar betekent dit, dat de volledige maatstaf mag worden toegekend bij een dekkingsgraad van naar schatting 125,4%.

De toeslag per 1 januari 2020 bedraagt 0,00%. De beleidsdekkingsgraad voor Bpf HiBiN is per eind 2019 97,5%. Daar deze (fors) lager ligt dan het minimum niveau van 110% is het niet toegestaan om toeslag te verlenen. Gevolg is dat de pensioenrechten van pensioengerechtigden en aanspraken van gewezen deelnemers vanaf 2009 16,31% cumulatief achter zijn gebleven bij de ambitie van Bpf HiBiN. In 2008 heeft voor het laatst toeslagverlening plaatsgevonden.

Ook de voorwaardelijke toeslag voor actieve deelnemers (werkenden), die tot 1 januari 2015 gebaseerd was op de loonindex van de bedrijfstak en sinds 1 januari 2015 gebaseerd is op de prijsinflatie, kon vanaf 2008 niet toegekend worden. Deze bleef daarmee vanaf 2008 12,54% achter op de ambitie. In 2007 heeft voor deze groep voor het laatst toeslagverlening plaatsgevonden. Indien er in de toekomst sprake is van eventuele inhaalindexatie, wordt er op individuele basis gekeken wat de achterstand is.

Met het oog op de huidige beleidsdekkingsgraad, is het de verwachting dat de komende jaren geen of slechts (zeer) beperkte toeslagverlening op de pensioenaanspraken en pensioenrechten kan plaatsvinden.

8.7 Z-SCORE EN PERFORMANCETOETS

Bpf HiBiN is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds. Wanneer de beleggingsperformance van het fonds ontoereikend is, moet het fonds vrijstelling verlenen van de verplichtstelling wanneer een aangesloten onderneming daarom verzoekt. Hiervoor wordt het feitelijke beleggingsrendement vergeleken met het rendement van een door het fonds vastgestelde normportefeuille.

Dit wordt gedaan door jaarlijks de Z-score van het fonds te bepalen. Hierbij wordt het rendement (de performance) van het fonds met het rendement van de benchmark vergeleken, en het verschil gedeeld door een factor die afhankelijk is van de samenstelling van het belegde vermogen (de verhouding obligaties/aandelen).

Vervolgens worden de Z-scores over een periode van 5 jaar samengevat in een performancetoets. Indien de uitkomst van de performancetoets plus een vastgesteld percentage van 1,28% negatief is, dan heeft een aangesloten onderneming de mogelijkheid om vrijstelling van verplichte deelneming in het fonds te verkrijgen. De pensioenregeling moet wel gelijkwaardig zijn aan die van Bpf HiBiN. Meer informatie over de berekening van de Z-score en de performancetoets is te vinden in het Vrijstellings- en Boetebesluit Wet Bpf 2000.

De uitkomsten van de Z-score en de Performancetoets over 2019 zijn -/0,14% (Z-score) respectievelijk 1,92% (performancetoets). Aangesloten ondernemingen kunnen dus niet verzoeken om vrijstelling op basis van de performancetoets.

9.1 TERUGBLIK ECONOMIE EN FINANCIËLE MARKTEN

Economische groeiverzwakking

Was er in 2017/2018 nog sprake van een internationaal gedragen groeierstel, 2019 is het jaar geweest dat het groeimomentum wereldwijd juist tegenviel. Een centrale rol was hierbij weggelegd voor de internationaal opererende industriële sector. De groeiafzwakking diende zich aan het einde van 2018 al aan met een duidelijke verzwakking van de industriële activiteit in Europa en China, maar breidde zich gedurende 2019 verder uit naar de VS. De zwakte in de verwerkende industrie lijkt in belangrijke mate samen te hangen met de tegenvallende ontwikkeling van de wereldhandel, waarmee de bron van de verzwakking eveneens voor de hand ligt: de voortdurende handelsoorlog tussen de VS en China.

Dat de economie ondanks dat niet in een recessie is beland, is te danken aan de stabiele groei van de dienstensector, ondersteund door robuuste consumptieve bestedingen. Lage werkloosheid, lage inflatie en (licht) oplopende lonen bieden vooralsnog de juiste voedingsbodem die de consumptieve uitgaves op peil houden. Desondanks valt moeilijk te ontkennen dat het groeimomentum duidelijk is verzwakt, waarbij de onzekerheid over de te volgens (handels)politiek van de VS en de uitkomst van het Brexit proces de investeringsbereidheid van het bedrijfsleven geen goeds heeft gedaan.

Monetair beleid centrale banken

Wie denkt dat deze groeiverzwakking tot tegenvallende of lage rendementen op de financiële markten heeft geleid, heeft het bij het verkeerde eind. Een centrale rol was namelijk weggelegd voor de draai die de centrale banken in 2019 maakte. Werd in het derde kwartaal van 2018 nog alom gerekend op een (verdere) monetaire verkrapping, 2019 bracht uiteindelijk renteverlagingen en nieuwe monetaire stimuleringsmaatregelen. De hoofdrol was hierbij weggelegd voor de Amerikaanse centrale bank. Eind 2018 werd nog rekening gehouden met drie renteverhogingen in 2019, maar het werden drie renteverlagingen. De 3-maands rente daalde van 2,4% aan het begin van het jaar naar net boven de 1,5% aan het einde van het jaar. Daarnaast injecteerde de Fed in het vierde kwartaal de nodige extra liquiditeit in de markt, om te voorkomen dat de kortlopende rente tegen het jaareinde onverwachts zou oplopen.

Ook de Europese Centrale Bank ('ECB') liet zich niet onbetuigd, zij het dat de ruimte voor stimulering hier aanmerkelijk kleiner was. De rente werd wederom verlaagd, terwijl het opkoopprogramma van obligaties werd gereactiveerd. Met name deze laatste stap stond binnen en buiten de ECB sterk ter discussie, maar dat kon niet voorkomen dat Draghi het besluit in één van de laatste vergaderingen als President van de ECB wist door te drukken.

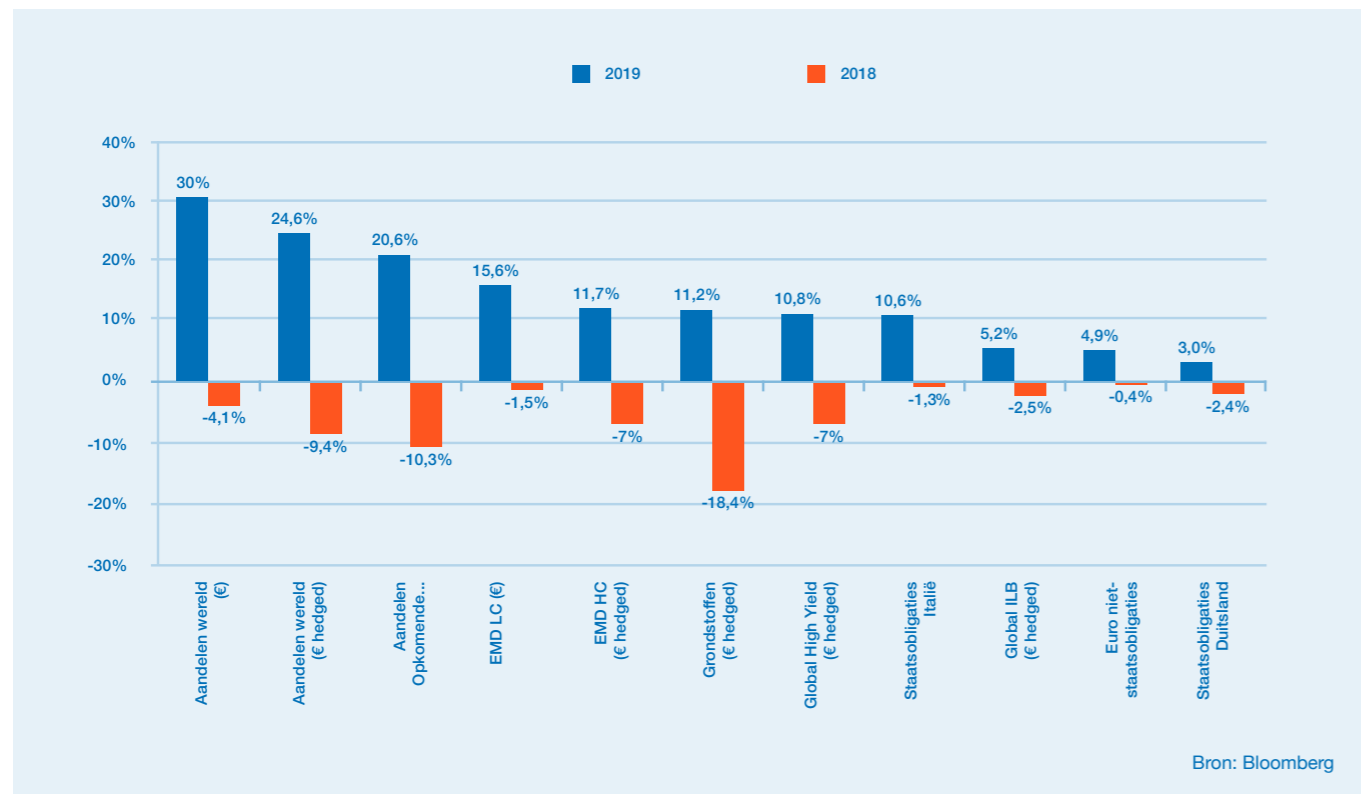
Financiële markten

De draai in monetair beleid vormde de rode draad van de ontwikkelingen in de financiële markten. De meest in het oog springende impact was die op de internationale kapitaalmarktrentes. In Europe dook de Duitse kapitaalmarkt diep in het rood en tikte -mede geholpen door de vooruitzichten van een herstart van het opkoopprogramma van de ECB- op een goed moment zelfs -0,7% aan. De vraag of hiermee de bodem is bereikt werd ook dit jaar weer vaak gesteld, waarbij velen enige hoop putte uit de stijging die de kapitaalmarktrente in de tweede helft van 2019 liet zien. Stond de Duitse kapitaalmarktrente aan het begin van het jaar op +0,24%, aan het einde van het jaar was deze per saldo gedaald tot -0,19%.

Ook aandelen reageerden positief op de draai in het monetaire beleid, waarbij wel moet worden aangetekend dat de rendementen voor 2019 geholpen worden door de sterke V-vormige koersbeweging die ook rond de jaarwisseling 2018/2019 zichtbaar waren: de punt van de 'V' ligt vrijwel precies op 31 december. De mooie aandelenrendementen van 2019 vormen wat dat betreft een gedeeltelijke 'compensatie' voor de tegenvallende resultaten voor 2018. Dat neemt niet weg dat het kalenderjaar met mooie plussen werd afgesloten. De MSCI All Countries index in lokale valuta leverde een rendement op van 29%.

Totaalrendementen

Het jaar 2019 was een mooi beleggingsjaar. De rendementen van alle beleggingscategorieën waren in 2019 positief met forse rendementen voor aandelen en risicovollere vastrentende categorieën.

Valuta

De Euro deprecieerde ten opzicht van de Amerikaanse dollar met 1,8%, aangedreven door meerdere factoren, waaronder zwakke economische cijfers, zorgen over de geopolitieke stabiliteit van de Eurozone en onzekerheid over de impact rond Brexit. Een andere grote valutabeweging was het Britse pond ten opzichte van de Euro, waarbij het Britse pond met 5,9% beter heeft gepresteerd dan de Euro. Deze outperformance werd met name gedreven door het laatste kwartaal na de verkiezingsresultaten in het Verenigd Koninkrijk. Terwijl de valuta van de opkomende markten min of meer stabiel bleven ten opzichte van de Amerikaanse dollar, leidden idiosyncratische gebeurtenissen elders tot een sterke waardevermindering van specifieke landen zoals Argentinië, met een waardevermindering van 38,5%, ten opzichte van de Euro.

9.2 BELEGGINGSBEGINSELEN (INVESTMENT BELIEFS)

Investment beliefs beschrijven op een heldere en beknopte wijze de uitgangspunten voor het beleggingsbeleid. De investment beliefs, ook wel beleggingsbeginselen, vormen daarmee de basis of de filosofie voor de inrichting van het vermogensbeheer, de verdeling van de beschikbare middelen over de verschillende beleggingscategorieën, beleggingsstijlen en het risicomanagement. Bpf HiBiN hanteert de volgende beleggingsbeginselen, welke nader zijn uitgewerkt in het beleggingsplan en abtn van het fonds:

- Bpf HiBiN is een lange termijn belegger;
- Bpf HiBiN is kostenbewust;
- Bpf HiBiN belegt alleen in categorieën en strategieën die het op hoofdlijnen begrijpt;
- Bpf HiBiN belegt maatschappelijk verantwoord;
- risico vereist een extra rendement;
- diversificatie loont;
- illiquiditeit loont.

9.3 PRUDENT PERSON

Met de aanpassing van het FTK per 1 januari 2015 is expliciet in de regelgeving opgenomen dat het fonds onderbouwt dat het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsplan passen binnen de prudent person regels.

Dat het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsplan van het fonds passen binnen de prudent person regel, blijkt onder meer uit de volgende punten:

- het fonds kent een duidelijke organisatiestructuur met betrekking tot het beleggingsbeleid en besluitvorming hierover;
- er is een balans tussen de omvang, aard en complexiteit van de beleggingsportefeuille enerzijds en de aanwezige kennis en ervaring en het risicobeheer anderzijds. Op dit punt heeft regelmatig onderzoek plaatsgevonden, onder andere in ALM-studies. Daarnaast komt dit tot uitdrukking in de risicohouding van het fonds;
- het fonds stelt voor de langere termijn een strategisch beleggingsbeleid vast, dat in ieder geval een beschrijving bevat van de beleggingsdoelstelling, de samenstelling van de beoogde beleggingsportefeuille en een bandbreedte voor de beleggingsportefeuille;
- het fonds vertaalt het strategisch beleggingsbeleid naar een beleggingsplan waarin een gedetailleerde omschrijving van het beleggingsbeleid wordt gegeven;
- het fonds stelt een beleggingscyclus vast op grond waarvan het strategisch beleggingsbeleid, het beleggingsplan en de uitvoering periodiek worden geëvalueerd en opnieuw wordt beoordeeld;
- transparantie over het beleggingsbeleid naar belanghebbenden van het fonds komt tot uitdrukking in de verklaring inzake beleggingsbeginselen.

De belangrijkste uitgangspunten voor toepassing van het prudent beginsel zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. In onderstaande tabel is een samenvatting opgenomen van deze onderbouwing.

Regelgeving	
Artikel 135 Pensioenwet	<ul style="list-style-type: none"> • Bpf HiBiN heeft als primaire doelstelling een nominaal pensioen uit te keren en wil secundair koopkracht behouden. In de ALM-studie is als uitgangspunt genomen dat om beide doelstellingen te bereiken, het pensioenfonds risico moet nemen, maar het risico moet gematigd zijn om de kans op het korten van pensioenaanspraken van deelnemers beperkt te houden. De verplichtingen vormen op deze manier het uitgangspunt voor het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsbeleid is dan ook vastgesteld in het belang van de aanspraak- en pensioengerechtigden; • het niet beleggen in de bijdragende ondernemingen is niet van toepassing voor het fonds; • conform de abtn en de Richtlijnen voor de Jaarverslaglegging vindt de waardering van de beleggingen grotendeels op marktwaarde plaats conform Level 1 (prijzen in actieve markten voor gelijke instrumenten) en Level 2 (prijzen in actieve markten voor soortgelijke activa of verplichtingen of waarderingstechnieken waarbij inputfactoren zijn gebaseerd op observeerbare marktdata) waarderingen. Slechts 25,6% van de beleggingen vallen onder de categorie level 3 (beleggingen die gewaardeerd worden met modellen waarvan tenminste een input niet direct observeerbaar is in de markt). Van laatstgenoemde categorie beleggingen worden de naleving van de vastgelegde processen gecontroleerd middels accountantsverslagen van de betrokken beleggingsfondsen en de ISAE3402-verklaringen van de betrokken beheerorganisaties;
Artikel 13 en 13a besluit FTK	<ul style="list-style-type: none"> • het fonds belegt hoofdzakelijk in zeer liquide beleggingsproducten. Bovendien is Bpf HiBiN een relatief jong fonds, waardoor de premie-instroom groter is dan de pensioenuitkeringen. De grootste liquiditeitsbehoefte komt voort uit derivatencontracten. Er is in dit kader sprake van dagelijks onderpandbeheer; • alle beleggingen vinden plaats op gereglementeerde markten; • het fonds heeft het beleggingsbeleid ('beleggingscyclus') gedetailleerd beschreven en vastgelegd in het beleggingsplan en de abtn. Daarnaast zijn restricties vastgelegd in de vermogensbeheercontracten, beleggingsrichtlijnen en de prospectussen van de beleggingsfondsen; • de portefeuille is gespreid over beleggingscategorieën, regio's, landen en sectoren. De monitoring van o.a. restricties t.a.v. concentratie-, kredietrisico's en securities lending vindt plaats via verschillende (risico-) rapportages; • .....

Artikel 13 en 13a besluit FTK (vervolg)	<p>.....</p> <ul style="list-style-type: none"> Bpf HiBiN heeft in haar abtn en in het beleggingsplan vastgelegd dat derivaten slechts gebruikt mogen worden om de risicograad van de beleggingen te verlagen en de portefeuille op een meer efficiënte wijze te beheren.
Beheerste en integere bedrijfsvoering (artikel 143 Pensioenwet)	<ul style="list-style-type: none"> het fonds beschikt ten aanzien van de beleggingscyclus over een duidelijke, volledige en transparante organisatiestructuur; het bestuur belegt alleen in beleggingsobjecten / fondsen die zij begrijpt en doorziet, waarvan de risico's adequaat beheersbaar zijn en die passen bij de risicohouding en verplichtingen van het fonds.
Regels uitbesteding (artikel 34 Pensioenwet)	<ul style="list-style-type: none"> het fonds beschikt over een uitbestedingsbeleid dat mede richtlijnen ten aanzien van de selectie en evaluatie van vermogensbeheerders bevat; het fonds borgt dat de mandaten en richtlijnen van de vermogensbeheerders aansluiten op het strategische beleggingsplan en het beleggingsbeleid, onder meer door het vooraf en tussentijds beoordelen van contracten, mandaten en richtlijnen.
Verbod op langlopende leningen en garantstelling (artikel 136 Pensioenwet)	<ul style="list-style-type: none"> Bpf HiBiN heeft dergelijke leningen en garantstelling niet in de beleggingsportefeuille.

9.4 MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD BELEGGEN (ESG)

Een van de investment beliefs van Bpf HiBiN is dat het fonds maatschappelijk verantwoord is. Het bestuur heeft dit investment belief verder uitgewerkt in een ESG-beleid. Het bestuur van Bpf HiBiN wil niet dat de toepassing van het ESG-beleid leidt tot een lager verwacht rendement voor de deelnemers en het mag ook niet leiden tot concentratierisico. Daarnaast heeft het fonds aandacht voor mogelijk hogere kosten. Verantwoord beleggen mag leiden tot iets hogere kosten (enkele basispunten) maar mag geen negatieve impact hebben op het risicorendementsprofiel van de portefeuille. Deze verschillende aspecten weegt Bpf HiBiN in haar besluitvorming af.

Omdat Bpf HiBiN in beleggingsfondsen belegt (in plaats van in zogenaamde discretionaire mandaten), is Bpf HiBiN voor het ESG-beleid afhankelijk van de fondsen waar het in belegt en kan het niet zelf individuele ondernemingen screenen op de voor Bpf HiBiN belangrijke thema's. Bpf HiBiN kan echter wel beleggen in beleggingsfondsen die uitsluiten op basis van internationale standaarden (zoals bijvoorbeeld UN Global Compact). Bij de selectie van beleggingsfondsen worden indien mogelijk alleen ESG-screened versies overwogen. Dit was echter tot voor kort niet voor alle beleggingscategorieën mogelijk. In het jaar 2018 was dit alleen nog toegepast op de beleggingscategorie aandelen. Het aanbod ontwikkelt zich echter snel. Zo belegt Bpf HiBiN voor de beleggingscategorieën bedrijfsobligaties, geldmarkt en staatsobligaties opkomende landen inmiddels in een ESG-variant van het beleggingsfonds. Bpf HiBiN houdt de ontwikkelingen in de gaten en zal waar mogelijk de portefeuille op deze wijze invullen.

Eind 2019 is gestart met de evaluatie van het beleid. Bpf HiBiN heeft vooralsnog besloten om eind 2018 het zogenaamde IMVB-convenant (Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen convenant) voor pensioenfondsen nog niet te ondertekenen. Op dat moment was onvoldoende duidelijk welke verplichtingen en daarmee gepaard gaande kosten het convenant met zich mee brengt. In de loop van 2019 is er meer bekend geworden, waaronder het instrumentarium, waarmee uitvoering gegeven kan worden aan de verplichtingen die uit het convenant volgen. Bpf HiBiN zal in haar beleid waar mogelijk al rekening houden met het instrumentarium en zal op een later moment besluiten om het convenant alsnog te ondertekenen.

Wet- en regelgeving

Sinds 2013 moeten pensioenfondsen investeringen vermijden in bedrijven die te maken hebben met de productie, verkoop of distributie van clustermunie, maar ook in beleggingsinstellingen en indexen waar clustermunie-ondernemingen voor meer dan 5% deel van uitmaken. Ook dienen fondsen investeringen te vermijden wanneer sprake is plaatsing van een onderneming op een zwarte lijst of van sanctiemaatregelen, zoals tegen Rusland en Syrië.

Bpf HiBiN heeft haar beleggingen getoetst aan bovenstaande wet- en regelgeving en bevestigd gekregen van haar vermogensbeheerders dat zij voldoen aan de geldende wet- en regelgeving, waaronder de sanctiewet.

9.5 ORGANISATIE VERMOGENSBEHEER

De kennis en deskundigheid op het gebied van het vermogensbeheer binnen het bestuur en de ondersteuning op dit gebied door het bestuursbureau is de afgelopen jaren toegenomen. In het jaar 2017 is een traject afgerond om de organisatie rondom het vermogensbeheer en de invulling van de beleggingsportefeuille eenvoudiger, efficiënter en goedkoper in te richten. De controle op de diverse uitbestedingspartijen is verbeterd en de kosten zijn fors gereduceerd.

9.6 STRATEGISCH BELEGGINGSBELEID

Het strategisch beleggingsbeleid wordt vastgesteld op basis van een Asset Liability Management (ALM) studie. Een ALM studie heeft als doel om pensioenfondsen inzicht te geven in de gevolgen van beleidskeuzes.

Het bestuur beschikt hierbij over de volgende sturingsinstrumenten:

- premiebeleid;
- toeslagbeleid;
- beleggingsbeleid.

Matching en returnbeleggingen

De beleggingsportefeuille van Bpf HiBiN is opgedeeld in matching- en returnbeleggingen. Met de matchingbeleggingen wordt getracht zoveel mogelijk de ontwikkeling van de nominale verplichtingen te volgen. Met de returnbeleggingen wordt getracht extra rendement te behalen voor het kunnen voldoen aan de toeslag-ambitie. De invulling van de beleggingsportefeuille in 2019 is in onderstaande tabel weergegeven.

Strategisch beleggingsbeleid	Strategische weging	Bandbreedte	Benchmark	Invulling
Aandelen	27,5%	22,5– 32,5%		
Aandelen ontwikkelde markten	20,6%	16 – 26%	MSCI World Custom ESG 100% Hedged to EUR Index (Net Dividend)	Northern Trust/ beleggingsfonds
Aandelen opkomende markten	6,9%	5 – 9%	MSCI Emerging Markets Custom ESG Index (net dividend)	Northern Trust/ beleggingsfonds
Vastgoed	7,5%	2,5 – 12,5%		
Vastgoed	7,5%	2,5 – 12,5%	Portefeuille rendement	
Beursgenoteerd vastgoed**)	0%	0 – 5%	FTSE EPRA/NAREIT Developed Index	Northern Trust/ beleggingsfonds
Vastrentende waarden	65%	55 – 75%		
Staatsobligaties en swaps	45%	35 – 55%	Portefeuille rendement	BlackRock / discretionair
Bedrijfsobligaties	6%	4 – 8%	Iboxx euro Corporates AA	Standard Life/ beleggingsfonds
High Yield obligaties*	4%	3 – 5%	Merrill Lynch US High Yield Master Blended II Index	Wells Fargo/ beleggingsfonds
Obligaties opkomende landen hard currency)	4%	3 – 5%	JPM GBI-EM Global Diversified Composite Hedged to EUR	Pictet/ beleggingsfonds
Particuliere hypotheke	6%	3 – 8%	SAREF customized hypotheke benchmark	SAREF/ beleggingsfonds
Zakelijke hypotheke	0%	0 – 3%	Barclays Customized swap index 2-4 jaar	SAREF/ beleggingsfonds
Private Debt	0%	0 – 5%	Nader te bepalen	Niet ingevuld in 2019

Niet-beursgenoteerd vastgoed****)	7,5%	2,5 – 12,5%	Portefeuille rendement	SAREF/ beleggingsfondsen
-----------------------------------	------	-------------	------------------------	-----------------------------

Rente en valuta				
Rente afdekking	50%	45 – 55%	Portefeuille rendement	BlackRock / discretionair
Valuta afdekking	In de vastrentende portefeuille die dient voor het afdekken van het renterisico wordt alleen in euro belegd. Voor alle overige beleggingscategorieën in ontwikkelde markten hanteert het fonds een afdekkingspercentage van 60-90%. Er wordt niet gestuurd op een exact doelpcentage van 75%, omdat de valuta afdekking binnen de beleggingsfondsen plaats vindt: <ul style="list-style-type: none"> • binnen het aandelenfonds ontwikkelde markten wordt het valutarisico vrijwel geheel afgedekt; • binnen het aandelenfonds opkomende markten en het vastgoedaandelenfonds wordt het valutarisico niet afgedekt; • binnen staatsobligaties opkomende landen in harde valuta wordt het valutarisico afgedekt alsof de onderliggende exposure 100% USD is; • binnen bedrijfsobligaties US high yield wordt het valutarisico niet afgedekt. 			

* De allocatie van het zakelijk hypotheekfonds wordt geleidelijk (in verband met de liquidatie) omgezet in US High Yield (zodra de gelden beschikbaar komen). De benchmark zoals door het fonds gedefinieerd wijkt af van de benchmark van de manager. In de benchmark van de manager wordt het belang per issuer gemaximeerd. Jaarlijks worden de verschillen geanalyseerd en verklaard.

** Vastgoedaandelen zijn alleen toegestaan voor de sturing van de totale vastgoedallocatie indien dit nodig is.

*** In de vastgoedportefeuille wordt nog belegd in een Kantorenfonds en een drietal internationale fondsen. Deze fondsen worden door de beheerder geliquideerd en zijn derhalve niet meer met een strategische weging opgenomen beleggingsplan.

**** De exacte invulling en restricties ten aanzien van curveposities, ratings en debiteuren zijn vastgelegd in de abtn.

Wijzigingen in beleggingsbeleid

- Op basis van uitgebreide evaluaties en een portefeuille constructiestudie is een aantal wijzigingen in het beleggingsbeleid voor 2019 aangebracht. Deze wijzigingen zijn: een verhoging van de strategische weging van US High Yield (unhedged) ten laste van Zakelijke Hypotheken. Het Zakelijke hypotheekfonds wordt door de vermogensbeheerder geliquideerd en er zijn geen andere alternatieven in Nederland die passen binnen de restricties van de investment case;
- een verhoging van de allocatie in aandelen opkomende landen ten kosten van aandelen ontwikkelde markten;
- de vervanging van beursgenoteerd vastgoed (vastgoedaandelen) door niet-beursgenoteerd vastgoed.

Daarbij is besloten vooralsnog geen nieuwe beleggingscategorieën te introduceren. De categorie staatsobligaties opkomende landen in harde valuta (obligaties uitgegeven in bijvoorbeeld USD, euro of yen) wordt sinds begin 2019 op een passieve wijze ingevuld.

9.7 DERIVATEN

Bpf HiBiN belegt in derivaten. Dit zijn producten die hun waarde ontleen aan een ander, onderliggend, product. Bpf HiBiN gebruikt derivaten alleen om risico's te reduceren en te beheersen. Zo wordt het renterisico ten opzichte van de verplichtingen gereduceerd met onder andere renteswaps.

9.8 RENTERISICO

Bpf HiBiN heeft de renteaftdekking gerealiseerd door een vrijwel identiek looptijdprofiel als dat van de verplichtingen te simuleren. Er wordt gebruik gemaakt van fysieke (zero coupon) obligaties en diverse renteswaps. Door het gebruik van deze renteswaps kan met aanzienlijk minder geïnvesteerd vermogen toch een 40% afdekking van het volume van de technische voorzieningen plaatsvinden. Dit is het gevolg van het feit dat er binnen renteswaps impliciet kortlopend geld wordt geleend en in langlopend papier wordt belegd. Door het gebruik van deze techniek is het mogelijk geweest om ook een relatief groot belang in returnbeleggingen aan te houden.

Het beleid van het fonds is dat binnen de portefeuille gestuurd wordt op een rente afdekking in een marktwaarde omgeving. Het renterisico op de waardeverandering van de nominale verplichtingen wordt voor 40% afgedekt. Voor de berekening van het renterisico en de invulling van de afdekking worden de volgende beleggingscategorieën meegenomen:

- Euro staatsobligaties;
- bedrijfsobligaties (investment grade);
- renteswaps;
- particuliere hypotheeklen.

Eind 2019 is het niveau van het rente afdekkingsbeleid verlaagd van 50% naar 40%.

Aanleiding hiervoor is de forse daling van de markttrentes. Het fonds heeft middels een ALM-studie onderzocht of het huidige rente afdekkingsbeleid nog passend is, gezien de ontwikkelingen in de markt en financiële positie. Uit de studie is gebleken dat een renteaftdekking van 40% meer passend is bij de huidige financiële positie van het fonds.

9.9 SAMENSTELLING BELEGD VERMOGEN

De totale waarde van de beleggingsportefeuille (inclusief derivaten met een negatieve waarde) bedroeg € 1.155,5 miljoen per 31 december 2019 ten opzichte van € 929,9 miljoen ultimo 2018. Het beleggingsrendement over 2019 bedroeg 17,5%.

9.10 BELEGGINGSRESULTATEN

In onderstaande tabel worden de beleggingsrendementen van de portefeuille (inclusief derivaten) en de benchmark over de jaren 2018 en 2019 weergegeven.

Beleggingsrendementen	Portefeuille 2019	Benchmark 2019	Portefeuille 2018	Benchmark 2018
Totale portefeuille	17,5%	17,7%	0,8%	0,6%
Matching beleggingen	16,9%	16,4%	4,8%	4,9%
Return beleggingen	18,0%	18,6%	-4,2%	-5,2%
Uitsplitsing matching beleggingen				
Staatsobligaties en rentederivaten	19,4%	19,4%	6,1%	6,1%
Euro bedrijfsobligaties	7,2%	6,3%	-1,4%	-1,3%
Particuliere Hypotheken	6,6%	4,0%	1,3%	1,6%
Uitsplitsing return beleggingen				
Aandelen	24,1%	23,9%	-8,7%	-9,2%
Aandelen wereldwijd ontwikkelde landen	25,4%	25,0%	-8,6%	-9,0%
Aandelen wereldwijd opkomende landen	20,2%	20,6%	-10,9%	-10,6%
Hoogrenderende vastrentende waarden				
High Yield obligaties	15,7%	16,5%	2,2%	2,7%
Emerging Market Debt Hard Currency	12,5%	11,7%	-7,7%	-7,0%
Zakelijke Hypotheken	1,0%	0,1%	4,3%	0,2%
Vastgoed				
Vastgoed beursgenoteerd	22,4%	21,7%	11,0%	11,0%
Vastgoed Nederland niet-beursgenoteerd				
• Woningen	11,0%	11,0%	18,0%	18,0%
• Winkels	-3,9%	-3,9%	3,1%	3,1%
• Kantoren	-5,0%	-5,0%	-18,2%	-18,2%
• Industrie	-	-	-	-
Vastgoed Internationaal direct				
• Europa	-0,8%	-0,8%	7,8%	7,8%
• Amerika	-10,4%	-10,4%	9,9%	9,9%
• Azië	3,4%	3,4%	8,4%	8,4%
Totaal Vastgoed	4,6%	4,2%	9,4%	7,1%

Alle categorieën, met uitzondering van Zakelijke Hypotheken welke worden afgebouwd, behaalden een (soms fors) positief rendement. Het behaalde beleggingsrendement van 17,5% was licht lager dan het benchmarkrendement van 17,7%. Dit komt met name doordat er over het hele jaar bezien sprake is geweest van een onderweging van aandelen en een overweging van de matchingportefeuille.

9.11 ONTWIKKELING MATCHING BELEGGINGEN

Het rendement op de matching beleggingen van 16,9% is het gevolg van de rentedaling die heeft plaatsgevonden in 2019 en moet gerelateerd worden aan de toename van de marktwaarde van de voorziening pensioenverplichtingen. De (swap)rente die moet worden gebruikt voor de waardebeoordeling van de voorziening pensioenverplichtingen, wordt bepaald en voorgeschreven door De Nederlandsche Bank. De DNB rentetermijnstructuur (RTS) voor pensioenfondsen wordt bepaald met behulp van de Ultimate Forward Rate (UFR).

De UFR is een risicovrije rekenrente (forward) die voor looptijden van 20 jaar en langer gehanteerd wordt. Met deze forward rates wordt een rentetermijnstructuur (swaprente) afgeleid.

De rekenrente na 20 jaar beweegt zich richting een lange termijn niveau, welke vanaf 15 juli 2015 wordt bepaald door de gemiddelde 20-jaars swaprente van de afgelopen 10 jaar. Per 31 december 2019 bedraagt de UFR 2,1% (ultimo 2018: 2,3%). Voor looptijden korter dan 20 jaar wordt de daadwerkelijke marktrente (swaprente) gehanteerd.

Als de rente daalt, stijgt de waarde van de (technische) voorziening pensioenverplichtingen. Stijgt de rente, dan daalt de waarde van de voorziening pensioenverplichtingen. De waarde van de voorziening pensioenverplichtingen is in 2019 gestegen van € 905.177.000 naar € 1.122.700. Dit wordt veroorzaakt door de nieuwe opbouw van pensioenaanspraken en de daling van de rente.

Met de portefeuille behorend bij 'matching beleggingen' wordt getracht zoveel mogelijk de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen te volgen. Het bestuur heeft voor 2019 besloten het renterisico tussen de voorziening van de pensioenverplichtingen en de beleggingen in de matchingportefeuille voor 50% op elkaar af te stemmen (af te dekken). Eind 2019 is deze afdekking verlaagd naar 40%. Dit doet Bpf HiBiN door de looptijd van de beleggingen in de matchingportefeuille voor 50% respectievelijk 40% in overeenstemming te brengen met de looptijd van de verplichtingen.

Bij een renteafdekking van 50% respectievelijk 40% staat tegenover een daling of stijging van de 'matching beleggingen' als gevolg van een bepaalde rentebeweging, een sterkere daling of stijging van de voorziening pensioenverplichting. Door het voorgaande effect is, ondanks het positieve rendement op de vastrentende waarden als gevolg van de rentedaling, de actuele dekkingsgraad toch gedaald.

9.12 ONTWIKKELING RETURN BELEGGINGEN

Binnen de returnportefeuille waren de rendementen op de verschillende beleggingscategorieën allemaal positief en liepen ook fors uiteen. De rendementen op Zakelijke Hypotheken en Vastgoed bleven wat achter bij de rendementen op de overige categorieën.

Aandelen

Het jaar 2019 was een zeer goed jaar voor aandelen over de hele wereld, vooral in vergelijking met de teleurstellende rendementen in 2018. Het rendement op aandelen opkomende landen was iets lager dan het rendement op aandelen ontwikkelde markten door de voortdurende handelsoorlog tussen China en de VS. Bpf HiBiN dekt het valutarisico op aandelen ontwikkelde markten volledig af, dit heeft in 2019 negatief uitgedrukt.

Aandelen ontwikkelde landen en aandelen opkomende landen lieten over 2019 rendementen zien van respectievelijk 25,4% en 20,2% en presteerden rond de benchmark. Dit is conform hetgeen mag worden verwacht van passief beheerde beleggingen. De benchmark voor aandelen ontwikkelde markten liet over 2019 een rendement zien van 25,0%. De benchmark voor opkomende markten haalde een performance van 20,6%.

Bedrijfsobligaties

De rendementen van kredietwaardige euro bedrijfsobligaties waren positief, door voornamelijk de daling van de rente en de aankondiging van de ECB voor het herstarten van het opkoopprogramma.

Het rendement van 7,2% was beter dan het rendement van de benchmark en in lijn met de doelstelling die het fonds heeft. Bpf HiBiN heeft er voor gekozen om dit beleggingsfonds om te zetten naar een ESG variant met hetzelfde beleggingsbeleid.

De rendementen van de risicovollere Amerikaanse bedrijfsobligaties waren zeer positief (15,7%). Het fonds dekt het valutarisico niet af. Dit is positief geweest.

Staatsobligaties opkomende landen

In lijn met aandelen opkomende markten, hadden ook staatsobligaties van opkomende markten uitgegeven in harde valuta's een positief jaar met een rendement van 12,5%. Het rendement was beter dan het rendement van de benchmark. Begin 2019 heeft Bpf HiBiN besloten om het actief beheerder fonds om te zetten in een passief beheerd fonds bij een andere vermogensbeheerder. De laatste jaren waren de rendementen ten opzichte van de benchmark zeer teleurstellend. Daarnaast past passief beheer beter bij de uitgangspunten van het fonds en zorgt dit voor lagere kosten.

Hypotheken

De karakteristieken van hypotheken passen goed bij de verplichtingen van pensioenfondsen: een lange looptijd, periodieke kasstroom en een laag risicoprofiel. Door de lage rente zijn hypotheken een aantrekkelijk alternatief voor obligaties. Belangrijke ontwikkeling in 2020 is dat woningen opnieuw duurder zijn geworden en er opnieuw meer hypotheekaanvragen dan het jaar er voor zijn gedaan. Wel is er sprake van een dalend aanbod van koopwoningen. Met de daling van de rente, zijn ook de hypotheektarieven gedaald en worden de marges ten opzichte van de swaprente steeds kleiner.

Het particuliere hypothekenfonds behaalde over 2019 een absoluut rendement van 6,6%. Dit rendement was hoger de benchmark (4,0%). Aanpassingen van de risico-opslagen en nieuwe verstrekkingen droegen positief bij aan dit goede resultaat.

Voor het zakelijke hypothekenfonds is door de beheerder besloten het fonds te liquideren. Het zakelijke hypothekenfonds wordt in 2019 gecontroleerd afgebouwd door het gecontroleerd uitdienen van de bestaande hypothekenportefeuille dan wel door een eventuele (gedeeltelijke) verkoop van de hypothekenportefeuille.

Vastgoed

Ondanks de malaise op de woningmarkt vanwege de stagnatie in nieuwbouwprojecten als gevolg van de stikstof- en PFAS crisis heeft de vastgoedsector in Nederland beslist geen slecht jaar achter de rug. In 2019 werd in totaal voor 20,8 miljard euro belegd in vastgoed, dat is iets meer dan in 2018. Van alle aankopen werd 70% buiten de 4 grote steden gedaan. Dat is logisch, omdat er in de grote steden wegens ruimtegebrek veel minder kan worden gebouwd. Deskundigen hadden eigenlijk verwacht dat de investeringen zouden teruglopen, omdat er simpelweg minder vastgoed beschikbaar is. Maar beleggers zijn creatief gebleken en hebben hun investeringsmogelijkheden toch gevonden.

De krapte op de Nederlandse woningmarkt houdt aan. Op de gebruikersmarkt daalde het aanbod verder en stegen de koopsommen en de huurprijzen op jaar- en kwartaalbasis. Hoewel de vraag op de beleggingsmarkt hoog bleef, daalde het transactievolume vanwege een beperkt (geschikt) beleggingsaanbod.

Retailers in Nederland dienen een 'multichannel' toekomst te omarmen om de bedreigingen van e-commerce en de vergrijzing het hoofd te bieden. We zagen meer opname van winkelruimte maar desondanks ook toename van leegstand. De huren op toplocaties daalden met 1,5%.

De portefeuille van Bpf HiBiN bevat geen kantoorobjecten meer, deze zijn door de beheerder verkocht. In de portefeuille bevinden zich nog een drietal internationale vastgoedfondsen welke alle drie in liquidatie zijn. De fondsen zijn het afgelopen jaar al flink afgebouwd en bestaan nu nog uit een beperkt aantal onderliggende fondsen en objecten. Naar verwachting zullen alle internationale vastgoedfondsen in 2020 definitief geliquideerd worden.

De vastgoedportefeuille liet over 2019 een rendement zien van 4,6%, wat enigszins tegen valt. Beursgenoteerd vastgoed en woningen behaalden mooie rendementen van respectievelijk 22,4% en 11,0%, maar winkels en de beleggingsfondsen in liquidatie haalden dit positieve rendementen naar beneden.

9.13 VOORUITZICHT

Op de financiële markten is een tweestrijd gaande. Waar enerzijds de kapitaalmarktrente wereldwijd verder gedaald is, waarmee het coupon-rendement lager (of zelfs negatief) is komen te liggen, is anderzijds de opmars van de aandelenmarkten niet gepaard gegaan met een vergelijkbare stijging van de onderliggende winstgevendheid, wat betekent dat aandelen gedurende 2019 duurder zijn geworden. Daarbij is er geen wetmatigheid dat duurdere aandelen in jaar één tot lagere rendementen in jaar twee zullen leiden – de markt is doorgaans goed in het negeren van onderliggende fundamentals. Dat neemt niet weg dat de opgelopen waardering als een extra punt van zorg moet worden gezien.

De vooruitzichten voor groei zijn in 2020 gematigd. De correctie in de industriële sector lijkt zijn beste tijd te hebben gehad, terwijl een deel van de onzekerheid ten aanzien van Brexit en China – in elk geval op korte termijn – lijkt te zijn weggenomen. Het is daarbij afwachten of dit voldoende zal zijn om een nieuwe investeringsimpuls te genereren. 2020 staat vooral in het teken van de Amerikaanse verkiezingen, waarvan de uitslag meer dan ooit bepalend zal zijn voor het beleid voor de komende jaren. Ook voor financiële markten is de uitkomst van deze verkiezingen zeker van belang.

Deze vooruitzichten worden op moment van schrijven overschaduwd door de uitgebroken Coronacrisis. Zie hiervoor hoofdstuk 11, Toekomstparagraaf.

10 ACTUARIËLE PARAGRAAF

Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:

Onderdeel	Resultaat (x € 1.000)
Beleggingsopbrengsten	-/-25.839
Premie	-/-10.977
Waardeoverdrachten	16
Kosten	0
Uitkeringen	-/-75
Sterfte	2.678
Arbeidsongeschiktheid	-/-2.822
Overige kans systemen	1.124
Toeslagverlening	0
Overige incidentele mutaties voorziening	3.816
Andere oorzaken	-/-193
Totaal	-/-32.272

Rol en bevindingen van de certificerend actuaris

De certificerend actuaris heeft de opdracht om vast te stellen dat het Pensioenfonds voldoet aan de vereisten van artikel 126 tot en met 140 Pensioenwet. De belangrijkste aanbevelingen die door de certificerend actuaris zijn gerapporteerd betreffen:

- het vastleggen van de beleidscyclus voor de gehanteerde actuariële grondslagen;
- het uitvoeren van een plausibiliteitstoets op het vaststellen van de maandelijkse dekkingsgraad;
- een jaarlijkse beoordeling van de toereikendheid standaardmodel voor het vaststellen van het vereist eigen vermogen;
- het kwantitatief onderbouwen van de bandbreedtes rondom de strategische normweging.

Oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie

In zijn actuariële verklaring heeft de certificerend actuaris geoordeeld dat voldaan is aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen) en 132 (vereist eigen vermogen):

- De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.
- De vermogenspositie is slecht. Het aanwezig eigen vermogen van het fonds is op de balansdatum lager dan het vereist eigen vermogen.
- De beleidsdekkingsgraad van het fonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, maar hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Financiële positie

Het fonds heeft in 2020 (vóór 1 april 2020) het herstelplan geactualiseerd. Uitgangspunt is de dekkingsgraad per 31 december 2019. Op grond van dit herstelplan zijn geen aanvullende maatregelen nodig gebleken en is de verwachting dat het fonds binnen de gekozen hersteltermijn uit herstel is.

Indien de financiële positie van het fonds het noodzakelijk maakt, kan (en uiteindelijk zelfs moet) het fonds de opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten verlagen. Een dergelijke korting van de pensioenen kan op twee momenten noodzakelijk zijn:

1. als de beleidsdekkingsgraad behorend bij het eigen vermogen vijf jaar lang onafgebroken (gemeten per jaareinde) onder de beleidsdekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) zit (de zogeheten 'back-stop MVEV'); en
2. indien de beleidsdekkingsgraad behorend bij het eigen vermogen naar verwachting niet binnen de looptijd van het herstelplan (tien jaar) kan herstellen tot het vereist eigen vermogen (VEV).

Aangezien de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2018 hoger was dan 104,3%, treedt de zogeheten 'back-stop MVEV' de komende jaren (behoudens eventuele wetswijzigingen) niet in werking en is op basis van deze regel geen korting noodzakelijk.

De kritische ondergrens voor de actuele dekkingsgraad waarbij Bpf HiBiN zonder verlagen (korten) van pensioenaanspraken en pensioenrechten niet meer binnen een termijn van tien jaar uit een reservetekort kan komen, bedraagt volgens de huidige inzichten ongeveer 93%.

Coronacrisis

Op het moment van schrijven van het bestuursverslag houdt het coronavirus (Covid-19) de wereld stevig in zijn greep. Aanvankelijk sloeg het coronavirus, hard toe in de Chinese provincie Hubei. Inmiddels zijn veruit de meeste besmettingen geconstateerd in de Verenigde Staten, gevolgd door Europa. Naast het menselijk leed, de impact op de samenleving door (een vorm van een) 'lockdown', de druk op het zorgstelsel in diverse landen, is het coronavirus ook slecht nieuws voor de financiële gezondheid van Nederlandse pensioenfondsen. Ook voor Bpf HiBiN.

Vanaf medio februari van dit jaar zijn de aandelenkoersen fors gedaald ten opzichte van de stand per 31 december 2019. Van 20 februari tot 20 maart 2020 leverde de aandelenkoersen in één maand tijd meer dan 30% in, de scherpste correctie sinds menscheugenis. Daarna zijn de aandelenkoersen weer gestegen, maar is er nog steeds sprake van een forse min. Het bestuur van Bpf HiBiN beoordeelt periodiek het huidige beleggingsbeleid en is van mening dat door de coronacrisis de risicohouding van het fonds niet is veranderd.

Door de coronacrisis hebben regeringen in de hele wereld uitzonderlijke maatregelen genomen om de economie te ondersteunen. Ook in Nederland heeft het kabinet een pakket maatregelen in werking gesteld. Doel daarvan is om naast gezondheid ook banen en inkomens te beschermen en de gevolgen voor zzp'ers, mkb-ondernemers en grootbedrijven op te vangen. Dit pakket biedt, zo lang als nodig is, maandelijks voor miljarden euro's aan steun. De maatregelen zorgen ervoor dat bedrijven hun personeel kunnen doorbetalen, bieden zelfstandigen een overbrugging en maken via versoepelde belastingregelingen, compensatie en extra kredietmogelijkheden mogelijk dat geld in de bedrijven blijft.

De Nederlandse economie is door de coronacrisis en de sociale beperkingen in een recessie geraakt. In het eerste kwartaal van 2020 jaar kromp de economie volgens het CBS met 1,7% vergeleken met het laatste kwartaal van vorig jaar. In het vierde kwartaal 2019 was er nog een groei van het bruto binnenlands product van 0,4%. In de eerste twee maanden van 2020 groeide de economie nog. Maar sinds de tweede helft van maart zorgden de wereldwijde corona-uitbraak en de daarmee samenhangende maatregelen voor een ongekende teruggang in economische activiteit.

Vergeleken met de cijfers voor de gehele eurozone (een krimp van 3,8%) is de krimp in Nederland nog beperkt. Het is voor het eerst sinds het eerste kwartaal van 2014 dat de Nederlandse economie krimpt.

De verwachting is dat de krimp in het tweede kwartaal van 2020 veel groter is door de effecten van de lockdown.

Hoewel er op het moment van schrijven van het bestuursverslag nog geen signalen zijn uit de sector handel in bouwmaterialen (of vanuit werkgeversorganisatie Koninklijke HIBIN), is het te verwachten dat ook onze sector geraakt zal worden. Omdat de problematiek wellicht per werkgever verschillend is, is Bpf HiBiN van mening om maatwerk te bieden aan werkgevers die moeite hebben om maandelijks de pensioenpremies te betalen. Uitgangspunt daarbij is dat het risico 'geen premie wel recht' zo maximaal mogelijk wordt beheerst.

Als aan het einde van het jaar 2020 de actuele dekkingsgraad lager is dan 93% is, is Bpf HiBiN op basis van de huidige wet- en regelgeving gedwongen om maatregelen te nemen. Dit kan betekenen dat de pensioenaanspraken en pensioenrechten moeten worden verlaagd om te herstellen tot het vereist eigen vermogen. Het besluit door het bestuur van Bpf HiBiN om de pensioenen te verlagen wordt in het eerste kwartaal van 2021 genomen. Dit moment ligt nu nog te ver in de toekomst om hier iets over te kunnen zeggen.

Daarnaast zorgt Bpf HiBiN dat de belangrijkste processen van het fonds blijven doorlopen. De pensioenuitkeringen worden tijdig en correct betaald aan de pensioengerechtigden, de pensioenaanspraken voor de (gewezen) deelnemers worden correct vastgesteld, en de verschuldigde pensioenpremies worden correct berekend en gefactureerd aan de aangesloten ondernemingen.

Pensioenuitvoering

Vanwege de invoering van de interne auditfunctie, is een auditplan voor een periode van vier jaar opgesteld. In het jaar 2020 zal voor de pensioenuitvoering een audit worden uitgevoerd op de deelnemersadministratie (het Uniform Pensioenoverzicht en het verwerken van echtscheidingen), het business continuity management en het cash & liquiditeitsbeheer.

Het jaar 2020 zal voor de pensioenuitvoering in het teken staan van het verder verbeteren van de processen, het invoeren van de aanbevelingen van de interne audits uit 2019 en het verbeteren van het deelnemersportaal.

Vaststellen pensioenpremie vanaf 2021

Voor de pensioenpremie vanaf het jaar 2021 respectievelijk de hoogte van het opbouwpercentage gaat het bestuur in overleg met sociale partners. Het fonds kan echter alleen adviseren, de sociale partners gaan over de inhoud van de pensioenregeling.

Verplichtstelling

Het bestuur van Bpf HiBiN heeft eind 2019 besloten om voor een aantal ondernemingen de in het verleden verleende vrijstellingen aan de verplicht gestelde pensioenregeling bij Bpf HiBiN, in te trekken per 1 maart 2020. De betreffende ondernemingen hebben hier bezwaar op aangetekend. Naar aanleiding van de bezwaren heeft het bestuur eind maart 2020 beslissingen op bezwaar genomen. De verleende vrijstellingen blijven ingetrokken, echter de datum is verschoven naar 1 november 2020. Mogelijk kan dit leiden tot procedures bij de bestuursrechter.

Wetgeving

De diverse commissies van het bestuur volgen de ontwikkelingen van de uitwerking(en) van het Pensioenakkoord. Waar nodig, wordt het beleid van het fonds aangepast, zodat wordt voldaan aan deze wetgeving.

Communicatie

Om het inzicht van deelnemers in de persoonlijke pensioenopbouw en de digitale communicatie te verbeteren, heeft Bpf HiBiN een deelnemersportaal in gebruik genomen. Dit portaal fungeert als een digitaal persoonlijk pensioendossier. Gedurende het jaar 2020 gaat Bpf HiBiN de deelnemers meer op het portaal wijzen, zodat zoveel mogelijk deelnemers het portaal daadwerkelijk gaan gebruiken.

Op welke wijze de deelnemers en aangesloten werkgevers de communicatie vanuit Bpf HiBiN waarderen is onbekend. Daarom zal een effectmeting over de communicatiemiddelen en de 'boodschap waarderen' in het derde kwartaal van het jaar worden ingepland. De resultaten van de effectmeting vormen het startpunt van het communicatiebeleidsplan 2021-2023.

Tot slot zal voornamelijk de website worden ingezet om te communiceren over de gevolgen van de coronacrisis.

Breda, 12 juni 2020

OORDEEL VERANTWOORDINGSORGAAN

Inleiding

Bpf HiBiN (hierna: het fonds) heeft een verantwoordingsorgaan als bedoeld in artikel 115 van de Pensioenwet. Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van zijn taakuitoefening kennisgenomen van het bestuursverslag over 2019, de diverse verslagen en documenten over het jaar 2019, waaronder het verslag van de raad van toezicht over 2019. De ontvangen documenten zijn waar nodig toegelicht door het bestuur en de raad van toezicht en geven een goed beeld van het gevoerde beleid in 2019.

Samenstelling verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestond in 2019 uit vijf leden. Er is één gekozen vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden, drie vertegenwoordigers voorgedragen door de werknemersorganisaties, te weten één namens de gewezen deelnemers (slapers) en twee namens de actieve deelnemers. Verder is er één vertegenwoordiger van de zijde van de werkgevers. De samenstelling van mannen, vrouwen en leeftijdscategorieën in het verantwoordingsorgaan voldoet aan de Code Pensioenfondsen.

Het verantwoordingsorgaan bestaat ultimo 2019 uit:

- de heer H.K. Vink, namens gewezen werknemers en voorzitter;
- de heer R.F.M. van Scheijndel, namens pensioengerechtigden;
- de heer J. Krijt, namens werknemers;
- mevrouw A. Bieman, namens werkgevers;
- de heer H.G.M. Zaan, namens werknemers.

Vergaderingen/overleg

Het verantwoordingsorgaan kwam in verslagjaar 2019 op zes dagen bijeen en heeft gedurende het jaar meerdere keren telefonisch overleg gehad. Het verantwoordingsorgaan heeft gedurende de zes dagen zowel het bestuur als de raad van toezicht gesproken. Het verantwoordingsorgaan heeft twee vergaderingen met het bestuur en één vergadering met de raad van toezicht afzonderlijk gehad. Bij de overige vergaderingen waren er meer dan twee organen aanwezig.

Bevindingen en uitvoering

2019 is een jaar waarin het bestuur veel stappen heeft gezet. De bevindingen van het verantwoordingsorgaan over 2019 zijn op hoofdlijnen:

Kosten per deelnemer

Hoe de kosten per deelnemer zich bij het fonds ontwikkelen en verhouden tot andere fondsen is voor het verantwoordingsorgaan een belangrijk punt van aandacht. Bij fondsen van het formaat van het fonds liggen de kosten gemiddeld op € 180 per deelnemer en het verantwoordingsorgaan is dan ook verheugd om te zien dat de kosten bij het fonds in 2019 op € 146 lagen. Dit betreft echter wel een kleine stijging (€ 5) ten opzichte van 2018. De oorzaak van de stijging is de invoering van enkele wettelijke maatregelen zoals bijvoorbeeld het invoeren van sleutelfuncties en de invoering van de uniforme rekenmethodiek. Ook het in gebruik nemen van het deelnemersportaal heeft bijgedragen aan iets hogere kosten.

Het verantwoordingsorgaan ziet bij het bestuur een zeer goede houding ten opzichte van het bewaken van het niveau van de kosten per deelnemer en ziet dat men hier continu scherp op is. Het streven van het bestuur is om in 2020 onder de € 160 te blijven ziet het verantwoordingsorgaan als een goed doel.

Premie 2020

De premietermijn van de afgelopen vijf jaar is op 31 december 2019 gesloten en moest derhalve in 2019 opnieuw vastgesteld worden voor de periode van de komende vijf jaar. Hierop ontving het verantwoordingsorgaan een adviesaanvraag voor het door het bestuur voorgenomen besluit. Het voorgenomen besluit betrof het vaststellen van een nieuwe premie 2020 die qua methodiek aansluit op de geambieerde premiedekkingsgraad. Conform de Pensioenwet moet de premie kostendekkend zijn, wat voor 2020 neer zou komen op een behoorlijk hoger percentage. Dit werd mede

veroorzaakt door lager berekende rendementen voortkomende uit de lage rente. Hierdoor is het nodig om meer middelen op te brengen en daarmee voldoende vermogen voor de verplichtingen op te kunnen bouwen. Omdat hiervoor bij de sociale partners niet voldoende budget beschikbaar was, moest het opbouwpercentage een flinke verlaging ondergaan om dit te laten aansluiten bij de beschikbare premie.

Het voorgenomen bestuursbesluit en het door het verantwoordingsorgaan uitgebrachte advies is door de situatie vanuit de sociale partners sterk ingekleurd en in de ogen van het verantwoordingsorgaan het best haalbare besluit dat gezien toepassing van wet- en regelgeving genomen kon worden. De evenwichtigheid van het resultaat van het besluit liet te wensen over omdat voornamelijk de groep actieve deelnemers geraakt zouden worden. Desondanks is mede door de communicatie met sociale partners, de raad van toezicht en de actuaris een zorgvuldige besluitvorming tot stand gekomen die uiteindelijk de basis voor het afgegeven advies legde.

Implementatie IORP II

De Europese richtlijnen voor pensioenfondsen zijn vertaald naar Nationale wet -en regelgeving. Een belangrijk punt in deze regelgeving is het invoeren van sleutelfuncties. Het bestuur heeft deze sleutelfuncties ingevuld. De sleutelfunctie actuariel en risicobeheer is belegd bij één persoon. De actuariële functie wordt door een externe partij ingevuld. Tevens is er een gesprek geweest met de DNB inzake deze invulling.

Het verantwoordingsorgaan ziet dat het bestuur goed handelt inzake IORP II. Echter, het verantwoordingsorgaan is wel bezorgd dat één persoon belast is met twee sleutelfuncties. Met name omdat dit een aanzienlijke verzwarende van de taken kan betekenen en er een grote mate van afhankelijk en kennis bij de betreffende persoon kan komen te liggen.

Communicatie

Naast de jaarlijks terugkerende uitgaven van de Pensioenflits heeft het bestuur zich in 2019 op het gebied van communicatie beziggehouden met de bouw van een nieuwe website voor het fonds. In december 2019 is deze nieuwe website, die tevens voorzien is van een voor alle deelnemers direct toegankelijk deelnemersportaal, beter bekend als 'Mijn Omgeving' (mijn.bpfhibin.nl), online gezet. Alle betrokken deelnemers van het fonds hebben hiermee de mogelijkheid gekregen om direct inzage te hebben in de meest actuele stand van zaken van de persoonlijke pensioengegevens.

Het verantwoordingsorgaan is erg tevreden met deze ontwikkeling en wil het bestuur danken voor deze grote stap in communicatie.

Evenwichtige belangen

Onderdeel van het besluitvormingsproces binnen het bestuur is het afwegen van belangen en de zorg dragen dat ieder besluit een zo evenwichtig mogelijke uitkomst heeft. Het verantwoordingsorgaan ziet hier scherp op toe en kan zich doorgaans direct vinden in de motivatie en het daaropvolgende (voorgenomen) besluit van het bestuur. Echter, het voorgenomen premie 2020 besluit riep vragen op. Na toelichting door het bestuur, bestuursbureau en de raad van toezicht is het verantwoordingsorgaan ook bij dit (voorgenomen) besluit tot de conclusie gekomen dat ondanks dat het besluit in de ogen van het verantwoordingsorgaan niet evenwichtig genoeg is, het bestuur heeft gekozen voor een zo evenwichtig mogelijke uitkomst binnen de mogelijkheden die er waren.

Het verantwoordingsorgaan heeft een positief gevoel met betrekking tot het besluitvormingsproces en het door het bestuur afwegen van belangen.

Oordeel over 2019

Het verantwoordingsorgaan vormde gedurende het hele verslagjaar een beeld over het functioneren van het bestuur. Voor het vaststellen van het eindoordeel daarover heeft het verantwoordingsorgaan aan de hand van het bestuursverslag, het actuariel rapport en de voorlopige jaarrekening overleg gehad met de raad van toezicht en een afvaardiging van het bestuur. Het verantwoordingsorgaan heeft met instemming kennisgenomen van de bevindingen van de raad van toezicht die overeenstemmen met het oordeel van het verantwoordingsorgaan. Tot slot heeft het verantwoordingsorgaan op 8 juni 2020 overleg gehad met het bestuur, raad van toezicht, de accountant en certificerend actuaris over het bestuursverslag, de jaarrekening het accountantsrapport en het (certificerend) actuariel rapport. Het verantwoordingsorgaan geeft op basis van de eigen waarnemingen gedurende het verslagjaar en de genoemde overleggen een positief oordeel over het handelen van het bestuur in 2019.

Aandachtsgebieden voor 2020

Het verantwoordingsorgaan ziet voor 2020 met name de premie als aandachtsgebied. Hierbij gaat het zowel om de evenwichtigheid van de uitkomst alsmede de communicatietrajecten om deelnemers op een goede volledige manier te informeren.

Naast de premie ziet het verantwoordingsorgaan de huidige invulling van de sleutelfuncties als aandachtsgebied. Dit vormt in de ogen van het verantwoordingsorgaan niet direct een actiepunt maar zien we wel als onderwerp om goed te monitoren of de huidige invulling wenselijk is voor zowel sleutelfunctiehouders als het fonds.

Hoewel het verantwoordingsorgaan niet anders verwacht dan dat dezelfde goede lijn wordt doorgezet, wil het verantwoordingsorgaan het bestuur wijzen op het scherp blijven letten op de kosten per deelnemer met als doel deze zo laag mogelijk te houden.

Na afloop verslagjaar

Het jaar 2020 kenmerkt zich tot nu toe door de uitbraak van Covid-19 en de impact van de uitbraak is vrijwel niet in te schatten. Niet op gezondheidsniveau, niet qua werkdruk en niet qua financiën. Het verantwoordingsorgaan wenst iedereen dan ook zeer veel sterkte en gezondheid toe.

Tenslotte

Het verantwoordingsorgaan dankt het bestuur, de raad van toezicht en het bestuursbureau voor de prettige samenwerking in 2019.

12 juni 2020

Verantwoordingsorgaan Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Handel in Bouwmaterialen

REACTIE BESTUUR

Ook het bestuur heeft de samenwerking met het verantwoordingsorgaan (VO) in 2019 als prettig ervaren. De door het VO uitgesproken dank is dus wederzijds.

Aandachtsgebieden 2020

Het bestuur deelt de mening van het VO dat vanwege de financierbaarheid van de pensioenregeling, de besluitvorming van de sociale partners over de premie voor de periode van 2020 tot en met 2025 een belangrijk aandachtspunt zal zijn.

De opmerking van het VO over het scherp blijven acteren op de kosten, neemt het bestuur zeker ter harte. Ook de monitoring van sleutelfuncties en de invulling daarvan zal in 2020 de aandacht van het bestuur hebben.

13

BEVINDINGEN RAAD VAN TOEZICHT

Inleiding

De raad van toezicht (hierna: de raad) doet hierbij verslag van haar werkzaamheden in het jaar 2019 en geeft haar bevindingen en aanbevelingen weer. Zij volgt daarbij de wettelijk omschreven taken en bevoegdheden. Zij hanteert naast de Code pensioenfondsen ook de VITP-code voor intern toezicht.

Vergaderingen/overleg

De raad is in 2019 vijf keer in formele vergaderingen bijeengekomen, waarvan twee keer gezamenlijk met het voltallige bestuur, een keer met het VO en twee keer afzonderlijk. Met het VO is in april eveneens overlegd in het kader van het Jaarwerk.

De raad bleef daarnaast aangehaakt bij de actuele ontwikkelingen door telefonische en emailcontacten, zowel onderling als tussen de voorzitters van raad, bestuur en VO. Aan het VO is op 11 februari 2020 in een gezamenlijke vergadering van VO en raad verantwoording afgelegd over het jaar 2019 en is de situatie van het fonds diepgaand besproken.

Goedkeuringen

Conform haar wettelijke bevoegdheden heeft de raad het besluit van het bestuur tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening 2018 goedgekeurd.

Algemene gang van zaken

In 2019 werd gewerkt aan de verdere consolidatie van de zelfadministratie en de aanpassing van de governance in verband met IORP II. Daarnaast vroeg de premiedekkingsgraad en het overleg met de sociale partners over de premiehoogte voor de komende vijf jaar de nodige aandacht. Evenwichtige belangenafweging speelde daarbij een belangrijke rol. De raad heeft vastgesteld dat het bestuur daaraan de nodige aandacht heeft besteed.

Het bestuursbureau opereert soepel en heeft goede controle over de pensioenuitvoering. Een onderzoek van InAudit (de voorgenomen sleutelfunctiehouder interne audit) bracht enige tekortkomingen in de datakwaliteit voor wat betreft het verdere verleden aan het licht, maar die doen geen afbreuk aan de beheerste en integere bedrijfsvoering. Zowel bestuur als bestuursbureau waren in control.

De algemene gang van zaken heeft de raad mede daardoor het beeld gegeven van een beheerste bedrijfsvoering en dat stemt tot tevredenheid.

Het beleid van het bestuur

Het beleid van het bestuur was voor een deel gericht op de hiervoor genoemde zaken (de consolidatie van de zelfadministratie, de implementatie van IORP II en het overleg met de sociale partners).

Bij de gemaakte beleidsmatige keuzes voor invulling van het houderschap van de sleutelfuncties blijft de raad aandacht vragen voor de zwaarte van de functie van de heer Schoon. Ook bij de uitbesteding van de interne auditfunctie aan InAudit blijft de raad aandacht vragen voor het feit dat InAudit ook uitvoerende werkzaamheden verricht in de vorm van deelonderzoeken en dat vereist goede "Chinese Walls" met de houder. Desondanks heeft de raad een positief oordeel over het hierbij gevoerde beleid en de gemaakte beleidskeuzes.

Daarnaast heeft het bestuur de missie en de (beleggings)strategie met behulp van een nieuwe ALM-studie herijkt en licht aangepast (iets lagere renteafdekking). Dat vond op zorgvuldige en gedegen wijze plaats. Het beleid was tot slot gericht op het versterken van de positie als zelfuitvoerend fonds en haar zelfstandig voortbestaan. Daarbij werden groeimogelijkheden onderzocht, mede om daardoor tot verdere kostenbesparingen per rechthebbende te komen. Een deel van die groei kan komen uit het uitbreiden van het aantal verplicht aangesloten werkgevers, al dan niet in samenhang met het intrekken van eerder verleende vrijstellingen.

De raad heeft begrip voor dit beleid maar blijft benadrukken dat terughoudendheid hier op zijn plaats is. Al met al heeft de raad een positief oordeel over het gevoerde beleid.

Financiële positie fonds

De actuele dekkingsgraad per 31 december 2019 bedroeg 97,9% en de beleidsdekkingsgraad 97,5%. Wel is het fonds onder het doorvoeren van een voorwaardelijke korting op basis van een tekortschietend vereist eigen vermogen uitgekomen, omdat het nog steeds binnen 10 jaar weer op het niveau van het VEV kan zijn.

Het fonds is daarnaast (reeds eind 2018) ook onder de onvoorwaardelijke korting op basis van het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) uitgekomen. Deze onvoorwaardelijke korting geldt als men gedurende een aaneengesloten termijn van vijf jaar onder het MVEV (104,3%) blijft. Omdat het fonds daar eind 2018 boven is gekomen, geldt vanaf 2019 opnieuw een periode van vijf jaar (tot eind 2023) voordat deze korting weer van toepassing kan zijn.

Een korting wordt tot slot actueel wanneer de dekkingsgraad per 31 december van een jaar onder de kritische dekkingsgraad uitkomt. Eind december lag deze op 94,2%. Ook getoetst daaraan, is een korting dus nog niet aan de orde.

De financiële positie blijft echter zorgelijk. Dat is met name het gevolg van de lage rente. Dit geldt ook voor veel andere fondsen. De raad zal de financiële positie in samenhang met de ontwikkeling van de premiedekkingsgraad en de invoering van een nieuwe pensioenregeling (al dan niet als gevolg van het Pensioenakkoord) dan ook nauwgezet blijven volgen.

Beleggingsbeleid

Naar aanleiding van de ALM-studie 2019 zijn geen grote wijzigingen in het beleggingsbeleid doorgevoerd. Wel is - zoals eerder vermeld - de renteafdekking verlaagd en dat is volgens de raad een logische keuze. Naarmate de rente lager wordt, is het downside risico lager. Het nieuwe afdekkingspercentage van het renterisico van 40 is gangbaar en volgens de raad passend bij de huidige economische omstandigheden.

Voor wat betreft ESG en IMVB heeft de raad eerder geconstateerd dat het fonds het IMVB-convenant nog niet ondertekend heeft. Als reden daarvoor is aangevoerd dat gewacht zou worden op de tools die daarvoor beschikbaar zouden moeten komen. Voor zover bekend is daar nu ook instrumentarium voor aangeleverd en daar wordt door de BVC de komende tijd nader naar gekeken.

Voor wat betreft het ESG-beleid, wijst de raad erop dat in passieve fondsen wordt belegd en daarbij bestaat altijd het risico dat er in de index een titel terecht komt, waar men op basis van het eigen ESG-beleid niet in wil beleggen. Hier kan men als fonds niet al te veel invloed op uitoefenen, maar men moet daar wel alert op blijven en voor zover mogelijk kiezen voor ESG-fondsen. Dit is een risico waar meerdere pensioenfondsen die passief beleggen tegenaan lopen.

Het fonds heeft zich voorbereid op de Brexit door o.a. aanpassingen van de documentatie met bestaande tegenpartijen.

Adequate risicobeheersing

De risico's worden structureel en adequaat gemonitord aan de hand van een risicodashboard. Inmiddels is ook de SIRA geïmplementeerd en is daarmee het risicoraamwerk compleet.

De patstelling tussen de sociale partners bij de vaststelling van de premie voor de komende vijf jaar roept een fondsspecifiek integriteitsrisico op, namelijk dat het bestuur hier verzeild raakt in een krachtenveld dat de evenwichtige belangenafweging kan bedreigen. Ook de dynamiek van fuserende werkgeversorganisaties en fondsen in aanpalende branches blijft druk leggen op de zelfstandige positie van Bpf HiBiN.

Bij de monitoring van risico's en de toekomstvisie van het fonds dient hier bijzondere aandacht aan worden gegeven.

Evenwichtige belangenafweging

De raad heeft vastgesteld dat het bestuur voldoende aandacht besteedt aan de evenwichtige belangenafweging. De raad heeft in dat kader haar tevredenheid over en steun aan het bestuur uitgesproken over het feit dat het bestuur ten aanzien van de lage premiedekkingsgraad haar eigen verantwoordelijkheid heeft genomen en een methodiek heeft ontworpen om bij een te lage premie de opbouw zo nodig te verlagen.

Toepassing Code pensioenfondsen, en evaluatie eigen functioneren van de raad

De raad heeft de Code pensioenfondsen toegepast op haar eigen werkzaamheden en heeft geconstateerd dat zij daaraan met uitzondering van de gewenste diversiteit heeft voldaan.

In 2020 zal een opvolger voor Anton de Bekker worden benoemd en daarmee zal naar verwachting aan diversiteit meer invulling worden gegeven.

Daarnaast heeft de raad getoetst aan de hand van de acht kernthema's van de Code op welke wijze deze wordt nageleefd en toegepast. Dat heeft niet tot aanvullende bevindingen geleid op hetgeen hiervoor reeds is vermeld.

Benoemde aandachtspunten 2019

De raad heeft voor 2019 bijzondere aandacht besteed aan het verder consolideren van IORP II en het beheerst omgaan met (groei)ambities. In het voorgaande is hierop ingegaan. Ook voor 2020 zal de raad hiernaar blijven kijken.

Thema's voor 2020

De raad zal in 2020 een aantal thema's diepgaander volgen, die enerzijds voortvloeien uit de hiervoor genoemde aandachtspunten en waarmee anderzijds een deel van de toezichtthema's van DNB voor 2020 worden afgedekt. Het betreft de volgende zaken:

- datakwaliteit en inspelen op aanpassingen pensioenregeling in verband met het Pensioenakkoord;
- fungeren sleutelfunctiehouders;
- evenwichtigheid van besluitvorming bij eventueel korten en vaststellen van de gewenste premiedekkingsgraad;
- toekomst fonds (groei)strategie versus consolidatie zelfadministratie in veranderende omgeving);
- communicatietraject richting deelnemers over Pensioenakkoord en houdbaarheid huidige regeling.

Tot slot

Het bestuur heeft laten zien dat het in control is gebleven en dat het de risico's goed in beeld heeft. Het heeft haar verantwoordelijkheid genomen in het lastige dossier van de premiedekkingsgraad. De governance is op orde en de uitvoering verloopt naar tevredenheid. De raad heeft er vertrouwen in dat dit in 2020 zo blijft en dat aan de genoemde toezichtpunten de vereiste aandacht wordt gegeven.

12 juni 2020

Raad van toezicht Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Handel in Bouwmaterialen

REACTIE BESTUUR

Het bestuur is verheugd met de constatering van de raad van toezicht dat het bestuur in control is ten aanzien van de pensioenuitvoering en neemt, in het belang van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, de aanbeveling om terughoudend te zijn in het kunnen en mogen groeien graag ter harte.

Het verder consolideren van IORP II zal inderdaad een aandachtspunt voor 2020 zijn. Ook de andere door de raad van toezicht genoemde thema's zullen door het bestuur in 2020 worden gevolgd en daar waar mogelijk uitgevoerd.

JAARREKENING

14

JAARREKENING

1 BALANS PER 31 DECEMBER (na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten) (x €1.000)

		2019		2018	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Beleggingen voor risico fonds	(1)				
Vastgoedbeleggingen		73.876		72.819	
Aandelen		310.753		224.102	
Vastrentende waarden		698.700		600.184**	
Derivaten		96.856		54.279	
Overige beleggingen en liquide middelen		860		519	
			1.181.045		951.903
Vorderingen en overlopende activa	(2)				
Vorderingen en overlopende activa			12.637		8.959
Overige activa	(3)				
			6.215		8.844
			1.199.897		969.706
PASSIVA					
Stichtingskapitaal en reserves	(4)				
			-23.140		9.132
Technische voorzieningen voor risico fonds	(5)				
Technische voorziening		1.126.838		905.177	
Overige technische voorzieningen		172		157	
			1.127.010		905.334
Overlopende passiva	(6)				
Derivaten met negatieve waarde		25.519		21.927	
Verplichtingen uit hoofde van collateral-management		70.010		32.051**	
Overige schulden en overlopende passiva		498		1.262	
			96.027		55.240
			1.199.897		969.706

(*) De nummering verwijst naar het hoofdstuk in de toelichting van de jaarrekening.

(**) Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen 2018 aangepast. Dit betreft een verschuiving van Beleggingen voor risico fonds (Vastrentende waarden) naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

	2019	2018
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)		
Actuele dekkingsgraad	97,9	100,5
Beleidsdekkingsgraad	97,5	104,5

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN (x €1.000)

		2019		2018	
		€	€	€	€
BATEN					
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)	(7)	41.051		37.576	
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(8)	157.942		5.556	
Overige baten	(9)	186		1.428	
Totaal baten		199.179		44.561	
LASTEN					
Pensioenuitkeringen	(10)		12.318		11.716
Pensioenuitvoeringskosten	(11)		2.182		1.953
Mutatie technische voorzieningen	(12)				
Pensioenopbouw		47.295		40.205	
Rentetoevoeging		-2.171		-2.225	
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-11.409		-11.119	
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		2.061		-282	
Wijziging marktrente		185.952		46.178	
Wijziging actuariële uitgangspunten		-3.418		-10.871	
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		3.351		3.888	
		221.661		65.774	
Mutatie overige technische voorzieningen		15		10	
			221.676		65.784
Saldo overdrachten van rechten	(13)		-2.077		516
Herverzekeringen	(14)		-2.812		-1.345
Overige lasten	(15)		164		47
Totaal lasten			231.451		78.671
Saldo van baten en lasten			-32.272		-34.110
Bestemming van saldo baten en lasten					
		2019		2018	
		€	€	€	€
Algemene reserve		-59.553		-44.883	
Beleggingsreserve		27.281		8.891	
Bestemde premiereserve		0		1.882	
			-32.272		-34.110

3 KASSTROOMOVERZICHT (x €1.000)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2019		2018	
	€	€	€	€
Ontvangen premiebijdragen voor risico fonds	41.128		38.423	
Ontvangen waardeoverdrachten	4.165		4.035	
Betaalde pensioenuitkeringen	-12.574		-11.476	
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	164		2.247	
Betaalde waardeoverdrachten risico fonds	-2.431		-3.802	
Betaalde uitvoeringskosten	-1.306		-1.971	
Diverse ontvangsten en uitgaven	1.186		0	
Betaalde premies herverzekering	-2.290		-2.006	
		28.042		25.450
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten				
Ontvangen inzake verkopen beleggingen	572.859		247.509	
Betaald inzake aankopen beleggingen	-591.186		-265.420	
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	17.669		17.395	
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	-29.142		-18.072	
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-871		-935	
		-30.671		-19.524
		-2.629		5.927
Samenstelling geldmiddelen				
	2019		2018	
	€	€	€	€
Liquide middelen per 1 januari		8.844		2.917
Mutatie liquide middelen		-2.629		5.927
Liquide middelen per 31 december		6.215		8.844

4 ALGEMENE TOELICHTING

Inleiding

Het doel van de Stichting bedrijfstakpensioenfondsen voor de Handel in Bouwmaterialen, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41197852, statutair gevestigd te Breda (hierna het 'fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan pensioengerechtigden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Tevens verstrekt het fonds pensioenuitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) van het fonds. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de handel en bouwmaterialen verplicht gestelde aangesloten werkgevers.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 12 juni 2020 de jaarrekening opgemaakt.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar, met uitzondering van de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in paragraaf "schattingswijzigingen".

Schattingswijzigingen

In het boekjaar heeft een wijziging van de gehanteerde pensioenrichtleeftijd van het ouderdomspensioen voor de vaststelling van de technische voorzieningen plaatsgevonden. Deze pensioenrichtleeftijd bedraagt 67 jaar en 1 maand in plaats van 67 jaar.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen

indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt.

De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2019	31-12-2018
USD	1,12	1,14
GBP	0,85	0,90
HKD	8,75	8,95
CAD	1,46	1,56
AUD	1,60	1,62
JPY	121,99	125,42

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering).

Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde. Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie en worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten), onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de reële waarde. De reële waarde wordt gebaseerd op taxatiewaarde. De taxaties worden verricht door onafhankelijke deskundigen. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen, inclusief het opgelopen dividend. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het fonds.

Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen reële waarde. Van beursgenoteerde aandelen is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Van beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Collateral

Het ontvangen collateral wordt gewaardeerd op basis van de marktwaarde ultimo boekjaar volgens dezelfde waarderingsgrondslagen als welke gelden voor beleggingen. Het bedrag aan ontvangen collateral is bestemd om de margin call, een verzoek voor een extra storting om uitstaande posities af te dekken en staat niet ter vrije beschikking.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemene reserve

Deze reserve is dat deel van het vermogen dat resteert nadat via de resultaatbestemming de vereiste reserves, de beleggingsreserve, op het gewenste niveau zijn gebracht. Er is geen sprake van een maximering van de algemene reserve.

Beleggingsreserve

De beleggingsreserve wordt aangehouden als buffer voor neerwaartse koersfluctuaties van beleggingen. De omvang van deze reserve is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen aan de hand van de standaardtoets van DNB.

Bestemde premiereserve

Fluctuaties in de uitvoeringskosten en de opbouw van het deelnemersbestand leiden tot bewegingen in de gedempte kostendekkende premie (uitgedrukt in de pensioengrondslagsom). Dat zou kunnen betekenen dat er in het ene jaar een positieve premiemarge (het verschil tussen de vaste feitelijke doorsneepremie en de gedempte kostendekkende premie bij de geambieerde pensioenopbouw) is terwijl in een ander jaar een premietekort zou resulteren in een korting van de pensioenopbouw. Daarom wordt er vanaf 1 januari 2015 een bestemde premiereserve gevormd.

Daaraan is een positieve premiemarge toegevoegd. Indien er sprake is van een negatieve premiemarge, wordt een gedeelte van de bestemde premiereserve onttrokken. De onttrekking is gelijk aan een evenredig deel (resterende periode tot 1 januari 2020 ten opzichte van de vijf-jaarsperiode van een vaste rekenrente) van de bestemde premiereserve doch maximaal gelijk aan de absolute waarde van de negatieve premiemarge. De onttrekking is beschikbaar als feitelijke premie voor de financiering van de jaarlijkse pensioenopbouw.

Het bestuur heeft na een evaluatie besloten om het saldo (€ 4.197) van de premiereserve, per 28 oktober 2019 vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve. Uit de evaluatie bleek dat de afgelopen vijf jaren alleen een dotatie heeft plaatsgevonden aan de premiereserve. De verwachte onttrekkingen aan de premiereserve vanwege fluctuaties in uitvoeringskosten en/of leeftijdsopbouw in het deelnemersbestand hebben niet plaatsgevonden. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het bestuursverslag.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds wordt gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2019. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren opgebouwde pensioenaanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken respectievelijk pensioenrechten worden verhoogd (toeslagverlening of indexatie). Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen.

Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen. Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid. Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

Actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2019

Voor de berekeningen is uitgegaan van de volgende grondslagen en veronderstellingen:

Voor de overlevingstafels wordt Prognosetafel AG2018 (2018: AG2018) gehanteerd, waarbij de sterftkansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die zijn gebaseerd op de ervaringssterfte van het fonds.

Voor het uitruilbaar partnerpensioen wordt deze frequentie op leeftijd 67 op 100% gesteld. Voor het partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

De lasten van een nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 2% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot 67 jaar. Bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftkansen.

De kostenopslag is per 31 december 2019 2,6% (2018: 2,6%) van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan arbeidsongeschiktheids-pensioen is uitgegaan van een revalidatiekans van 10%. Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen.

Overige technische voorzieningen

Voorziening spaarfonds gemoedsbezwaren

Het bestuur kan individuele vrijstelling van deelneming aan de verplichte pensioenregelingen aan een werknemer verlenen, indien deze gemoedsbezwaren heeft tegen iedere vorm van verzekeren. Dit ontslaat zijn werkgever noch betrokkene van de verplichting tot afdracht van de reguliere bijdragen aan het fonds. Deze bijdragen worden op en individuele spaarrekening gestort, waaraan jaarlijks intrest wordt toegevoegd.

De gespaarde bijdragen van de gemoedsbezwaarde worden na het bereiken van de 67-jarige leeftijd in gelijke termijnen aan betrokkene gedurende 15 jaar uitgekeerd. Bij overlijden van de gemoedsbezwaarde voordat de uitkeringen zijn ingegaan, wordt het saldo in gelijke termijnen gedurende 15 jaar aan de partner uitgekeerd. Bij overlijden van de gemoedsbezwaarde na ingang van de uitkering, worden de uitkeringen gedurende de resterende periode voortgezet ten behoeve van de partner.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderinggrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen van (werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden (werkgevers) in rekening gebrachte respectievelijk te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde opbouw van pensioenaanspraken onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen en dergelijke.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen inclusief de wettelijke toegestane afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (DNB UFR). De interesttoevoeging wordt tegen de 1-jaarsrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking uit technische voorziening voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariëel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode. Jaarlijks wordt 2,6% van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 2,6% van de pensioenuitkeringen, afkopen en uitgaande waardeoverdrachten vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Premies herverzekering

Om het risico van een potentiële impact van een grote schade voor het fonds door overlijden of arbeidsongeschiktheid te beheersen heeft het fonds de volgende risico's herverzekerd:

- het nog niet gefinancierde (coming service) deel van het levenslange partnerpensioen en het wezenpensioen;
- het Anw-hiaat;
- de voortzetting van de pensioenopbouw bij gedeeltelijke of gehele arbeidsongeschiktheid van de deelnemer (in de vorm van een risicokapitaal).

Eens in de drie jaar, of eerder indien het contract eindigt, evalueert het fonds of bovenstaande risico's blijven herverzekerd en bij welke verzekeringsmaatschappij. De laatste evaluatie heeft plaatsgevonden in december 2018. Bij de keuze voor de verzekeringsmaatschappij, is naast de tarieven en polisvoorwaarden, in het kader van tegenpartijrisico de financiële gezondheid van belang. De gekozen verzekeringsmaatschappij dient gedurende de looptijd van het herverzekeringscontract een solvabiliteitsratio (eigen vermogen/solvabiliteitsvereiste) te hebben van minimaal 140% op basis van Solvency II.

Per 1 januari 2016 zijn de niet gefinancierde nabestaandenpensioenen (partner- en wezenpensioen) en de voortzetting van de pensioenopbouw bij (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid verzekerd bij Zwitserleven (SRLEV N.V.). Het overlijdensrisico voor de actieve deelnemers is herverzekerd in de vorm van eenjarige risicokapitalen. Het arbeidsongeschiktheidsrisico voor de actieve deelnemers is herverzekerd in de vorm van een arbeidsongeschiktheidsrisicokapitaal.

De contractperiode bedraagt drie jaar en Zwitserleven is geëindigd op 31 december 2018. Op afrekeningsdatum, 24 maanden na afloop van het contract, wordt een winstaandeel bepaald. Met ingang van 1 januari 2019 is de verzekering bij Zwitserleven voor een periode van drie jaar verlengd. De risico's voor het Anw-hiaat zijn tevens herverzekerd bij Zwitserleven. De overeenkomst eindigt op 31 december 2021.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS (x €1.000)

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen en liquide middelen	Totaal
Stand per 1 januari 2019	72.819	224.102	600.184**	32.352	519	929.976
Aankopen	1.934	34.501	528.296*	41	26.415	591.187
Verkopen	-2.262	0	-476.765*	-1	-55.873	-534.901
Overige mutaties	-444	0	-213	0	29.799	29.141
Waardemutaties	1.829	52.150	47.198	38.945	0	140.123
Stand per 31 december 2019	73.876	310.753	698.700	71.337	860	1.155.526
Bij: Derivaten met een negatieve waarde						25.519
						1.181.045

* De aankopen en verkopen bij de categorie vastrentende waarden betreffen de wijziging van een vermogensbeheerder (van Pictet naar Legal & General) en de mutaties vanwege central clearing (collateral) in de geldmarktfondsen.

** Aanpassing van de stand per 1 januari 2019 in verband met de overboeking naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

Stand per 1 januari 2018	63.240	251.950	481.958*	26.913	75.500	899.561
Aankopen	31.810	24.084	79.343	1	130.182	265.420
Verkopen	-26.122	-26.214	-49.483*	-1	-140.345	-242.165
Overige mutaties	-639	0	83.202	0	-64.808	17.754
Waardemutaties	4.530	-25.718	5.164	5.439	-10	-10.595
Stand per 31 december 2018	72.819	224.102	600.184*	32.352	519	929.976
Bij: Derivaten met een negatieve waarde						21.927
						951.903

(*) Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen 2018 aangepast. Dit betreft een verschuiving van Beleggingen voor risico fonds (Vastrentende waarden) naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de overige schulden en overlopende passiva.

Er is niet belegd in premie bijdragende ondernemingen.

Op basis van deze indeling kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	Markt noteringen direct	Markt noteringen afgeleid	Waarderingsmodellen en technieken	Totaal
Per 31 december 2019				
Vastgoedbeleggingen	-	-	73.876	73.876
Aandelen	-	310.753	-	310.753
Vastrentende waarden	398.364	234.820	65.516	698.700
Derivaten	-	71.337	-	71.337
Overige beleggingen	-	-	860	860
Totaal	398.364	616.911	140.252	1.155.526
Per 31 december 2018**				
Vastgoedbeleggingen	-	-	72.819	72.819
Aandelen	-	224.102	-	224.102
Vastrentende waarden	332.973	201.070*	66.141	600.184
Derivaten	-	32.352	-	32.352
Overige beleggingen	-	-	519	519
Totaal	332.973	457.524	139.479	929.976

(*) Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen 2018 aangepast. Dit betreft een verschuiving van Beleggingen voor risico fonds (Vastrentende waarden) naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

(**) De indeling van de beleggingen is op grond van waarderingsmethoden is aangepast. Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen in de tabel voor het jaar 2018 aangepast.

Opgemerkt wordt dat schattingen naar hun aard subjectief zijn en dat de geschatte actuele waarden van financiële instrumenten derhalve inherent onderhevig zijn aan onzekerheden en waardeoordelen ten aanzien van volatiliteit, rentestand en kasstromen. Deze schattingen zijn momentopnames, gebaseerd op de marktomstandigheden en de op dat moment beschikbare informatie.

Toelichting waarderingsmethodieken

Markt noteringen direct: de waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.

Markt noteringen afgeleid: de actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Waarderingsmodellen en technieken: de waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin niet gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Vastgoedbeleggingen

De vastgoed beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2018
Participaties vastgoedbeleggingsfondsen	72.975	71.474
Overlopende activa	901	1.344
	73.876	72.819

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2018
Aandelenbeleggingsfondsen	310.753	224.102
	310.753	224.102

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2018
Staatsobligaties	319.325	273.372
Hypotheke	65.222	65.237
Obligatiebeleggingsfondsen	275.322	142.807
Geldmarktfondsen	35.039	114.762*
Overlopende activa	3.792	4.006
	698.700	600.184

(*) Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen 2018 aangepast. Dit betreft een verschuiving van Beleggingen voor risico fonds (Vastrentende waarden) naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

Derivaten

De derivaten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2018
Specificatie naar soort:		
Rentederivaten	71.337	32.352
	71.337	32.352

Toelichting derivaten

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het fonds gebruikt derivaten voornamelijk om het renterisico af te dekken. Om het renterisico ten opzichte van de nominale verplichtingen te beheersen, wordt het de vastrentende beheerder (LDI-portefeuille) toegestaan renteswaps aan te gaan namens het fonds.

Derivatenposities

	Contract-omvang	Activa	Passiva
Stand per 31 december 2019			
Interest rate swaps	443.535	96.856	25.519
		96.856	25.519
Stand per 31 december 2018			
Interest rate swaps	485.095	54.279	21.927
		54.279	21.927

Overige beleggingen

Overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2018
Specificatie naar soort:		
Liquide middelen	755	233
Rekening courant vermogensbeheerders	105	286
	860	519

2. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2019	31-12-2018
Vorderingen uit hoofde van herverzekering	6.994	3.773
Nader vast te stellen premie volgend boekjaar	2.378	2.102
Vorderingen op werkgevers	2.592	2.940
Waardeoverdrachten	0	0
Licenties	92	94
Overige vorderingen	561	19
Overlopende activa	20	31
	12.637	8.959

In verband met de pensioenopbouw van toekomstige arbeidsongeschikten vanuit de op balansdatum bestaande zieke deelnemers is de technische voorziening verhoogd met een bedrag ter grootte van twee maal de in het boekjaar in de gedempte kostendeckende premie begrepen risicopremie voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Omdat het risico is herverzekerd, is een vordering op de betreffende herverzekeraar op de balans opgenomen ter grootte van hetzelfde bedrag van € 1.151. De totale vordering uit hoofde van herverzekering bedraagt € 6.994.

	31-12-2019	31-12-2018
Vordering op werkgevers	2.886	3.082
Voorziening dubieuze debiteuren	-294	-142
	2.592	2.940

Bij de waardering van vorderingen op werkgevers wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode. Voor de vorderingen op werkgevers is een bedrag van € 18 opgenomen met een looptijd van langer dan twee jaar en een bedrag van € 22 met een looptijd langer dan een jaar. Er is een bedrag van € 246 gedoteerd ten laste van de voorziening dubieuze debiteuren en er is € 47 onttrokken aan de voorziening dubieuze debiteuren. (2018: per saldo een vrijval € 38).

Onder de overlopende activa is een bankgarantie opgenomen voor de huur inzake het kantoorpand van het fonds, deze bedraagt € 12.

3. Overige activa

	31-12-2019	31-12-2018
Rabobank	6.215	8.844
	6.215	8.844

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

PASSIVA

(x €1.000)

4. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Beleggingsreserve	Bestemde premiereserve	Algemene reserve	Totaal
	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2019	151.746	4.197	-146.811	9.132
Uit bestemming saldo van baten en lasten	27.281	0	-59.553	-32.272
Overige	0	-4.197*	4.197	0
Stand per 31 december 2019	179.027	0	-202.167	-23.140

*Het bestuur heeft na een evaluatie besloten om het saldo (€ 4.197) van de premiereserve, per 28 oktober 2019 vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.

Stand per 1 januari 2018	142.855	2.315	-101.928	43.242
Uit bestemming saldo van baten en lasten	8.891	1.882	-44.883	-34.110
Overige	0	0	0	0
Stand per 31 december 2018	151.746	4.197	-146.811	9.132

Solvabiliteit

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	In %	€	In %
Pensioenvermogen	1.103.698	97,9	914.309	101,0
Af: technische voorzieningen	1.126.838	100	905.177	100
Eigen vermogen	-23.140	-2,1	9.132	1,0
Af: vereist eigen vermogen	179.027	15,9	151.746	16,8
Vrij vermogen	-202.167	-18,0	-142.614	-15,8
Minimaal vereist eigen vermogen	47.919	4,3	38.510	4,3
Actuele dekkingsgraad		97,9		100,5
Beleidsdekkingsgraad		97,5		104,5

Toelichting

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting Risicobeheer.

De actuele dekkingsgraad 2019 is als volgt berekend: (Totale activa +/- schulden / (Technische voorzieningen) * 100%. Voor het jaar 2018 is voor de berekening van de actuele dekkingsgraad rekening gehouden met de bestemde premiereserve. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden.

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen, maar wel tenminste gelijk is aan het minimale vereist eigen vermogen, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetekort.

De solvabiliteit van het fonds is op basis van de actuele dekkingsgraad niet toereikend, er is sprake van een dekkingstekort (2018: dekkingstekort). De beleidsdekkingsgraad is lager dan de dekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist vermogen. Het fonds heeft sinds 1 januari 2015 een herstelplan en heeft ook per eind 2019 een update van het herstelplan opgesteld. Voor een toelichting op het herstelplan wordt verwezen naar het bestuursverslag.

Verloop van de dekkingsgraad				
	2019		2018	
		%		%
Dekkingsgraad per 1 januari		100,5		104,9
Premie		-1,1		-1,1
Uitkeringen		0,0		0,1
Toeslagverlening		0,0		0,0
Verandering van de rentetermijnstructuur		-16,9		-5,4
Rendement op beleggingen		17,9		0,8
Overige oorzaken en kruiseffecten		-2,5		1,2
Dekkingsgraad per 31 december		97,9		100,5

5. Technische voorzieningen voor risico fonds

	31-12-2019	31-12-2018
Voorziening pensioenverplichtingen	1.126.838	905.177
Overige technische voorzieningen	172	157
Stand per 31 december	1.127.010	905.334

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

	Pensioenverplichting	Overige technische voorzieningen	Totaal
Stand per 1 januari 2019	905.177	157	905.334
Mutatie technische voorzieningen	221.661	15	221.676
Stand per 31 december 2019	1.126.838	172	1.127.010
Stand per 1 januari 2018	839.403	147	839.550
Mutatie technische voorzieningen	65.774	10	65.784
Stand per 31 december 2018	905.177	157	905.334

Uitsplitsing mutatie technische voorzieningen

	2019	2018
Pensioenopbouw	47.295	40.205
Rentetoevoeging	-2.171	-2.225
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten	-11.409	-11.119
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	2.061	-282
Wijziging marktrente	185.952	46.178
Wijziging actuariële uitgangspunten	-3.418	-10.871
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	3.351	3.888
	221.661	65.774

Voor de toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting in de staat van baten en lasten.

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

	31-12-2019		31-12-2018	
	Aantal	€	Aantal	€
Deelnemers	9.461	439.185	8.874	336.933
Gewezen deelnemers	18.128	470.553	17.875	378.374
Pensioengerechtigden	5.451	186.423	5.028	165.416
Netto pensioenverplichtingen	33.040	1.096.161	31.777	880.723
Overig	-	2.179	-	1.556
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	-	28.498	-	22.899
	33.040	1.126.838	31.777	905.177

De post overig bestaat uit een voorziening zieke deelnemers van € 2.179 (2018: € 1.556).

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De (basis)pensioenregeling is een verplichte pensioenregeling voor alle werknemers van 21 jaar en ouder. Als gevolg van de fiscale regels is met ingang van 1 januari 2015 de pensioenrichtleeftijd verhoogd van 65 jaar naar 67 jaar en 1 maand. Alle tot 1 januari 2015 opgebouwde pensioenaanspraken op ouderdomspensioen zijn omgezet naar een ouderdomspensioen met pensioenrichtleeftijd 67 jaar en 1 maand.

De opbouw van een levenslang ouderdomspensioen is 1,625 % van de pensioengrondslag. Naast het ouderdomspensioen bouwt de deelnemer ook jaarlijks een partnerpensioen op. De opbouw van het partnerpensioen is 70% van het ouderdomspensioen. Het wezenpensioen bedraagt 14% van het ouderdomspensioen voor elk kind. De pensioenopbouw wordt voor arbeidsongeschikte deelnemers voortgezet onder vrijstelling van bijdragebetaling. Het maximum pensioengevend salaris is € 44.284 (2018: 44.284) en de franchise is € 12.712 (2018: 12.712).

Tot en met het jaar 2018 was het partnerpensioen verzekerd op risicobasis ter grootte van 60% van het bereikbare ouderdomspensioen. Per 1 januari 2019 is het partnerpensioen op risicobasis omgezet in een partnerpensioen op opbouwbasis. Het opgebouwde ouderdomspensioen per 31 december 2018 is verlaagd en uitgeruild naar extra partnerpensioen zodanig dat het partnerpensioen na omzetting 70% van het opgebouwde ouderdomspensioen bedraagt.

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het fonds. Er bestaat geen recht op toeslagen. De premie bevat geen expliciete opslag ten behoeve van het toeslagbeleid. Bovendien wordt door het fonds geen reserve aangehouden om in de toekomst toeslagen te kunnen verlenen. De voorwaardelijke toeslagen worden gefinancierd uit overrendementen.

Ultimo 2019 bedraagt de actuele dekkingsgraad op basis van FTK 97,9 % (31 december 2018: 100,5 %). Deze is hoger dan de beleidsdekkingsgraad van 97,5 % ultimo 2019 (31 december 2018: 104,5%). Het FTK schrijft voor dat er geen toeslag wordt verleend wanneer de beleidsdekkingsgraad lager dan 110% is.

6. Overige schulden en overlopende passiva		
	31-12-2019	31-12-2018
Derivaten met negatieve waarde	25.519	21.927
Verplichtingen uit hoofde van collateral-management	70.010	32.051*
Belastingen en premies sociale verzekeringen	15	297
Waardeoverdrachten	0	344
Te betalen kosten vermogensbeheer	122	178
Te betalen overige kosten	361	443
	96.027	55.240

(*) Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen 2018 aangepast. Dit betreft een verschuiving van Beleggingen voor risico fonds (Vastrentende waarden) naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioenovereenkomst. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het tekort op basis van de strategische beleggingsmix op FTK-grondslagen (in € 1.000) is als volgt:

	31-12-2019	31-12-2018
Technische voorziening	1.126.838	905.177
Buffers:		
S1 Renterisico	39.582	43.723
S2 Risico zakelijke waarden	122.325	99.005
S3 Valutarisico	30.676	20.634
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	44.924	37.329
S6 Verzekeringstechnisch risico	42.072	32.083
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheerrisico	-	-
Diversificatie effect	-100.552	-81.028
Totaal S (vereiste buffers)	179.027	151.746
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)	1.305.865	1.056.923
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)	1.103.698	914.309
Tekort	202.167	142.614

Het fonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van solvabiliteitsrisico. Deze beleidsinstrumenten zijn:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van de te verwachte ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van ALM-studies en jaarlijkse portefeuilleconstructie studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico's (S1 - S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico). De mate waarin de beleggingsportefeuille van het fonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het fonds loopt nader toegelicht.

S1 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente. De strategische afdekking van het renterisico van het fonds is medio december 2019 verlaagd van 50% naar 40% van de nominale verplichtingen op basis van marktrente, met een bandbreedte tussen 35% en 45%. De afdekking vindt over de gehele looptijd van de verplichtingen plaats. Om de afdekking van renterisico te realiseren wordt gebruik gemaakt van euro (staats)obligaties en rentederivaten. Monitoring van de afdekking en effectiviteit van de afdekking vindt dagelijks plaats. Het bestuur ontvangt maand- en kwartaalrapportages.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	31-12-2019		31-12-2018	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Duration vastrentende waarden (voor derivaten)	698.700	10,2	600.184*	10,1
Duration vastrentende waarden (na derivaten)	770.037	16,5	632.536*	16,9
Technische voorziening	1.126.838	24,5	905.177	23,3

(*) Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen 2018 aangepast. Dit betreft een verschuiving van Beleggingen voor risico fonds (Vastrentende waarden) naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

Op balansdatum is de duration van de vastrentende waarden circa 10 jaar, zonder het effect van rentederivaten. Deze is aanzienlijk korter dan de duration van de technische voorziening. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "durationmismatch". Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt. Het fonds is rentederivaten aangegaan, waarmee de duration met 6,3 jaar wordt verlengd. De totale duration van de vastrentende waarden komt hiermee op 16,5 jaar.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	In %	€	In %
Resterende looptijd < 1 jaar	187.457	18,7	149.844	26,4
Resterende looptijd > 1 jaar en 5 jaar	49.470	7,9	33.487	5,9
Resterende looptijd > 5 jaar	461.773	73,4	384.792	67,7
Overig	0	0,0	0	0,0
	698.700	100	568.123	100

S2 Risico zakelijke waarden

Het risico zakelijke waarden is het risico dat de waarde van de beleggingen onderhevig is aan bewegingen in marktprijzen. De mate van bewegelijkheid is het grootst voor aandelen en minder groot voor bijvoorbeeld vastgoed.

Het bestuur kiest bewust voor het lopen van prijs(markt)risico om te kunnen voldoen aan de doelstellingen en toeslagambitie. Het bestuur gaat er vanuit dat meer risicovolle beleggingen op lange termijn waarde toevoegen. De strategische samenstelling van de beleggingsportefeuille en dus het risicoprofiel wordt vastgesteld op basis van een ALM- studie, in combinatie met de andere sturingsinstrumenten van het fonds (premie- en toeslagbeleid). Periodiek wordt getoetst of de uitgangspunten die in deze studie zijn gebruikt nog reëel zijn, danwel bijsturing behoeven. Rondom de strategische normwegingen zijn bandbreedtes vastgesteld. Monitoring van de samenstelling van de portefeuille versus het beleid en de bandbreedtes vindt op weekbasis plaats. Het bestuur ontvangt week-, maand- en kwartaalrapportages.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het fonds het standaardmodel van DNB toe. In dat model wordt een buffer aangehouden voor het risico dat het fonds loopt met vastgoed en aandelen. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardenwijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat.

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	In %	€	In %
Specificatie vastgoed beleggingen naar aard:				
Kantoren	18	0,0	123	0,2
Winkels	25.795	34,9	26.857	36,9
Woningen	46.589	63,1	42.034	57,7
Participaties	573	0,8	2.461	3,4
Overig	901	1,2	1.344	1,8
	73.876	100	72.819	100
Specificatie vastgoed beleggingen naar regio:				
Europa	72.707	98,4	70.929	97,4
Noord-Amerika	55	0,1	334	0,5
Azië - Pacific	213	0,3	212	0,3
Overig	901	1,2	1.345	1,8
	73.876	100	72.819	100

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	In %	€	In %
Specificatie aandelen naar sector:				
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	55.258	17,8	41.391	18,5
Nijverheid en industrie	62.852	20,2	48.849	21,8
Handel	58.091	18,7	40.543	18,1
Gezondheidszorg	32.736	10,5	24.381	10,9
Overige dienstverlening	85.078	27,4	58.079	25,9
Overig	16.738	5,4	10.859	4,8
	310.753	100	224.102	100

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	In %	€	In %
Specificatie aandelen naar regio:				
Europa	48.911	15,7	37.167	16,6
Noord-Amerika	147.431	47,4	103.860	46,3
Zuid-Amerika	7.036	2,3	5.688	2,5
Azië - Pacific	86.749	27,9	62.902	28,1
Overig	20.626	6,6	14.485	6,5
	310.753	100	224.102	100

S3 Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen. Om een zo optimaal mogelijke spreiding aan te houden en te kunnen profiteren van kansen die de verschillende regio's en sectoren bieden, belegt het fonds in de returnportefeuille ook buiten de eurozone. De matchingportefeuille is volledig belegd in euro.

De valuta binnen aandelen ontwikkelde landen en voor emerging market debt (hard currency) worden voor 100% afgedekt. De afdekking vindt plaats binnen de beleggingspools. Het valutarisico voor aandelen opkomende landen en high yield (VS) wordt bewust niet afgedekt.

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2019 circa € 377.964 (2018: € 240.739). Van dit bedrag is een non-euro exposure binnen aandelen ontwikkelde markten € 231.205 volledig afgedekt door middel van valuta derivaten (FX-contracten). Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten nihil (2018: nihil).

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Positie voor afdekking	Valutaderivaten	Nettopositie na afdekking 2019	Netto positie na afdekking 2018
	€	€	€	€
EUR	705.088	229.917	935.005	803.581
HKD	19.774	-2.671	17.103	13.648
CAD	7.944	-8.051	-107	39
AUD	4.984	-5.104	-120	65
CHF	6.589	-5.750	839	2
GBP	11.407	-11.559	-152	324
JPY	19.689	-19.843	-154	-105
USD	250.423	-170.290	80.133	40.923
Overig	57.154	-4.185	52.969	39.448
Totaal	1.083.052	2.464	1.085.516	897.925

S5 Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

European Market Infrastructure Regulation (EMIR) is op initiatief van de Europese Commissie geïmplementeerd om de handel in Over The Counter (OTC) derivaten transparanter en veiliger te maken. EMIR is een Europese verordening, wat betekent dat zij een rechtstreekse werking heeft in de lidstaten van de EU. De AFM houdt samen met DNB toezicht op de naleving van EMIR. Als gevolg van de introductie van de European Market Infrastructure Regulation (EMIR) dienen af te sluiten renteswaps verplicht te worden afgewikkeld door een centrale tegenpartij (in het Engels: central counterparty (CCP)). Voor pensioenfondsen geldt echter een vrijstelling tot augustus 2021.

De eisen van de CCP zijn strenger met betrekking tot onderpand. Zo zal er bij het afsluiten van een swap initieel onderpand (Initial Margin) gestort moeten worden, waar nu pas onderpand gestort hoeft te worden indien een swap een negatieve waarde krijgt. Aanvullend zal cash als onderpand gestort moeten worden indien de swap een negatieve waarde krijgt, de zogenaamde Variation Margin (VM). De eis van de centrale tegenpartij om de Variation Margin in cash te voldoen, verhoogt de behoefte van pensioenfondsen aan direct beschikbare cash, en leidt hiermee tot een stijging van het liquiditeitsrisico dat niet tijdig aan de korte termijn cashverplichting kan worden voldaan.

Het fonds gebruikt rentederivaten voor het afdekken van het renterisico. Het fonds heeft ondanks de genoemde vrijstelling er voor gekozen om te kiezen voor de nieuwe EMIR-wetgeving. De clearingverplichting geldt in eerste instantie uitsluitend voor renteswaps.

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	In %	€	In %
Specificatie vastrentende waarden naar sector:				
Staatsobligaties	359.599	51,5	301.305	50,2
Bedrijfsobligaties	142.947	20,5	113.211	18,9
Hypotheek	152.310	21,8	65.237	10,9
Geldmarktfondsen	35.039	5,0	114.762**	19,1
Overig*	8.805	1,2	5.669	0,9
	698.700	100	600.184	100

(*) Overig betreft voornamelijk nog te ontvangen interestgelden van staats- en bedrijfsobligaties.

(**) Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen 2018 aangepast. Dit betreft een verschuiving van Beleggingen voor risico fonds (Vastrentende waarden) naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	In %	€	In %
Specificatie creditrating klasse:				
AAA	247.015	35,4	214.341	35,7
AA	110.511	15,8	89.060	14,8
A	36.593	5,2	28.210	4,7
BBB	45.714	6,5	33.935	5,7
BB	62.182	8,9	48.195	8,0
Geen rating*	196.685	28,2	186.443**	31,1
	698.700	100	600.184	100

(*) Het saldo betreft voornamelijk beleggingen in hypotheek, geldmarktfondsen en onderpand in contanten aan / vanwege central clearing.

(**) Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen 2018 aangepast. Dit betreft een verschuiving van Beleggingen voor risico fonds (Vastrentende waarden) naar overlopende passiva (Verplichtingen uit hoofde van collateral-management).

S6 Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico kan als volgt worden uitgesplitst in onderstaande deelrisico's.

- Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van Prognosetabel AG2018 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

- Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen (partnerpensioen en/of wezenpensioen) moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

- Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Per 1 januari 2016 zijn de niet gefinancierde nabestaandenpensioenen (partner- en wezenpensioen) en de voortzetting van de pensioenopbouw bij (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid verzekerd bij Zwitserleven (SRLEV N.V.). Het overlijdensrisico voor de actieve deelnemers is herverzekerd in de vorm van eenjarige risicokapitalen. Het arbeidsongeschiktheidsrisico voor de actieve deelnemers is herverzekerd in de vorm van een arbeidsongeschiktheidsrisicokapitaal.

- Toeslagrisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om het pensioen te verhogen (toeslagverlening of indexeren). De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is. Ultimo 2019 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 97,5%. In het kader van FTK is het niet toegestaan om de pensioenen te verhogen.

S7 Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat het fonds niet aan haar betalingsverplichtingen uit hoofde van pensioenuitkeringen, derivatentransacties of uitvoeringskosten kan voldoen. Het beleid is erop gericht dat enerzijds een gedegen cashmanagement proces wordt gevoerd en anderzijds dat de beleggingsportefeuille voornamelijk belegd wordt in liquide en dus snel verhandelbare beleggingen producten. Ten aanzien van mogelijke liquiditeitsbehoefte uit hoofde van derivatentransacties hanteert het fonds strikte richtlijnen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn.

De omvang van liquiditeitsbehoefte uit hoofde van maandelijkse pensioenuitkeringen en betaling van kosten is beperkt. Dit cashmanagement proces wordt maandelijks gemonitord, waarbij afstemming op de premie inkomsten plaatsvindt. Bij de bepaling van het vereist vermogen past het fonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het liquiditeitsrisico vooralsnog op nihil gesteld.

S8 Concentratierisico

Het concentratierisico is het risico dat er een te grote afhankelijkheid bestaat van beleggingen in één bepaald product, land, regio, sector of debiteur. Het beleid is erop gericht een zo groot mogelijke spreiding aan te brengen over landen, regio's, sectoren en debiteuren en het concentratierisico zo goed als mogelijk te reduceren. Binnen de returnportefeuille wordt daarom voornamelijk belegd in beleggingsfondsen. Daarnaast is binnen de LDI portefeuille verdere diversificatie aangebracht door aanpassingen in het mandaat.

Het bestuur accepteert dit risico en weegt doorlopend dit concentratierisico af tegen het risico dat dit deel van de portefeuille de verplichtingen in onvoldoende mate volgen. De matchingportefeuille is er immers op gericht om voor 40% het verloop van de verplichtingen van het fonds te volgen. Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

Op basis van “doorkijk principe” is er een aantal posten die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaken. Dit zijn onder andere staatsobligaties van landen met een hoge rating (Nederland 10% voor een bedrag € 124.767 en Duitsland 9% voor een bedrag € 112.164) en worden gebruikt voor de afdekking van het renterisico. Bij de bepaling van het vereist vermogen past het fonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld. Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie in de activa of verplichtingen en dat er daarom geen buffer voor concentratierisico wordt aangehouden.

S9 Operationeel risico

Het operationele risico is het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. Het bestuur onderkent dat er zowel binnen de bestuurlijke organisatie van het fonds als bij de uitvoering van het pensioen- en vermogensbeheer sprake is van verschillende operationele risico 's.

- **Operationele risico 's uitbestedingsrelaties**

Voorbeelden van operationele risico 's bij uitbestedingsrelaties zijn ontoereikende procedures met betrekking tot de afhandeling van beleggingstransacties of pensioenuitkeringen en het ontbreken van functiescheiding, maar ook IT-risico 's zoals systeemuitval en onvoldoende back-up faciliteiten. Als gevolg van deze operationele risico 's kunnen zich zowel financiële als reputatie schades voordoen.

Het beleid van het fonds is erop gericht om dit risico zo goed als mogelijk te reduceren en te beheersen. Daarnaast stelt het bestuur eisen aan de uitbestedingsrelaties welke zijn vastgelegd in het uitbestedingsbeleid. Er vinden periodieke overleggen plaats met alle uitbestedingsrelaties. Bij de bepaling van het vereist vermogen past het fonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het operationeel risico vooralsnog op nihil gesteld.

- **Systeemrisico**

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

- **Handhavingsrisico (verplichtstelling)**

Het handhavingsrisico is het risico dat werkgevers niet zijn aangesloten bij het fonds, terwijl zij dit volgens de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000 (Wet Bpf 2000) wel verplicht zijn. Er heeft in deze situatie geen premiebetaling plaatsgevonden, terwijl een deelnemer wel aanspraak kan maken bij het fonds op een pensioenuitkering. Het bestuur acht dit een zeer belangrijk risico.

In de Wet Bpf 2000 is vastgelegd dat het georganiseerde bedrijfsleven een verzoek tot verplichtstelling, wijziging of intrekking van die verplichtstelling kan doen. Dit betekent dat cao-partijen een centrale rol spelen bij de totstandkoming van de verplichtstelling; zonder cao-partijen is een verplichtstelling niet mogelijk. Gevolg van de verplichtstelling is onder meer dat werkgevers en werknemers verplicht zijn de statuten en de reglementen van het fonds na te leven. Door verplichtstelling van de deelneming in het fonds wordt deze deelneming voor iedereen gelijkgesteld met een deelneming op grond van een pensioentoezegging.

Werkgevers zijn op grond van het verplichtstellingsbesluit en de Wet Bpf 2000 verplicht om zich uit eigen beweging aan te sluiten bij het fonds wanneer zij werkzaam zijn in de sector die onder het verplichtstellingsbesluit vallen. Er rust op deze werkgevers een zelfstandige onderzoekplicht om de aansluiting te bewerkstelligen en wanneer er onduidelijkheid is behoort de werkgever actief het fonds, te benaderen om duidelijkheid over al dan niet verplichte aansluiting te verkrijgen.

Op grond van de verplichtstelling en de Wet Bpf 2000 is het fonds verplicht om alle mogelijke inspanningen en acties te ondernemen om ervoor te zorgen dat werkgevers en werknemers die onder de reikwijdte van de verplichtstelling van het fonds vallen, ook daadwerkelijk worden aangesloten. De juiste (wettelijke) procedure dient hiervoor te worden gevoerd, inclusief het versturen van premienota 's, het innen van de premies en het desnoods invorderen van deze premies via een dwangbevel.

Het bestuur van het fonds heeft in het jaar 2014 beleid ontwikkeld om ten onrechte niet aangesloten ondernemingen op te sporen ter bescherming van de pensioenaanspraken en pensioenrechten van alle belanghebbenden. De bestuurscommissie CCPC is belast met de uitvoering van dit beleid.

- **Juridisch risico**

Het juridisch risico is het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. Het beleid is erop gericht het juridisch risico zo veel mogelijk te reduceren en te beheersen.

Zo worden alle contracten, overeenkomsten en SLA afspraken getoetst door externe juristen, is er een contractenregister opgesteld en is de monitoring van de naleving van (nieuwe) wet- en regelgeving ook uitbesteed aan diverse uitbestedingspartijen. Er vinden periodieke evaluaties plaats van de contracten en is een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten. Tevens is de klachten- en geschillenregeling ingeregeld. Het bestuursbureau is verantwoordelijk voor het informeren van het bestuur over al deze aspecten.

- **Integriteitsrisico**

Het integriteitsrisico is het risico dat de integriteit het fonds wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van bestuursleden en medewerkers dan wel van de leiding van uitbestedingspartijen, in het kader van weten regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen. Het beleid is erop gericht dit risico zo veel mogelijk te reduceren en eisen te stellen aan bestuursleden en uitbestedingspartijen. Daarnaast heeft het bestuur een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid vastgesteld en geïmplementeerd.

Ter voorkoming van de mogelijke verstremgeling van belangen en van misbruik of oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige informatie is er een gedragscode opgesteld. De gedragscode is van toepassing op iedere verbonden persoon bij het fonds. Het bestuur van het fonds heeft een onafhankelijke compliance officer aangesteld die toezicht houdt op de naleving van de gedragscode. Het integriteitsrisico bij uitbestedingsrelaties wordt meegenomen en besproken in de periodieke gesprekken dan wel bij nieuwe of het verlengen van contracten.

- **Communicatierisico**

Het communicatie risico is het risico dat door onvoldoende, onjuiste of onvolledige communicatie de deelnemer niet goed wordt geïnformeerd. Het bestuur vindt duurzame communicatie naar deelnemers en andere stakeholders van groot belang. Het beleid van het fonds is de laatste jaren aangescherpt. Om de risico 's als gevolg van het gedrag en de verwachtingen van de deelnemers te beheersen is het communicatiebeleid ontwikkeld. De communicatie van het fonds voldoet minimaal aan de eisen van Pensioenwet en pension fund governance. De effectiviteit van de communicatie wordt periodiek getoetst.

S10 Actief beheerrisico

Het actief beheerrisico heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nageleefde portefeuille. De mate van actief beheer is bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de portefeuille vastgestelde benchmark. Wanneer de tracking error groter is dan 1%, dan schrijft het standaardmodel een extra buffer voor. Vanwege het overwegend passieve beheer staat de buffer op nihil.

Verbonden partijen

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. Er neemt een bestuurslid als pensioengerechtigde deel aan de pensioenregeling van het fonds. De medewerkers van het bestuursbureau nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds, op basis van voorwaarden in de pensioenregeling.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Per 31 december 2019 zijn er langlopende contractuele verplichtingen, dit betreft de huurovereenkomst van het kantoorpand waar het bestuursbureau van het fonds is gevestigd met een waarde van € 77.000 (tot 1 juli 2021).

Rechtszaken verplichtstelling

Per 31 december 2019 is een aantal rechtszaken inzake de aansluiting verplichtstelling. Voor meer informatie wordt verwezen naar het bestuursverslag, onderdeel Verplichtstelling (paragraaf 5.2.8) en het onderdeel Toekomstparagraaf (hoofdstuk 11).

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2019 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen. Voor de gevolgen van Coronacrisis (Covid-19) op de financiële positie van het fonds, wordt verwezen naar de Toekomstparagraaf (Hoofdstuk 11) van het bestuursverslag.

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN (x €1.000)

7. Premiebijdragen voor risico fonds (werkgevers en werknemers)		
	2019	2018
Premiebijdragen (werkgevers en werknemers)	40.931	37.084
Periodieke premies Anw-hiaat	319	454
	41.250	37.538
Afschrijving premievordering	-199	38
	41.051	37.576

De mutatie afschrijving premievordering en voorziening dubieuze debiteuren is gesaldeerd weergegeven. Er is per saldo een bedrag van € 199 toegevoegd (2018; vrijgevallen € 38) aan de voorziening dubieuze debiteuren.

Overzicht kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 Pensioenwet		
	2019	2018
Kostendekkende premie	57.908	50.898
Gedempte premie	38.110	35.482
Feitelijke (in rekening gebrachte) premie	41.250	37.538

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur gepubliceerd door DNB). Het fonds hanteert voor de jaarlijkse toetsing van de hoogte van de kostendekkende premie een gedempte kostendekkende premie. Bij het vaststellen van de gedempte kostendekkende premie wordt tot het jaar 2020 uitgegaan van een gemiddelde (vaste) rekenrente van 2,5% (2018: 2,5%). Het percentage 2,5% is gelijk aan het verschil tussen het verwachte nominale fondsrendement van 4,6% per jaar en een aftrek van 2,1%-punt in verband met de indexatieambitie (prijsinflatie) en voor prudentie.

De feitelijke premie in 2019 bedraagt 22,2% van de som van de pensioengrondslagen. De feitelijke premie is in 2019 hoger dan de gedempte premie. De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.

Samenstelling kostendekkende premie		
	2019	2018
Actuarieel benodigde koopsom	47.983	42.096
Opslag voor uitvoeringskosten	1.864	1.646
Solvabiliteitsopslag	8.061	7.156
	57.908	50.898

Samenstelling gedempte premie		
	2019	2018
Actuarieel benodigde koopsom	20.741	20.092
Opslag voor uitvoeringskosten	1.864	1.646
Solvabiliteitsopslag	3.485	3.416
Voorwaardelijke onderdelen	12.020	10.328
	38.110	35.482

8. Beleggingsresultaten voor risico fonds

	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten vermogensbeheer	Totaal
2019	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	2.601	1.829	-53	4.377
Aandelen	4.668	52.150	-222	56.596
Vastrentende waarden	6.727	47.199	-448	53.478
Derivaten	4.406	38.944	-50	43.300
Overige beleggingen	191	1	-1	191
Totaal	18.593	140.123	-774	157.942
2018	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	2.488	4.530	-75	6.943
Aandelen	4.093	-25.719	-231	-21.856
Vastrentende waarden	6.716	5.165	-585	11.296
Derivaten	4.194	5.438	-33	9.599
Overige beleggingen	-96	-9	-1	-105
Totaal	17.395	-10.595	-924	5.876

De directe kosten van vermogensbeheer zijn de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis heeft betaald en bedragen in 2019 € 774 (2018: € 924). Deze kosten zijn exclusief de indirecte beleggingskosten, zoals transactiekosten. Transactiekosten zijn de kosten die gemaakt moeten worden om een (beleggings)transactie tot stand te brengen en uit te voeren. Transactiekosten vormen een lastige categorie, omdat de kosten vaak zijn verborgen vanwege het feit dat ze impliciet onderdeel zijn van een zogenaamde nettoprijs die bij een transactie is overeengekomen. Deze zijn opgenomen onder het indirect beleggingsresultaat. De totale beleggingskosten (directe kosten vermogensbeheer en indirecte beleggingskosten) bedragen over 2019 € 2.769 (2018: € 2.553).

In de indirecte beleggingsopbrengsten zijn de indirecte kosten opgenomen die via de beleggingsfondsen rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn verdisconteerd in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. De indirecte beleggingskosten bedroegen in totaal € 1.995 (2018: € 1.629).

9. Overige baten		
	2019	2018
Saldo RC's herverzekering	-	1.198
Overige baten	186	230
	186	1.428

De overige baten zijn een winstdeling van de herverzekeraar voor de jaren 2017 en 2018 van € 164.000, de mutatie van de vakantiedagen over het jaar 2019 € 12.000 en overige baten € 10.000.

10. Pensioenuitkeringen		
	2019	2018
Ouderdompensioen	8.538	8.124
Partnerpensioen	2.940	2.813
Wezenpensioen	89	80
Arbeidsongeschiktheid	331	346
Afkopen regulier	420	353
	12.318	11.716

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 484,09 (2018: € 474,11) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

11. Pensioenuitvoeringskosten		
	2019	2018
Actuariskosten	105	55
Accountantskosten	47	55
Contributies en bijdragen	91	87
Kosten bestuursbureau	1.275	1.184
Pensioencommunicatie	66	13
Bestuurskosten	264	248
Juridische kosten/verplichtstelling/governance	158	119
Kantoorkosten	176	193
	2.182	1.953
Honoraria accountant		
Controle van de jaarrekening	47	55
Andere niet-controle diensten	-	-
	47	55

Toelichting

De kosten van de accountant voor het controle van de jaarrekening 2019 zijn € 61.710. Verder zijn kosten in rekening gebracht voor het voorgaande boekjaar en voor de wijziging van accountant ad € 4.949. Van deze kosten wordt € 20.000 doorbelast aan de vermogensbeheerkosten.

Bezoldiging personeelsleden bestuursbureau

De kosten bestuursbureau bestaan onder meer uit € 584.522 (2018: € 564.951) aan lonen, € 91.956 (2018: € 86.215) aan sociale lasten en € 66.053 (2018: € 86.040) aan pensioenpremies van medewerkers die bij het fonds in dienst zijn.

Personeelsleden

Bij het fonds zijn 10 medewerkers (8,9 FTE) (2018: 8,7 FTE) in dienst.

Bezoldiging bestuurders

De betalingen aan bestuurders betreffen de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten, en overige bestuurskosten en bedragen in 2019: € 240.690 (2018: € 200.920). Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

12. Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

	2019	2018
Pensioenopbouw	47.295	40.205
Rentetoevoeging	-2.171	-2.225
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten	-11.409	-11.119
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	2.061	-282
Wijziging marktrente	185.952	46.178
Wijziging actuariële uitgangspunten	-3.418	-10.871
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	3.351	3.888
	221.661	65.774

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale aanspraken op ouderdompensioen en nabestaandenpensioen (partnerpensioen en wezenpensioen). Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -0,235% (2018: -0,260%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2019. Aangezien de éénjaarsrente negatief is, is hier in feite geen sprake van een toevoeging maar van een onttrekking.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariële berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariële berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Betreft het resultaat als gevolg van de aanpassing van de berekeningsmethode van het latente partnerpensioen pensioengerechtigden en de aanpassing pensioenrichtleeftijd naar 67 jaar en 1 maand.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

Onder de overige mutaties worden de mutaties van de voorziening verantwoord die niet onder één van de andere categorieën kunnen worden verantwoord.

Mutatie overige technische voorzieningen

	2019	2018
Mutatie spaarfonds gemoedsbezwaarden	15	10
	15	10

13. Saldo overdracht van pensioenaanspraken (waardeoverdracht)		
	2019	2018
Inkomende waardeoverdrachten	4.166	3.534
Uitgaande waardeoverdrachten	-2.089	-4.049
	2.077	-516

De toevoeging aan de technische voorziening uit hoofde van de overgenomen pensioenverplichtingen (inkomende waardeoverdrachten) bedraagt € 4.586 (2018: € 3.385). Het resultaat op de overgenomen pensioenverplichtingen bedraagt in 2019 € -420 (2018: 149). De afname van de technische voorziening uit hoofde van de overgedragen pensioenverplichtingen (uitgaande waardeoverdrachten) bedraagt € 2.525 (2018: € 3.667). Het resultaat op de overgedragen pensioenverplichtingen bedraagt in 2019 € 436 (2018: € -382).

14. Herverzekeringen		
	2019	2018
Premies uit hoofde van herverzekering	1.756	2.422
Totaal premies	1.756	2.422
Uitkeringen uit hoofde van herverzekering	-552	-706
Uitkeringen van risicokapitaal bij overlijden	-2.616	-2.789
Mutatie herverzekering	405	-273
Overig	-1.805	-
Totaal uitkeringen	-4.568	-3.767
	-2.812	-1.345

Met ingang van 1 januari 2016 zijn de niet gefinancierde nabestaanden- en het arbeidsongeschiktheidsrisico uit hoofde van de basispensioenregeling herverzekerd bij Zwitserleven. Aan het einde van de looptijd van het contract op 31 december 2018 vindt na 24 maanden een winstdeling plaats. Het contract is per 1 januari 2019 voor een periode van drie jaar verlengd.

15. Overige lasten		
	2019	2018
Diverse kosten herverzekering oude jaren	161	-
Nabetaling spaartegoed gemoedsbezwaarden	3	3
Overige lasten	-	44
	164	47

Toelichting diverse kosten herverzekering oude jaren

De diverse kosten herverzekering oude jaren betreft de nagefactuurde bedragen door de herverzekeraar voor administratie en stoplossdekking voor de jaren 2017 en 2018. Deze kosten zijn eerder niet verantwoord onder premies uit hoofde van herverzekering.

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de abtn. Het voorstel resultaatbestemming 2019 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting bedrijfstakpensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen heeft de jaarrekening 2019 vastgesteld op 12 juni 2020.

Breda, 12 juni 2020

Namens het bestuur,

G. Alferink
Voorzitter

C. Lonsain
Vicevoorzitter

ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen te Breda is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 5.500.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 276.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendeckende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen), 132 (vereist eigen vermogen) en 133 (dekking door waarden).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amstelveen, 12 juni 2020

drs. H. Zaghdoudi AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de raad van toezicht en het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Handel in Bouwmaterialen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Handel in Bouwmaterialen te Breda gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Handel in Bouwmaterialen op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Handel in Bouwmaterialen (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 5,5 miljoen.
Toegepaste benchmark	0,5% van het pensioenvermogen per 31 december 2019, zijnde het totaal van de technische voorziening en stichtingskapitaal en reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij hanteren hierbij een bandbreedte van 0,5 tot 1,0%. Voor het bepalen van het percentage binnen deze bandbreedte hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien de stichting zich in een situatie van dekkingstekort bevindt hebben wij een percentage van 0,5% gehanteerd.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 276 duizend rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	<p>De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.</p> <p>De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in de toelichting op de balans onder 4. 'Stichtingskapitaal en reserves.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids) dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.</p>
Onze controleaanpak	<p>Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2019 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerende actaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuaireel rapport van de certificerende actaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.</p> <p>Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maand-dekkingsgraden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Voor 2019 zijn geen key items geïdentificeerd. • Daarnaast heeft de certificerende actaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de technische voorzieningen voor risico fonds zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerende actaris. <p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019.</p>
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019.
Waardering en toelichting van beleggingen voor risico fonds zonder genoteerde marktprijzen	
Risico	<p>De beleggingen voor risico fonds zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een deel van de beleggingen voor risico fonds is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen waarvan de waarde wordt afgeleid van marktnoteringen of worden gewaardeerd op basis van een andere geschikte methode.</p> <p>De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij beleggingen waarvan de waarde wordt afgeleid van marktnoteringen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit met name de posities in derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen kennen eveneens inherente waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers. Dit betreft met name de participaties in vastgoedbeleggingsfondsen en hypotheeklen.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen voor risico pensioenfonds beschreven in de paragraaf 'specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting op de balans onder 1. 'Beleggingen voor risico fonds'.</p>

Risico (vervolg)	<p>Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2019 per saldo € 71 miljoen is belegd in derivaten, € 73 miljoen in niet-(beurs)genoteerde participaties vastgoedbeleggingsfondsen en € 65 miljoen in hypotheke.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen voor risico fonds zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in niet-beursgenoteerde aandelenbeleggingsfondsen en obligatiebeleggingsfondsen veelal genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen hetgeen de schattingsonzekerheid verlaagt.</p>
Onze controleaanpak	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen voor risico fonds per 31 december 2019.</p> <ul style="list-style-type: none"> De waardering van belangen in open-end beleggingsfondsen hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Wij hebben vastgesteld voor deze beleggingen dat er sprake is van een actieve markt. Voor open-end beleggingsfondsen is er sprake van een actieve markt als de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uitreding tot het fonds door beleggers. Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen en voor open-end beleggingsfondsen waarvoor wij niet zelfstandig kunnen vaststellen dat er sprake is van een actieve markt, hebben wij de aansluiting vastgesteld met gecontroleerde jaarrekeningen 2019 voor zover beschikbaar, anders met de meest recente rapportages van deze fondsen, waarbij wij de uitkomsten van backtesting procedures (met de laatst gecontroleerde jaarrekeningen) en performance analyses hebben onderzocht. Aanvullend hebben wij vastgesteld of de gehanteerde waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten in de jaarrekeningen van deze beleggingsfondsen aansluiten op de grondslagen van de stichting. Voor de waardering van derivaten zijn de interne beheersmaatregelen van het waarderingsproces onderzocht. Daarnaast zijn de betreffende waarderingsmodellen getoetst en is voor een selectie van derivaten de waardering en de daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst op basis van inputvariabelen en marktgegevens. Deze waarderingsmodellen hebben wij, waar nodig geacht, mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van eigen waarderingspecialisten gecontroleerd. <p>Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen voor risico fonds onderzocht.</p>
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen voor risico fonds zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2019 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.</p>
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen voor risico fonds	
Risico	<p>De technische voorzieningen, waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds, betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting (leeftijdsafhankelijke factoren). Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in de paragraaf 'specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting op de balans onder 5. 'Technische voorzieningen voor risico fonds' en in de toelichting op de staat van baten en lasten onder 12. 'Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichtingen blijkt dat twee (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door de aanpassing van de berekeningsmethode van het latente partnerpensioen en de aanpassing pensioenrichtleeftijd naar 67 jaar en 1 maand. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds hierdoor € 3,4 miljoen lager uitgekomen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen voor risico fonds niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.</p>
Onze controleaanpak	<p>Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerende actuaire van de stichting. De certificerende actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerende actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerende actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2019. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.</p>

Onze controleaanpak (vervolg)	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2019. Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerende actuaire. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij een eigen actuariële specialist betrokken en specifiek de uitkomsten van de door de stichting uitgevoerde analyses op de ervaringssterfte en kostenopslag beoordeeld.</p> <p>Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen voor risico fonds onderzocht.</p>
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2019 of de toelichting van de technische voorzieningen voor risico fonds.</p>

Benadrukking van de gevolgen van de Corona-uitbraak voor het pensioenfonds

De ontwikkelingen rondom het Corona (Covid-19) virus hebben grote invloed op de gezondheid van mensen en onze samenleving en daarbij ook op de operationele en financiële prestaties van organisaties en de beoordeling van de mogelijkheid om de continuïteit te handhaven. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt. De situatie verandert van dag tot dag. Ook Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen heeft te maken met de gevolgen zoals uiteen zijn gezet in het bestuursverslag onder 'toekomstparagraaf' (hoofdstuk 11) en in de toelichting op de jaarrekening onder 'gebeurtenissen na balansdatum'. Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Het bestuursverslag, bestaande uit het verslag over het boekjaar, organisatie, goed pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance), Integraal risicomanagement, financieel beleid, beleggingen, actuariële paragraaf en toekomstparagraaf;
- De overige gegevens;
- het voorwoord, de kerngegevens Bpf HiBiN, Karakteristieken en pensioenregeling, oordeel verantwoordingsorgaan en bevindingen raad van toezicht en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 12 juni 2020

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. J. Slager RA

BIJLAGE 1: NEVENFUNCTIES BESTUURSLEDEN

In onderstaande tabel worden de nevenfuncties van de bestuursleden per 31 december 2019 weergegeven.

Bestuurslid	Nevenfunctie
De heer H.J.J. Schoon	<ul style="list-style-type: none"> • Docent Haagse Hogeschool (2 dagen per week) • Schogad beheer BV (privé beleggings BV)
De heer C. Lonsain	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurslid Pensioenfonds Wonen • Bestuurslid Pensioenfonds Particuliere Beveiliging • Bestuurslid Pensioenfonds Nederlandse Groothandel • Bestuurslid Pensioenfonds Agrarische en Voedselvoorzieningshandel
De heer G. Alferink	<ul style="list-style-type: none"> • Notaris, Heuvelrug Notarissen • Voorzitter KNB Ring Midden-Nederland
De heer M.J.J. Vaes	<ul style="list-style-type: none"> • Penningmeester Senior business Sociëteit, 's-Hertogenbosch • Penningmeester Vughtse Wooncoöperatie Habitat U.A. • Penningmeester Vughtse WoonPenningmeester Vughtse Wooncoöperatie Habitat U.A.
De heer M.P. Vijver	<ul style="list-style-type: none"> • Strategisch adviseur The Index People (TIP) • Zelfstandig adviseur professionele beleggers via Pangea Ultima B.V. • Docent bij Swalef Pensioenacademie
De heer G.F. Vermeulen	<ul style="list-style-type: none"> • Directeur Orfin Advies BV • Bestuurslid Pensioenfonds Horeca & Catering • Bestuurslid OPF Koninklijke Cosun • Bestuurslid SPR
De heer J. Warbroek	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurder FNV

BIJLAGE 2: CHECKLIST CODE PENSIOENFONDSEN 2019

Normen Code Pensioenfondsen 2018

v = voldoet aan Code

x = voldoet niet of gedeeltelijk aan Code. Wordt toegelicht in het jaarverslag.

n.v.t. = niet van toepassing. Het fonds heeft geen belanghebbendenorgaan.

Check ultimo 2019

Thema 1. Vertrouwen maken

1. Het bestuur voert de regeling naar beste vermogen uit, in een evenwichtige afweging van belangen, en heeft hiervoor de eindverantwoordelijkheid.	v
2. Het bestuur is verantwoordelijk en zorgt voor de uitvoering van de pensioenregeling. Het heeft een visie op die uitvoering, stelt eisen waaraan deze moet voldoen en bepaalt welk kostenniveau aanvaardbaar is.	v
3. Het bestuur stelt een missie, visie en strategie op. Ook zorgt het voor een heldere en gedocumenteerde beleids- en verantwoordingscyclus. Daarnaast toetst het bestuur periodiek de effectiviteit van zijn beleid en stuurt zo nodig bij.	v
4. Bij alle besluiten legt het bestuur duidelijk vast op grond van welke overwegingen het besluit is genomen.	v
5. Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	v
6. Het bestuur houdt rekening met de verplichtingen die het fonds is aangegaan en draagt daarbij zorg voor optimaal rendement binnen een aanvaardbaar risico.	v
7. Het bestuur zorgt ervoor dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen.	v
8. Het bestuur bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is. Ook zorgt het ervoor dat het integrale risicomanagement adequaat georganiseerd is.	v
9. Het bestuur zorgt voor een noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen. Toelichting:	v

Thema 2. Verantwoordelijkheid nemen

10. Het bestuur zorgt voor een heldere en expliciete taak- en rolverdeling tussen bestuur en uitvoering. Hierbij horen passende sturings- en controlemechanismen.	v
11. Bij uitbesteding van taken neemt het bestuur in de overeenkomst met de dienstverlener adequate maatregelen op voor als de dienstverlener of een door hem ingeschakelde derde onvoldoende presteert, de overeenkomst niet naleeft, schade veroorzaakt door handelen of nalaten.	v
12. Het bestuur zorgt dat het zicht heeft op de keten van uitbesteding.	v
13. Het bestuur zorgt ervoor dat het beloningsbeleid van partijen aan wie taken worden uitbesteed, niet aanmoedigt om meer risico's te nemen dan voor het fonds aanvaardbaar is. Om dit te bereiken maakt het bestuur dit onderdeel van de contractafspraken bij het sluiten of verlengen van de uitbestedingsovereenkomst of – indien van toepassing – via zijn aandeelhouderspositie.	v
14. Het bestuur evalueert jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering en de gemaakte kosten kritisch en spreekt een dienstverlener aan als deze de afspraken niet of onvoldoende nakomt.	v

Thema 3. Integer handelen

15. Het bestuur legt de gewenste cultuur vast en stelt een interne gedragscode op.	v
16. De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebeleidsbepalers ondertekenen de interne gedragscode van het fonds en een jaarlijkse nalevingsverklaring, en zij gedragen zich daarnaar.	v
17. Alle nevenfuncties worden gemeld aan de compliance officer.	v
18. Tegenstrijdige belangen of reputatierisico's worden gemeld. De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebeleidsbepalers vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstrengeling. Zij laten zich op hun functioneren toetsen.	v

19. Het lidmaatschap van een orgaan is niet verenigbaar met dat van een ander orgaan binnen het fonds of van de visitatiecommissie.	v
20. Het bestuur zorgt dat onregelmatigheden kunnen worden gemeld en dat betrokkenen weten hoe en bij wie.	v
21. De organisatie kent een klokkenluidersregeling en bevordert dat ook externe dienstverleners een klokkenluidersregeling hebben. De organisatie zorgt ervoor dat men weet hoe en bij wie kan worden gemeld.	v
22. Het bestuur kent de relevante wet- en regelgeving en interne regels, weet hoe het fonds daar invulling aan geeft en bewaakt de naleving (compliance).	v

Thema 4. Kwaliteit nastreven

23. Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor zijn functioneren. De voorzitter is eerste aanspreekpunt; hij/zij is als eerste verantwoordelijk voor zorgvuldige besluitvorming en procedures.	v
24. Het bestuur waarborgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.	v
25. Ieder bestuurslid heeft stemrecht.	v
26. Het bestuur zorgt voor permanente educatie van zijn leden.	v
27. Het bestuur staat open voor kritiek en leert van fouten.	v
28. Het eigen functioneren is voor het bestuur en voor het intern toezicht een continu aandachtspunt. Het bestuur en het intern toezicht evalueren in elk geval jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betrekken het bestuur en het intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.	v
29. Het eigen functioneren is voor het BO een continu aandachtspunt. Het BO evalueert in elk geval jaarlijks het functioneren van het eigen orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betreft het BO één keer in de drie jaar een onafhankelijk derde partij.	n.v.t.
30. Het eigen functioneren is voor het VO een continu aandachtspunt. Het VO evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan.	v

Thema 5. Zorgvuldig benoemen

31. De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	v
32. Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Daarbij houdt het rekening met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur toetst de geschiktheid van bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap.	v
33. In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	v
34. De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.	v
35. Het bestuur, het BO en het intern toezicht houden bij het opstellen van de profielschets rekening met het diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening mee bij het opstellen van de competentievisie.	v
36. Het bestuur, het VO of het BO en de raad van toezicht leggen bij de vacature de eisen voor de vacante functie vast. Hierbij wordt rekening gehouden met de in de normen 31, 32 en 33 opgenomen eisen.	v
37. Bij de vervulling van een vacature wordt actief gezocht (en/of actief opgeroepen om te zoeken) naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Het bestuur neemt hierover tijdig contact op met degenen die betrokken zijn bij het voordragen of de verkiezing van kandidaten.	v
38. Het bestuur en het BO toetsen voorgedragen kandidaten mede aan de hand van de diversiteits- doelstellingen. Het VO bevordert dat in de procedure de competentievisie wordt meegenomen, inclusief de diversiteitsdoelstellingen.	v
39. Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan. Een lid van het verantwoordingsorgaan wordt benoemd door het bestuur en ontslagen door het verantwoordingsorgaan zelf. In uitzonderlijke situaties kan het bestuur in overleg met het intern toezicht een lid ontslaan.	v
40. Het bestuur zorgt dat de statuten een schorsingsprocedure kennen.	v

Thema 6. Gepast belonen

41. Het pensioenfonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het pensioenfonds. Ook is het beleid passend gelet op de bedrijfstak, onderneming of beroepsgroep waarvoor het fonds de pensioenregeling uitvoert.	v
---	---

42. De beloningen staan in redelijke verhouding tot verantwoordelijkheid, functie-eisen en tijdsbeslag	v
43. Het bestuur is terughoudend als het gaat om prestatie-gerelateerde beloningen. Prestatie-gerelateerde beloningen zijn niet hoger dan 20 procent van de vaste beloning. Ze zijn niet gerelateerd aan de financiële resultaten van het fonds.	v
44. Het bestuur voorkomt dat door een te hoge beloning van de leden van het intern toezicht, een financieel belang een kritische opstelling in de weg staat.	v
45. Bij tussentijds ontslag van een bestuurslid zonder arbeidsovereenkomst of van een lid van het intern toezicht verstrekt het bestuur geen transitie- of ontslagvergoeding. Bij ontslag van een (andere) medebeleidsbepaler moet een eventuele transitie- of ontslagvergoeding passend zijn gelet op de functie en de ontslagreden.	v
Thema 7. Toezicht houden en inspraak waarborgen	
46. Intern toezicht draagt bij aan effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan beheerste en integere bedrijfsvoering.	v
47. Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	v
48. Leden van het intern toezicht zijn betrokken bij het pensioenfonds en moeten zich zodanig onafhankelijk opstellen dat belangentegenstellingen worden voorkomen. Ze hebben daarbij het vermogen en de durf om zich kritisch op te stellen richting het bestuur.	v
49. De raad van toezicht stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur.	v
50. Het bestuur weegt de aanbevelingen van raad van toezicht of visitatiecommissie zorgvuldig en motiveert afwijkingen.	v
51. Het BO voert zijn taak uit als 'goed huisvader' (m/v) voor alle belanghebbenden.	n.v.t.
52. Het BO zorgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen functioneren.	n.v.t.
53. Het BO bewaakt of het bestuur de uitvoeringsovereenkomst of het uitvoeringsreglement en het pensioenreglement juist uitvoert. Ook bewaakt het BO of het bestuur de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden evenwichtig afweegt.	n.v.t.
54. Het BO onderneemt actie als het van oordeel is dat het bestuur niet naar behoren functioneert.	n.v.t.
55. Het bestuur gaat een dialoog aan met het VO dan wel het BO bij het afleggen van verantwoording.	v
56. Het bestuur draagt de accountant of actuaris die controle uitvoert in beginsel geen andere werkzaamheden op dan controle. Geeft het bestuur wel een andere opdracht, dan vraagt dit zorgvuldige afweging en een afzonderlijke opdrachtformulering.	v
57. Het bestuur beoordeelt vierjaarlijks het functioneren van de accountant en de actuaris en stelt het intern toezicht en VO of BO van de uitkomst op de hoogte.	v
Thema 8. Transparantie bevorderen	
58. Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	v
59. Het bestuur geeft inzicht in het beleid, de besluitvormingsprocedures, de besluiten en de realisatie van het beleid.	v
60. Het bestuur vervult zijn taak op een transparante (open en toegankelijke) manier. Dat zorgt ervoor dat belanghebbenden inzicht kunnen krijgen in de informatie, overwegingen en argumenten die ten grondslag liggen aan besluiten en handelingen.	v
61. Het bestuur legt gemotiveerd vast voor welke wijze van uitvoering is gekozen. Deze informatie is beschikbaar voor de belanghebbenden.	v
62. Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	v
63. Het bestuur stelt beleid vast rond transparantie en communicatie. Het bestuur evalueert dit beleid periodiek en in ieder geval eens per drie jaar.	v
64. Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	v
65. Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	v

BIJLAGE 3: ADVIES- EN GOEDKEURINGS-RECHTEN VERANTWOORDINGSORGAAN EN RAAD VAN TOEZICHT

Onderwerpen onderhevig aan advies of goedkeuring	Verantwoordingsorgaan	Raad van toezicht
Beletten benoeming kandidaat bestuur bij niet voldoen aan functieprofiel	--	Recht
Liquidatie, fusie, splitsing, collectieve waardeoverdracht	Advies	Goedkeuring
Omzetten andere rechtsvorm	--	Goedkeuring
Jaarverslag, jaarrekening	--	Goedkeuring
Profielschets bestuurder Melden disfunctioneren bestuurder Vorm, inrichting intern toezicht Profielchets Lid RvT Beloningsbeleid Ontslaan bestuur bij disfunctioneren Feitelijke premie	-- Advies na melding Advies Advies Advies -- Advies	Goedkeuring Melding -- Vaststellen Goedkeuring Recht --
Communicatiebeleid Klachten- en geschillenprocedure Uitvoeringsovereenkomst Benaming en ontslag RvT	Advies Advies Advies Advies	-- -- -- --

BIJLAGE 4: BEGRIPPENLIJST/MOEILIJKE WOORDEN

Abtn (actuariële en bedrijfstechnische nota)

Een door de wet voorgeschreven nota waarin de hoofdlijnen van de pensioenregeling(en), de financiële opzet, actuariële grondslagen, de sturingsmiddelen, het toeslagbeleid(indexatie) en het beleggingsbeleid en de organisatorische opzet van het pensioenfonds zijn beschreven.

Aandelenrisico

Een door de wet voorgeschreven nota waarin de hoofdlijnen van de pensioenregeling(en), de financiële opzet, actuariële grondslagen, de sturingsmiddelen, het toeslagbeleid(indexatie) en het beleggingsbeleid en de organisatorische opzet van het pensioenfonds zijn beschreven.

Fondsbeleid

Het aandelenrisico wordt in principe, gelet op het ambitieniveau van het fonds, niet afgedekt omdat het fonds ervan uitgaat dat aandelen op langere termijn waarde toevoegen. De strategische omvang van het belang in aandelen in de rendementsportefeuille wordt bepaald door lange termijn ALM analyses.

Bpf HiBiN belegt voor zo'n 50% in risicovolle zakelijke waarden, onderverdeelt in aandelen, specialties (zoals bedrijfsobligaties en obligaties opkomende markten) en alternaties (zoals vastgoed en hypotheek). De verdeling naar regio en sectoren loopt in de pas met de gemiddelde waarden van vergelijkbare portefeuilles (de zogenaamde benchmark), met een lichte overweging (dat wil zeggen meer dan het gemiddelde) in financiële instellingen.

Activakant

De linkerkant van de balans, waarop de bezittingen van het fonds staan. Aan de rechterkant, de passivakant, staat hoe deze middelen gefinancierd zijn.

AG (Koninklijk Actuarieel Genootschap) prognosetafel 2018

Prognosetafel (sterftetafel) is afgeleid uit sterftetabellen die aangeven hoeveel personen na x jaar in leven zijn vanuit een standaard aantal 0-jarigen. De naam van de tafel geeft aan over welk waarnemingstijdvak de gegevens zijn verkregen.

ALM-analyses

ALM, of Asset Liability Management, kan een pensioenfonds helpen bij het kiezen van de beleggingsmix, de wijze van financieren van de pensioenregeling en/of het financieren van toeslagen.

ALM-studie

Onder een ALM-studie verstaan we het bestuderen respectievelijk afstemmen van de verplichtingen en de beleggingen van een pensioenfonds. Op de resultaten van deze studie wordt het beleggingsbeleid gebaseerd.

Een ALM-studie kent de volgende aspecten:

- het in kaart brengen van de financiële stromen;
- de simulatie van toekomstige financiële posities;
- de samenhang met de economische omgeving;
- de vergelijking van beleidsvarianten.

Beleidsdekkingsgraad

Pensioenfonds zijn sinds de wijziging van het FTK per 1 januari 2015 verplicht een beleidsdekkingsgraad te gebruiken. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over 12 maanden.

De beleidsdekkingsgraad is voor de besluitvorming door het bestuur over toeslagen en kortingen en de rapportage van belang. De beleidsdekkingsgraad is stabiel dan de niet-gemiddelde dekkingsgraad. Er wordt daardoor minder op dagkoersen gestuurd.

Cao-partijen

Werkgeversorganisaties en werknemersorganisaties (vakbonden) waarvan de vertegenwoordigers namens de eigen achterban de onderhandelingen over een collectieve arbeidsovereenkomst (cao) voeren; partij in een cao-overleg.

Countervailing power

Countervailing power is het kunnen bieden van tegenwicht door kennis, inzicht en professionaliteit.

Dekkingsgraad (actueel)

De verhouding tussen enerzijds het aanwezige vermogen en anderzijds de contante waarde van de pensioenaanspraken en -rechten (de pensioenverplichtingen).

Fonds specifieke risico's

Inflatie risico, valutarisico, liquiditeitsrisico. Deze risico's worden achtereenvolgens nader toegelicht. Hierbij wordt eerst een algemene definitie van het risico gegeven, waarna het fondsbeleid en de beheersmaatregelen voor het betreffende risico worden toegelicht.

Franchise

Bij een pensioenregeling is de franchise dat deel van het salaris waarover geen pensioen wordt opgebouwd. Dit bedrag (de franchise) wordt van het salaris afgetrokken voordat de pensioenpremie berekend wordt. Er wordt alleen premie betaald en pensioen opgebouwd over het deel van het salaris dat boven de franchise ligt.

Gedempte kostendekkende premie

De kostendekkende premie is de premie die nodig is voor een adequate prijsstelling. Hiermee wordt voorkomen dat een pensioenfonds op voorhand te maken krijgt met tekorten. De kostendekkende premie mag worden gedempt (verlaagd) op basis van een gemiddelde rente of rendement uit het verleden of het te verwachten rendement voor de toekomst.

Governance aspecten

Waarborgen van samenhang en transparantie in het bestuur en toezicht van een organisatie, met het oog op een efficiënte en effectieve realisatie van beleidsdoelstellingen.

Herstelplan

Plan van aanpak waarin het pensioenfonds laat zien welke maatregelen het neemt om de dekkingsgraad te verbeteren. Het herstelplan bevat maatregelen om binnen de gekozen hersteltermijn weer te beschikken over het strategisch vereist eigen vermogen.

Indexatie (toeslagverlening)

Prijzen en lonen stijgen in de loop der jaren. Daarom probeert Pensioenfonds HiBiN de opgebouwde en ingegane pensioenen ook jaarlijks te laten stijgen. Dit gebeurt door het verlenen van een zogeheten 'toeslag' of 'indexatie'. Indexatie is dus belangrijk om de koopkracht van het pensioen op peil te houden. Dat geldt voor ingegane pensioenen maar net zo goed voor het pensioen in de opbouwfase. Helaas kan indexatie lang niet altijd plaatsvinden.

IORP II-richtlijn

De Institutions for Occupational Retirement Provision (IORP II-richtlijn) is een breed opgezette richtlijn die in de Nederlandse wetgeving geregeld moet worden. De richtlijn gaat over waardeoverdracht

Inkooppremie voor de pensioenaanspraken

Dit is de actuariële benodigde premie voor de inkoop van nieuwe pensioenverplichtingen (onderdeel van de kostendekkende premie).

Matching portefeuille

Wanneer een pensioenfonds aan zijn verplichtingen moet voldoen (pensioenen uitbetalen), dienen daarvoor op tijd de beschikbare middelen vrij te komen. Het afstemmen van de beleggingen op de pensioenverplichtingen noemt men 'matching'. De bijbehorende beleggingsportefeuille noemt men 'matching portefeuille'.

Niet liquide

Moeilijk te verkopen (lastig verhandelbaar) ook wel illiquide genoemd.

Passivakant: Zie activakant

Pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen, dus de toegezegde pensioenen, moeten contant gemaakt worden, zegt de formule. Alleen op deze manier kunnen we de verhouding berekenen tussen het belegd vermogen, wat er nu in het fonds zit, en de toezeggingen. Wat is nu precies contant maken?

Een rekenvoorbeeld

Stel de rente is 4% en wij moet u over één jaar € 1.040 pensioen betalen. Dan moet het pensioenfonds nu € 1.000 in kas hebben, dat is dus de contante waarde bij één jaar en 4% rente. Immers, door de 4% rente is de € 1.000 na één jaar

met € 40 aangegroeid. Voor alle afzonderlijke pensioenen binnen Bpf HiBiN berekenen wij dan ook de contante waarde.

Uitgaande van een vaste pensioenuitkering wordt de invloed van de rente op de pensioenverplichting duidelijk door deze te vergelijken met een spaarrekening. Wie jaarlijks € 1.000 rente wil ontvangen hoeft bij een rente van 5% maar € 20.000 spaarsaldo aan te houden. Daalt de rente naar 2%, dan moet hij € 50.000 spaarsaldo aanhouden.

Performancetoets

Het gemiddelde van door een bedrijfstakpensioenfonds behaalde beleggingsresultaten, gemeten over een langere periode. De performancetoets wordt bepaald door de som van opeenvolgende jaarlijkse Z-scores, gedeeld door de wortel van het aantal jaren.

Rebalancing

Stel: een pensioenfonds is ooit gestart met een belegging voor 50% in aandelen en voor 50% in obligaties. Doordat de aandelenkoersen flink zijn gestegen, is de verhouding ondertussen 70% aandelen tegen 30% obligaties geworden. Rebalancing is het weer in evenwicht brengen van de beleggingen, omdat het risicoprofiel door de scheve groei niet meer in overeenstemming is met de doelstellingen.

Reële dekkingsgraad

Vanaf 2015 dient het fonds de reële dekkingsgraad te melden aan DNB. Deze reële dekkingsgraad is als volgt gedefinieerd: de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de benodigde beleidsdekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening kan plaatsvinden. Hierbij dient gerekend te worden met een prijsindexcijfer zoals voorgeschreven in het Besluit FTK en gepubliceerd door DNB.

Rente afdekking (afdekking renterisico)

Een pensioenfonds belegt om nu en straks alle pensioenen uit te kunnen betalen. Deze verplichtingen worden gewaardeerd tegen de marktrente. Dit betekent dat als de rente daalt dat de omvang van de verplichtingen stijgt. Het fonds heeft dus last van een rente die stijgt of daalt. Vooral een lagere rente is erg vervelend, want als de omvang van de verplichtingen stijgt dan daalt de dekkingsgraad. Omdat dit risico van een lagere dekkingsgraad niet wenselijk is, dekken we een deel van het risico af door gebruik te maken van financiële producten. Doordat niet het hele renterisico is afgedekt, heeft de rente wel invloed op de dekkingsgraad.

Renterisico

Een van de belangrijkste marktrisico's voor pensioenfonds is renterisico. Renterisico ontstaat doordat de looptijd van de pensioenverplichtingen van nature groter is dan de looptijd van de beleggingen. De pensioenuitkeringen die een gemiddeld pensioenfonds aan zijn deelnemers moet voldoen liggen over het algemeen namelijk tot ver in de toekomst, terwijl de inkomsten uit beleggingen, om de pensioenuitkeringen te financieren, in de praktijk vaak een kortere horizon hebben. Hierdoor hebben verplichtingen een hogere rentegevoeligheid (duration) dan beleggingen. Deze rentemismatch leidt bij renteschommelingen tot een sterk beweeglijke (volatiele) dekkingsgraad.

Rentetermijnstructuur

Laat het verband zien tussen de looptijd en de rente van een vastrentende belegging, zoals een staatsobligatie. Een normale rentetermijnstructuur heeft een stijgend verloop. Wanneer iemand zijn geld voor een langere periode uitleent, zal de vergoeding hoger zijn dan bij een kortere termijn.

Return portefeuille

Met de return (rendement) portefeuille wil een pensioenfonds extra rendement genereren. Dit extra rendement kan toeslagverlening (indexatie) mogelijk maken.

Risico analyse

Het renterisico is het risico dat de rentegevoeligheid en omvang van de nominale pensioenverplichtingen afwijkt van de beleggingen. Voor een pensioenfonds geldt dat bij een rentedaling de waarde van de pensioenverplichtingen stijgt. Renteveranderingen kunnen daardoor een groot effect hebben op de dekkingsgraad van een pensioenfonds.

Fondsbeleid

Om renterisico's het hoofd te bieden is per 1 juli 2015 een afdekkingspercentage van 50% van het renterisico vastgesteld.

Solvabiliteit

Het vermogen van het pensioenfonds om op langere termijn aan de pensioenverplichtingen (zijnde de toekomstige pensioenuitkeringen) te kunnen voldoen.

Solvabiliteitsopslag

Opslag in de pensioenpremie om op langere termijn aan de pensioenverplichtingen (zijnde de toekomstige pensioenuitkeringen) te kunnen voldoen.

Swap (van rente)

Het aangaan van een (rente)ruiltransactie waarbij wij langlopende rentes ontvangen. In ons geval zijn dat risicovrije rentes met een looptijd van langer dan 30 jaar. In ruil daarvoor betalen wij kortlopende risicovrije rentes.

Tekort

Op grond van de Pensioenwet is er sprake van een tekort als de beleidsdekkingsgraad lager is dan het vereist eigen vermogen. Tot de invoering van het aangepaste FTK in 2015 was er sprake van een dekkings- en/of een reservetekort. Deze begrippen worden hieronder nader toegelicht. Nu spreekt men alleen nog van een tekort. Voor de duidelijkheid en herkenbaarheid zijn de begrippen dekkings- en reservetekort in deze jaarrekening nog wel gebruikt.

Dekkingstekort

Op grond van de Pensioenwet is er sprake van een dekkingstekort bij Bpf HiBiN als de beleidsdekkingsgraad minder bedraagt dan 104,3%. Komt de dekkingsgraad van het pensioenfonds op basis van een herstelplan binnen de geldende hersteltermijn niet boven deze 104,3, dan moet het fonds maatregelen nemen om uit het dekkingstekort te komen. Daarbij is de uiterste maatregel het verlagen (ook wel 'afstempelen' genoemd) van de aanspraken en uitkeringen.

Reservetekort

Pensioenfonds moeten extra vermogen aanhouden om bepaalde risico's op te vangen. Te denken valt aan het risico van waardedaling van de aandelen en andere beleggingen of een daling van de rente. Ook loopt een pensioenfonds het risico dat mensen langer leven dan verwacht. Voor al deze risico's heeft De Nederlandsche Bank minimale eisen gesteld aan het extra aan te houden vermogen. Dit wordt ook wel de benodigde of vereiste dekkingsgraad genoemd.

In geval van een tekort moet een pensioenfonds binnen drie maanden een plan bij De Nederlandsche Bank indienen om het tekort op te heffen. Dit plan dient door De Nederlandsche Bank goedgekeurd te worden. Een pensioenfonds heeft maximaal tien jaar de tijd om weer naar de benodigde dekkingsgraad toe te groeien. Extra premies, rendementen op het vermogen en het (deels) achterwege laten van toeslagverlening dragen bij aan het herstel van het pensioenfonds.

Toeslagverlening 2019

Eén van de doelen van het Bpf HiBiN is om ook de verwachte prijsstijging met de pensioenen op te vangen. Dit noemen we toeslag verlenen. Als het fonds een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% heeft, is het niet mogelijk om toeslag te verlenen. Over 2019 is dan ook geen toeslag verleend.

UFR (Ultimate Forward Rate)

De eerste 20 jaar moeten wij de pensioenverplichtingen contant maken met de actuele rente. Er wordt vervolgens verondersteld dat de rentemarkt voor looptijden langer dan 20 jaar niet echt liquide is (en de hoogte van de rente niet echt betrouwbaar). Bij 20 jaar wordt het laatste liquide punt verondersteld. Vanaf dat punt groeit de rente in 40 jaar geleidelijk richting de Ultimate Forward Rate, maar bereikt dat punt nooit. Marktinformatie na het 20-jaarspunt telt wel mee, maar het gewicht dat daaraan wordt gegeven, neemt geleidelijk af.

Uniform pensioenoverzicht (UPO)

Gestandaardiseerd overzicht om werknemers persoonlijke informatie te geven over de uitkering bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Zakelijke waarden

Verzamelnaam voor beleggingen in aandelen en beleggingen in onroerend goed. Deze beleggingen worden ook wel aangeduid als risicodragend.

Z-score

De beleggingsprestaties van verplicht gestelde pensioenfonds (zoals Bpf HiBiN) moeten jaarlijks worden getoetst. Daarvoor is een gestandaardiseerde norm ontwikkeld, de Z-score. Dit is een maatstaf voor hoe het daadwerkelijke beleggingsrendement van Bpf HiBiN zich heeft ontwikkeld in vergelijking met het rendement van de gehanteerde benchmark (normportefeuille). Deze benchmark is een weergave van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Als de Z-score positief is, heeft Bpf HiBiN een hoger resultaat behaald dan het resultaat van de gekozen normportefeuille.